BİLİM-SANAT-KÜLTÜR
Kış 2018, Sayı 26
ISSN: 2146-4820

PANORAMA
Khas

DOSYA: POPÜLİZM

Yeni dalga popülist akımla birlikte siyaset bilimciler tarafından yeniden tanımlanma sürecine giren popülizm kavramı çok katmanlı bir olgu olarak ortaya konarak medya ayağı ve Yunanistan'daki serüveni ile birlikte ele alınıyor.

Z Kuşağını Karşılamak

Siber Dünyada Çocuk Hakları

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Sistematik Eylem

14. KADİR HAS ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ ARIYOR

Türkiye'nin eğitim gönüllüsü Kadir Has adına ihdas edilmiş ödüllerin on dördüncüsü **"Osmanlı'yı anlamak/araştırmak: Sosyal ve ekonomik tarih çalışmaları"** alanında çalışmalara **halen aktif** olarak devam eden kişi/kişilere ve kurum/kuruluşlara **"Üstün Başarı Ödülü"** ve **"Gelecek Vadeden Bilim İnsanı Ödülü"** kategorilerinde veriliyor.

Aday gösterme ve son başvuru: 1 Mart 2018
Üstün Başarı Ödülü 50.000 TL ve Berat
Gelecek Vadeden Bilim İnsanı Ödülü 25.000 TL ve Berat

DEĞERLENDİRME KURULU:

Prof. Dr. Mustafa Aydın
Kadir Has Üniversitesi Rektörü

Doç. Dr. Hakan Erdem
Sabancı Üniversitesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Şükrü Hanioğlu
Princeton University Öğretim Üyesi ve
Kadir Has Üniversitesi Mütevelli Heyet Üyesi

Prof. Dr. Hasan Bülent Kahraman
Kadir Has Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Prof. Dr. Heath W. Lowry
Bahçeşehir Üniversitesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Zafer Toprak
Koç Üniversitesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Mete Tunçay
Bilgi Üniversitesi E. Öğretim Üyesi

Ödül tüm katılımcılara açık olup, **Ödül Şartnamesi ve Başvuru Formu Kadir Has Üniversitesi Genel Sekreterliği'nden** veya **www.khas.edu.tr** adresinden temin edilebilir.

T: 212 533 65 32 | www.khas.edu.tr facebook.com/Khasedutr twitter.com/khasedutr

20. YIL

KADİR HAS 1997 ÜNİVERSİTESİ

İÇİNDEKİLER

03 Sunuş

04 Yitik Nesnenin Ardında...
Hasan Bülent Kahraman
"Yitik Nesnenin Ardında" sergisinde Sıtkı Kösemen, Proust ve Bergson'dan daha farklı bir yerde konumlandırıyor kendisini.

08 İstanbul'da Karma Evlilikler
Asker Kartarı
Khas tarafından desteklenen "İstanbul'da Karma Evlilikler" başlıklı proje toplumda fazla dillendirilmeyen bir yaraya parmak basıyor.

12 "Bu Senin Hikâyen, Onu Kaybetme!"
Deniz Bayrakdar
Unesco "Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü", 17-19 Ekim 2017'de uluslararası bir konferans etkinliği ile kutlandı.

16 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Sistematik Eylem: SAGE Projesi
Bahar Aldanmaz
(SAGE) projesi nedir ve nasıl çalışmaktadır? Bu aksiyon planından beklenen faydalar nelerdir?

20 Khas Yeni Medya'dan Asılsız Haberleri Tespit Etme Kılavuzu
Eylem Yanardağoğlu
Facebook işbirliği ile Khas Yeni Medya Bölümü asılsız haberlerle mücadele için rehber hazırladı.

24 Akdeniz: Bizim Deniz, Bizim İnsan, Bizden Biri
Ebru Dilan
Yapı Kredi Kültür Sanat'ın yenilenen binası Galatasaray Meydanı'na bakan cam cephesinin üçüncü katında İlhan Koman'ın Akdeniz heykeline de ev sahipliği yapıyor.

28 Bir Mühendisin Gözünden Orhan Kemal ve Romanları
Cem Erdoğmuş
Bir mühendisin gözünden usta yazar Orhan Kemal'in edebi dünyasına yakından bakış...

33 DOSYA: POPÜLİZM
Editör: Lerna K. Yanık
Siyaset biliminin belki de üzerine en çok tartışılan unsuru olan popülizm, dünyanın birçok farklı coğrafyasında ülkelerin siyasetini etkilemeye devam ediyor.

34 Siyaset-Demokrasi Düzleminde Popülizmi Anlamak
İlke Civelekoğlu

37 Medya ve Popülizm: Bir İş Birliğinin Anatomisi
Burak Özçetin

39 Yunanistan'daki Popülizmi Anlamak
Dimitrios Triantaphyllou

42 Ödül İşin Vitrini: Amaç Sürdürülebilir Başarı
Serpil Yıldız Özdemir
Khas Reklamcılık Bölümü bu yıl da Kristal Elma Festivali'nden 33 ödül ile döndü.

47 Z Kuşağını Karşılamak
Işıl Yenidoğan
Bir anne-akademisyen gözünden Z ve Y kuşakları karşılaştırması ve geleceğe öğütler.

50 Norveç'ten Bir "Ye Kürküm Ye" Hikâyesi
Evşen Çerkeşli
Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de adı Nobelli kitabıyla özdeşleşen Knut Hamsun'un daha az bilinen romanlarından Benoni'nin eleştirel bir okuması.

52 Kodlama: Yeni Okuryazarlık
Yunus Akarsu
Bu sene devlet okullarında ilk defa başlayan öğrencilere küçük yaşta kodlama öğreten blok tabanlı kodlama portalları tanıtılıyor.

54 21. Yüzyılda Endüstri Mühendisliği ve Ekonomik Kalkınma
Zeki Ayağ
Yeni ekonomik düzende endüstri mühendisliğinin görevi ve üstleneceği sorumluluklar değişiyor; kurumlar da eğitim programlarını güncellemek durumundalar.

57 Siber Dünyada Çocuk Hakları
Buse Alkan
Kendi adına karar veremeyen çocukların fotoğraflarının aileler tarafından bilinçsizse sosyal medya hesaplarında paylaşılması gittikçe tartışılan bir konu haline geldi.

61 Halit Refiğ ve Türkiye'de Ulusal Sinemanın Kuramsal Temelleri
Murat Akser
Halit Refiğ 1950'lerden itibaren öldüğü güne kadar ulusal sinemanın hem pratiğini hem de teorisini yapmaya devam etti.

66 Devletin Zirvesinden Berber Sohbetine: Futbolda Yabancı Sayısı
Volkan Tümkor
A Milli Futbol Takımımızın 2018 Dünya Kupası'na katılma şansını kaybetmesinin ardından gözler yeniden yabancı kuralına çevrildi.

68 Süleymanoğlu ve Leonidis'in Ölümsüz Dostluğu
Burak Kızılöz
17 Kasım 2017 tarihinde hayatını kaybeden Naim Süleymanoğlu'nun cenazesinde onu uğurlamaya gelenler arasında ezeli rakibi Yunan halterci Valerios Leonidis de vardı.

70 Hibrid Bir Spor Modeli: Euroleague Basketball
Emir Güney
FIBA ve Euroleague Basketball arasındaki çekişme öümüzdeki yıllarda bu sporda ciddi değişiklikler olacağının habercisi.

ISSN: 2146-4820

BİLİM-SANAT-KÜLTÜR

PANORAMA *Khas*

Kış 2018, Sayı 26

Kadir Has Üniversitesi adına Sahibi
Mustafa Aydın

Genel Yayın Yönetmeni
Mustafa Aydın

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Şehnaz Şişmanoğlu Şimşek

Genel Koordinatör
İpek İli Erdoğmuş

Yayın Kurulu
Aslı Çarkoğlu
Feza Kerestecioğlu
Hasan Bülent Kahraman
Didem Kılıçkıran
Lerna K. Yanık
Olgun Akbulut
Sevda Alankuş

Tasarım
Hande Çalık Baş

Fotoğraf
Ulaş Tosun

Redaksiyon
Hatice Pınar Mutlu

Çeviri
N. Buket Cengiz

Baskı
Taymaz Matbaacılık ve
Baskı Çözümleri Tic. Ltd. Şti.
Yeşilköy Mah. Atatürk Cad. EGS Business
Park Blokları B2 Blok No:12/8
Bakırköy-İstanbul
0 212 463 71 11

Baskı Tarihi
Ocak 2018

Yönetim Yeri
Kadir Has Üniversitesi
34083 Cibali İstanbul

İletişim
0 212 533 65 32
panorama@khas.edu.tr
www.khas.edu.tr

Yayın Türü
Ulusal - Süreli - 3 ayda 1 yayınlanır

Yayınlanan yazı ve fotoğrafların tüm hakları **PANORAMA *Khas*** Dergisi'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmaksızın hiçbir iletişim, kopyalama ve yayın aracı kullanılarak yeniden yayınlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı alıntılar bu kuralın dışındadır. Yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazar/yazarlarına aittir.

SUNUŞ

Değerli okurlar,

Bu sayımızla birlikte 7. yılımızı geride bırakarak, 26 sayımıza ulaşmış oluyoruz. Büyük umutlarla yayın hayatına başlayan çok sayıda derginin aynı hızla sonlandırıldığı Türkiye'de **PANORAMA *Khas***, çok az sayıdaki üniversite dergisi arasında kesintisiz ve matbu olarak yayınına devam etmesinin yanı sıra, yazı hacmi ve konu çeşitliliği ile de kendi alanında ender yayınlardan biri olmayı sürdürüyor. Üstelik bunu büyük kısmı üniversite bünyesinde yer alan Khaslı yazarları ile başarıyor. Sizlerin de desteğiyle, bu şekilde nice sayılara ulaşmak en büyük arzumuz elbette.

2010 yılından bu yana toplumsal cinsiyet eşitliği alanında önemli çalışmalara imza atan Kadir Has Üniversitesi, bu çalışmalarının görünürlüğünü artırmak ve bu konudaki toplumsal farkındalığı geliştirmek amacıyla 2018 yılını Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği yılı ilan etti. Bu kapsamda son bir yıldır Avrupa Birliği desteği ile sürdürülen SAGE Projesi çerçevesinde hazırlanan eylem planının ortaya çıkarttığı verilerin bir kısmını ve planın ilk adımlarını bu sayımızda sizlere sunuyoruz.

26. sayımıza üniversitemiz desteğiyle gerçekleştirilen bilimsel araştırma projeleri, iş birlikleri ve etkinlikler damgasını vuruyor. Khas Araştırma Projeleri Destekleme Fonunca desteklenen "İstanbul'da Karma Evlilikler" başlıklı proje, belgeseliyle birlikte toplumda fazla dillendirilmeyen bir yaraya parmak basarken, Facebook ile yapılan iş birliği çerçevesinde Yeni Medya Bölümü tarafından hazırlanan "Asılsız Haberlerle Mücadele Kılavuzu" bu alandaki toplumsal farkındalığa önemli bir katkı yaptı. Reklamcılık alanının en prestijli etkinliği Kristal Elma Festivali'nden 33 ödülle dönen öğretim elemanı ve mezunlarımızın başarı hikâyelerini de bu sayımızda keyifle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Bu sayımızın dosya konusu ise "Popülizm" oldu. Editörlüğünü siyaset bilimci Lerna K. Yanık'ın yaptığı dosyada, yeni dalga popülist akımla birlikte siyaset bilimciler tarafından yeniden tanımlanma sürecine giren kavram, çok katmanlı bir olgu olarak ortaya konularak, medya ayağı ve Yunanistan'daki serüveni ile birlikte sunuluyor.

Son olarak, bu sayıda yer verdiğimiz, İstanbul'un kültürel hafızasında önemli bir yere sahip olan İlhan Koman'ın *Akdeniz* heykelinin hikâyesini okuduğunuzda, hemen heykeli yeni yerinde görmek üzere İstiklal Caddesi'ne yöneleceğinize eminim.

Bahar'da yeni sayımızda buluşmak dileğiyle...

Gece Kulübü, Giriş
Beyoğlu (2013)
(Fotoğraf: Sıtkı KÖSEMEN)

YİTİK NESNENİN ARDINDA...

Hasan Bülent KAHRAMAN

Khas öğretim üyesi

Proust, *Yitik Zamanın Ardında* koşuyordu. Bu bir bellek sorunuydu. İstençsiz belleği söz konusu ediyor ve yaşıyordu. Küçük bir kurabiyeyi çayına batırıp ağzına götürüyor ve ansızın zamanları ve mekânları aştığı bir yolculuğa çıkıyordu.

20. yüzyılın başıydı. Aynı tarihlerde Bergson sonradan neredeyse romantik bir anlam da kazanacak ve başlı başına bir sözcüğe dönüşecek *duree*/zaman kavramını geliştiriyor, yeniden biçimlendiriyor, yeniden anlamlandırıyordu. Zaman, Proust için de Bergson için de kişi bakımından anlamlı, özgül boyutlar, içerikler ve kapsamlar taşıyan izlenimlerin topluluğuydu, bir araya gelmesiydi, birikmesiydi. Bu değerlendirme zamanın nesnel, ölçülebilir, ilerlemeci gerçeğinden önemliydi. İnsan nesnel zamanı da elbette yaşar/dı ama esas olan zaman içindeki kendi, kişisel, özgül, biricik serüveniydi: öznel zaman. Geçmiş bu nedenle gelecekteki zamandan daha öncelikli ve önemliydi.

Gelecekte anı yoktur. Oysa geçmiş anılarla yüklüdür.

Böylesi bir zamanın ne kadar romantik olduğunu ayrıca söylemeye gerek yok. Hatıralar bazen "lavanta kokan kederler"dir. Çoğu zaman gerçek değildirler. Birer olgudurlar. Anıları kendimiz yeniden biçimlendiririz zihnimizde, yeniden kurarız. Zamanla ilgilidirler ama zamana direnmenin bir aracıdırlar. Hayatın içinde cereyan eden inançsızlığa hatta hayatın inanılmayan edimlerine, oluşumlarına direnmenin yoludurlar. Hiçbir şey değilse de bugünkü zamanı tartmanın mukayese zeminidirler.

Ne var ki, zaman kendisiyle kayıtlı değildir. Zaman ancak nesneyle bütünleşirse bize tanıdık gelebilir. Geçmişin nesneleri olmasa geçmiş inanılacak bir olguya dönüşmez. Boşluğunu yokluk olarak kaydeder. Bilinç son kertede nesnelerden ve nesnelerle oluşur. Dilin nesnelerle kurduğu tekabüliyeti biliyoruz. Nesnelere referans olmasaydı dil olmayacaktı. Dilin olmadığı bir ortamda ise hiçbir şey olmayacaktı. Öyleyse: insanı var eden nesnelerdir. Nesneler dili var ediyorsa dil de belleği oluşturuyor.

Sıtkı Kösemen belleği görüntülüyor. Geçmişin dağınık, dağılmış, yitmeye yüz tutmuş nesnelerini, mekânlarını fotoğraflıyor. Bunlar kayıp bir zamana tekabül ediyor. Ama, Kösemen, Proust ve Bergson'dan daha farklı bir yere konumlandırıyor kendisini. Geçmişi bir "tanımlı zaman" olarak, kendisine özgü ve ait çağrışımlarla an/ımsa/mıyor. Belki de hiç anımsamıyor. Kendisine ait bir geçmişin, kişiselleştirilmiş bir belleğin ardında değil. Yitik nesneleri kovalıyor. Onları "gösterirse" herkesin, onlardan hareketle, herkesin kendi (öznel) belleğini kuracağını, kendi geçmişini oluşturacağını, kendi tarihini yazacağını varsayıyor. Çünkü bir tek geçmiş yoktur. Bir tek bellek yoktur. Herkesin aynı kesitte yaşanmış ama farklı mayalanmış farklı geçmişleri vardır. Farklı bellekler vardır.

Bu bellek hegemoniktir. Bizi teslim alır.

Kösemen, daima "hegemonik" olan "o" belleğin karşısında "demokratik bellek" diyebileceğimiz bir kesit oluşturuyor. Önemi şurada: yeniden inşa edilen geçmiş, tahayyül edilen ve gerçeğe dönüştürülen geçmiş kendisine de yüktür. Tıpkı bütün mitolojilerin ve mitik olguların kendilerine yük olması gibi. Faulkner "geçmiş asla ölmez. Ölü geçmiş yoktur. Hatta geçmiş geçmemiştir bile" diyordu.

Kösemen, geçmişin, Faulkner'ın tersine, geçmiş halini işaret etmekle yetiniyor. Bu görüntülerde nostaljinin "olmaması", bu görüntülerin diyakronik dursalar da senkronik olmasının nedeni budur. Böylece Bergsoncu ve Proustçu zaman tamamlanıyor. Çünkü, o belleğin soyutluğuna karşı Kösemen somut bir bellek inşa ediyor. O düzlemde nesne bellekten hareketle kuruluyordu. Şimdi nesneden hareketle kurulan bir bellek söz konusu.

Kösemen geçmişi geçmişten kurtarıyor. Özgürlük geçmişten kurtulduğumuz an başlayan geçmiştir!

Eller ve Kanatlar, Dev Graffiti
Cibali, Haliç (2011)
(Fotoğraf: Sıtkı KÖSEMEN)

Duvar Afişleri
Beyoğlu (2012)
(Fotoğraf: Sıtkı KÖSEMEN)

İSTANBUL'DA KARMA EVLİLİKLER

Asker KARTARI

Khas öğretim üyesi

16 Kasım 2017'de üniversitemizin Büyük Salonu'nda ilk gösterimini yaptığımız *İstanbul'da Karma Evlilikler*: *İki Kalp Üç Kitap* belgeselimiz büyük ilgi gördü. Hafta içi ve mesai saatinde olmasına karşın 400 koltuklu salon dolmuştu. Gösterime belgeselde yer alan karma evli çiftlerin çoğu da katılmıştı. Onlardan biri soru-cevap kısmında toplumumuzda tabu olan karma evlilik konusunu kamuoyunun dikkatine sunduğumuz için bana ve belgeselin yönetmeni, Ece Güneş Saadetyan'a teşekkür etti. Belgeseli izleyen çok sayıda insan aynı duyguları paylaşıyordu. Toplumda var olan ama genellikle dillendirilmeyen bir yaraya parmak basmıştık "karma evlilik" konusunu araştırarak.

Belgesel filmimiz Kadir Has Üniversitesi Araştırma Projeleri Destekleme Fonunca finanse edilen "İstanbul'da Karma Evlilikler" başlıklı araştırma projesinin ürünlerinden biriydi ve sadece proje kapsamında araştırılan konunun bir parçasını içeriyordu. Araştırma projemizde İstanbul'da yaşayan Ermeni, Rum ve Yahudi azınlık cemaatlerine mensup kişilerle Müslümanların evliliklerini konu olarak belirlemiş, bu evlilikleri aile, yakın çevre ve cemaat içindeki iletişim süreçleri açısından incelemiştik. Belgesel filmimizde de karma evliliklerde iletişim süreçlerini etkileyen önemli bir faktör olan din "İki Kalp Üç Kitap" alt başlığı ile ele alınmıştı.

Karma evlilik farklı ırk, din ve etnisiteden insanların evlilikleri olarak tanımlanıyor literatürde. Aslında "karma"dan kasıt bir tarafın "öteki" olmasından başka bir şey ifade etmiyor. Her ne kadar aynı toplumda iç içe yaşasalar da, "farklı" insanların evlenmeleri kendi grupları tarafından normal karşılanmıyor. Hem çoğunluk hem de azınlıklarda "kendinden olmayan"la evlenmeye karşı bir tutum var. Ötekileştirmenin her gün farklı alanlarda istismar edildiği günümüzde karma evlilik konusu tam da bu nedenle tabu haline gelmiş durumda. Karma evli bireyler ve onların yakınları sosyal çevrelerini yitirme ve toplumdan dışlanma korkusuyla gündelik yaşamlarında görünmez olmaya çalışıyor, konuyu açmıyor. Hatta adını değiştiriyor, dinini değiştirenler bile oluyor. Sevdiği insanla kurduğu yuvasında huzur içinde yaşamaktan başka amacı olmadığı halde ailesinin ve çevresinin, mensup olduğu azınlık grubun baskılarıyla baş etmek zorunda olan bir grup insandan söz ediyorum…

Bu yazıyı okuyanların önemli bir bölümü için karma evlilik konusu hiç önemli olmayabilir. Evliliğin iki birey arasında gerçekleştiğini, yakın çevrenin ve toplumun kurulan aile üzerindeki etkisiyle başedilebileceğini düşünenler yanında, karma evlilik oranının ihmal edilebilecek düzeyde düşük olduğunu varsayanlar da olabilir. Oysa durum böyle değil. Özellikle Türkiye gibi çokkültürlü bir ülkede, karma evliliklerin "monokültür" evliliklere oranla azımsanamayacak sayıda olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu konuda herhangi bir istatistiki bilgi yok. Ancak araştırmamızın kapsadığı dini farklılıkların yanında ırksal, etnik, mezhepsel, bölgesel ve diğer farklılıkları göz önüne aldığımızda evliliklerin karma olma ihtimalinin ne kadar yüksek olduğu ortaya çıkar. Bu gerçeğe ve gündelik dilde "kız alıp verme" deyiminde ifadesini bulan yaygınlığına rağmen, karma evlilikler kamunun gündemine ancak olağanüstü durumlarda gelir. Atatürk'ün manevi kızı Ülkü (Çukurluoğlu) 23 Ağustos 1962'de ikinci evliliğini bir Türk Yahudisi ile yapınca dönemin bazı gazeteleri veryansın etmiş, bunun Atatürk'ün anısına hakaret olduğunu söyleyenler olmuştu. Oysa, Ülkü Hanım'ın eşi, ataları yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan, doğma büyüme İstanbullu Yeşua Bensusen bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıydı. Askerliğini yedeksubay olarak yapmış vergilerini ödeyen namuslu bir tüccardı. Toplumsal linç girişimi başarılı olmasa da, çiftin huzuru kaçırılmıştı. Bu olayın ayrıntılarını Rıfat Bali'nin *Tarihin Ufak Bir Dipnotu: Azınlıklar* başlıklı kitabında yer alan makalesinde okuyabilirsiniz.

2010 yılında kardeşi tarafından öldürülen Soney ve eşi Zekeriya Vural'ın hikâyesi de karma evliliklerle ilgili olarak kamu vicdanını yaralayan bir trajedidir.[1] Bu trajik olayın ayrıntılarını kısaca hatırlarsak...İstanbul'da kuyumculuk yapan Batmanlı Zekeriya Vural Müslüman, âşık olduğu eczacı kalfası Mardinli Soney ise Hristiyandı. Soney'ın ailesi din farklılığını öne sürerek bu evliliğe şiddetle karşı çıktı. Ermeni aile, kızlarının bir Müslüman Kürt genciyle evlenmesini istemiyordu. Zekeriya ile Soney aileyi ikna edemeyince, Fatih Evlendirme Dairesi'nde gizlice evlendi. Nikâhtan kısa bir süre sonra Soney ailesinin baskısına dayanamayarak babasının evine döndü. Daha sonra Soney'ın ailesi evliliğe rıza gösterdiğini bildirince genç çiftle Soney'in ağabeyi buluştu. Ağabey her ikisini de otomobilde başlarından vurarak öldürdü. Sonradan Zekeriya'nın da 1915'te Müslüman olan bir Ermeni aileye mensup olduğu anlaşıldı. Günümüzde çoğu "töre cinayeti" ya da "kadın cinayeti" olarak basında yer alan cinayetlerin önemli bir bölümünün altında yatan nedenlerden biri gençlerin mensup oldukları kültür gruplarının dışından kişilerle evlenmesidir. Kanayan, ancak üstü örtülen bir yaradan söz ediyorum. Seven insanları birbirinden ayıran, mutlulukları engelleyen, kimsenin müdahale etmediği bir toplumsal suskunluktan, boyun eğişten söz ediyorum.

Toplumda bu kadar yaygın olmasına karşın şimdiye dek akademik camianın pek dikkatini çekmeyen karma evlilikleri, özellikle kültürlerarası iletişim çerçevesinde araştırmaya değer bir konu olarak gördüğüm için bir araştırma projesi haline getirdim. Üniversitemizin BAP fonunca desteklenen araştırmamı, zaman, kadro ve mali olanakları göz önüne alarak İstanbul'da yaşayan Ermeni, Rum ve Yahudi Cemaati mensupları ile Müslümanlar arasındaki evliliklerle sınırladım. Etnografik yöntemin uygulandığı araştırmada karma evli çiftler, onların ebeveynleri ve çocukları ile her grubun din adamları ve cemaat temsilcilerini içerecek şekilde toplam 80 kişiyle görüşüldü. İstanbul'da Karma Evlilikler Projesi'nin gerçekleştirilmesinde Türkiye Hahambaşılığı, Türk Yahudi Cemaati, Rum Cemaat Vakıfları Destekleme Derneği, Türkiye Ermenileri Patrikhanesi, Ermeni Kültürü ve Dayanışma Derneği ve İstanbul Müftülüğü'nün desteğini anmadan geçemeyeceğim.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin önemli bir kısmı görüntülü olarak kaydedildi. Araştırma asistanım Ece Güneş Saadetyan aynı zamanda belgesel filmin de yönetmenliğini yaptı. Asistanlarım Duygu Eğrisöğüt ve Cansu Dönmez video kayıtlarına ve deşifrelere yardım etti. Toplanan niteliksel veriler bir makale olarak yayına gönderildi, kitabın yazımı ise devam ediyor.

Sveti Stefan Kilisesi, nâm-ı diğer Demir Kilise
Haliç

Fotoğraf: Tevfik BAŞER

World Day for AV Heritage:
"It's Your Story, Don't Lose It"
Conference and Film Screenings

17-19 October 2017
Kadir Has University, Cibali Campus

"BU SENİN HİKÂYEN ONU KAYBETME!"

Deniz BAYRAKDAR

Khas öğretim üyesi

Unesco'nun 27 Ekim olarak kabul ettiği "Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü", 17-19 Ekim 2017'de Unesco Türkiye Milli Komisyonu İletişim İhtisas Komitesi, Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi, İtalyan Kültür Merkezi-İstanbul şubesi işbirliğinde ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü destekleriyle film gösterimlerinin de olduğu uluslararası bir konferans etkinliği ile kutlandı.

"Bu Senin Hikayen, Onu Kaybetme" sloganı ve bu yılın Görsel-İşitsel Miras Günü teması olan "Keşfet, Paylaş, Hatırla" başlıkları altında üç gün boyunca Lütfi Ö. Akad, Halit Refiğ, Memduh Ün'ün Türk Sinemasına kazandırdıkları değerli sinema eserlerinin dijitize edilerek korunmaya alınmış filmleri; Osmanlı ve Türkiye tarihinde önemli olayları belgeleyen filmler özgül projeksiyon sistemi kurularak gösterildi. 18-19 Ekim 2017 tarihlerinde gerçekleşen konferansta görsel-işitsel miras alanının Balkanlar, İtalya ve Türkiye'de korunması ve paylaşılmasını gerçekleştiren kurumlar, bu konuda çalışan araştırmacılar ve akademisyenler özgün ve bu konferans için hazırladıkları bildirilerini, araştırma sonuçlarını paylaştılar.

Birinci gün açılışında Unesco Türkiye Milli Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Öcal Oğuz, önceki Başkan Prof. Dr. Nabi Avcı, İtalyan Kültür Merkezi İstanbul Direktörü Dr. Alessandra Ricci ve Unesco Türkiye Milli Komisyonu İletişim İhtisas Komitesi Başkanı Deniz Bayrakdar konuşmalarında Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü'nün temeline dair bilgileri aktardılar. Dr. Ricci "Bir Toplumun Görsel ve İşitsel Serüveni: Radio Libere'den Lamerica'ya" başlıklı konuşmasında, etkinliğin temelindeki kavramları şu şekilde açıkladı: "Klasik Latinceden süzülen ve günümüzdeki ortak düşüncelerle ilişkili olan 'conservare' terimi, Oxford Latince Sözlüğü'ne göre 'tehlikeden kurtarmak ya da korumak, muhafaza etmek' ve aynı zamanda da 'bozulmamış ya da zarar görmemiş olarak saklamak' anlamına gelen mastar hâlinde bir fiildir." Sonrasında ise İtalya'dan bir radyo ve bir sinema eseri ile kendi ülkesi perspektifinden günün önemini vurguladı.

Prof. Dr. Öcal Oğuz, dünya mirasının tehdit altında oluşuna şu sözlerle dikkat çekti: "1980 senesinde sinema filmlerini korumaya yönelik alınan karar çok önemli bir karardı ve bunu sürdürmek gereklidir. İkincisi, Dünya Mirası Programı'dır. Dünya Mirası Programı kırılgan bir programdır." Prof. Dr. Nabi Avcı ise 1980 kararının özünü açıkladı: "1980 yılında görsel-işitsel mirasın korunmasının kabul edilmesi iki yoldan okunabilir: Birincisi, tabiatı bakımından görsel-işitsel bir niteliğe sahip olan -yani sinema ve benzer ürünler- kültürel mirasın korunması. İkincisi, kültürel mirasın görsel- işitsel ürünlerini bu mirası gelecek nesillere aktarmanın bir aracı olarak korumak."

Etkinlik açılış konuşmalarından sonra Türkiye'de sinema öncelikli olmak üzere görsel-işitsel miras konusunda köklü çalışmalar yapmış bu konuda öncülük etmiş kurumların temsilcileri söz aldı. Prof. Dr. Asiye Korkmaz, Mimar Sinan Üniversitesi, Prof. Dr. Sami Şekeroğlu Sinema-TV Merkezi Müdürü bu konuda Türkiye'de ilk arşiv çalışmasını başlatan hocası Prof. Sami Şekeroğlu'nun bu alanda verdiği büyük katkıyı ve merkezlerinin tarihi içerisinde gerçekleştirdiklerini dile getirdi. Şehir Üniversitesi Rektörü, Prof.Dr. Peyami Çelikcan, Türk Sineması Araştırmaları, TSA'nın çok yönlü ve büyük kapsamlı girişim olarak çalışmalarını bizlerle paylaştı.

Etkinlikte iki gün boyunca dört ana konuşmacıya yer verildi: Prof. Dr. Nevena Dakovic *Muhteşem Süleyman* dizisinin kendi topraklarındaki alımlanması ve Balkanlar üzerinden okumasını yaptı. Son cümlesinde ülkesinin asıl fethinin bu dizi tarafından gerçekleşmiş olduğunu söyleyerek, dizilerin bu kültürel gücünün altını çizdi.

Prof. Dr. Marian Tutui yine Balkanlar'dan hareketle Manaki Kardeşler'in tüm bu alanda hakim olan yaşamların içinde hangi ülkeye, kültüre, millete ait oldukları konusundaki köklü araştırmalarını karşılaştırmalı bir biçimde sergilerken, kültür insanlarının aslında tek bir ulusa mal edilebilmesinin zor olduğunu da anlatmış oldu.

Prof. Dr. Savaş Arslan ise "ilk Türk sinemacısı kimdi?" sorusu üzerinde yıllardır yürüttüğü araştırmaları neticelendirdiği aşamada bir dedektif gibi peşinden iz sürdüğü Sigmund Weinberg ailesinin hayatta kalanlarından dinledikleri, öğrendikleri ve kurduğu

bağlantılar ile Türk Sinema Tarihi'ne yeni bir başlangıç yazacak verilerin önemli bir kısmını konferansta sundu.

Cinecitta Luce Arşivleri direktörlerinden Roland Sejko, Mussolini belgesellerinden hazırlanmış derlemelerde belgeselin tarihi tekrar hatırlatmakta ve güne dair en önemli şeyleri söylemekte neredeyse tek araç olduğunu bize yeniden gösterdi. Arnavut kökenli, İtalyan sanatçı, arşivci Roland Sejko'nun sunumu bir *video essay* şeklindeydi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan Beyza Altunç ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'ndan Esra Hatipoğlu Aksoyoğlu Dünya Belleği Programı'nı ve Türkiye'nin bu alandaki çalışmalarını anlattı. Dr. Özlem Avcı bir yıldır yürüttüğü diziler araştırmasının sayısal verilerini kuramsal bir temele dayandırarak yorumladı. Dr. Hilmi Bengi bir arşiv olarak Anadolu Ajansı incelemesini Ajans'ın eski yöneticisi olmanın ötesinde bir gazeteci ve iletişim araştırmacısı sıfatıyla sundu. Kariyerlerini filmler ve film yapımcıları ve sinema salonlarını "keşfetmeye" adayan araştırmacılar; İzmir'in (Dilek Kaya) ya da Gaziantep'in (Ali Sait Liman) eski sinemalarının kalıntılarında gezinen akademisyenler, eski gazeteleri tarayarak film listeleri çıkaran ve analizlerini yapanlar (Kaya Özkaracalar), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Arşivleri ve ondan önceki kurumsal film arşivlerini araştıranlar (Özde Çeliktemel – Thomen), Türkiye sineması üzerine 18 yıllık bir konferansın değerlendirmesini yapanlar (Deniz Bayrakdar), Kapalı Çarşı'nın tüm zanaatçı evreninin bir çıktısı olarak ses ve video kayıtlarına sahip çok katmanlı projeler oluşturanlar (Ayşe Coşkun Orlandi) bir araya geldiler.

Etkinliğin en kapsamlı ve ilgi gören bölümlerinden birisi de Rezan Has Müzesi'nde Ayşe Coşkun Orlandi'nin rehberliğinde sunumu yapılan projenin sergisinin ziyaret edilmesiydi.
Etkinlik öncesi toplanan İngilizce makaleler sonrasında tercüme edildi ve yayımlandı. Tüm etkinlik Unesco Türkiye Milli Komisyonu tarafından İletişim İhtisas Komitesi'nin, Communication For All (Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yayını, 2017) kitabından sonra, ikinci kitap olarak *Audio-Visual Heritage Space and Its Protection "It's Your Story, Don't Lose It" / Görsel İşitsel Miras Alanı ve Korunması "Bu Senin Hikayen, Onu Kaybetme"* (Bağlam Yayınları, 2017) başlığıyla alanımıza kazandırıldı. Her iki kitabı da Deniz Bayrakdar ve Özlem Avcı Aksoy yayına hazırladı.

GÖRSEL İŞİTSEL MİRAS ALANI VE KORUNMASI

Bu yalnızca her bir ülkenin var olma sebebi için oldukça önemli olmakla kalmaz, ama aynı zamanda Prof. Dr. Nevana Dakovic, Prof. Dr. Marian Tutui, Roland Sejko ve Prof. Dr. Savaş Arslan'ın sunumlarında göreceğimiz gibi bu görsel işitsel mirasın- bu vakada Manaki Kardeşler'den ya da Balkan coğrafyalarında yaşamış ve üretmiş olanlardan söz edecek olursak- nasıl ortak bir kültürel zenginlik olduğunu paylaşmak ve ayrıca işbirliği ve bilgi mübadelesi için de oldukça önemlidir.

Hükümetler arası programlar olan Herkes İçin Bilgi (IFAP) ve International Programme for the Development of Communication (IPDC), bu bağlam içinde kendi izleklerini takip ediyorlar. IFAP, bilhassa bilgi yönetimi ve muhafazasında sivil toplum örgütleriyle sıkı bir işbirliği içinde bilgi ve iletişim sektöründe çalışıyor. Milli komisyonlar, tehlike altındaki dillerden sosyal medyaya dek kendi ülkelerinde IFAP tarafından belirlenmiş hedefe ulaşmak için çaba gösteriyorlar ve elbette ki arşiv çalışmalarını ve kültürel mirasın muhafazasını destekliyorlar. Bu bağlamda, yalnızca filmler, televizyon programları değil, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki reklamlar, fotoğraflar, video çalışmaları, belgeseller ve ses kayıtları da bu misyonu takip ediyorlar.

IPDC, uluslararası toplulukların "gelişmekte olan ülkelerdeki medya gelişimini tartışmaları ve desteklemeleri" yönünde harekete geçirilmelerini hedefliyor. Toplumların gelişimi, miras muhafazasının merkezinde yer alır. IPDC, medya bağımsızlığı, çoğulculuk, haber ajanslarının modernleştirilmesi ve medya profesyonellerinin eğitimine yönelik medya projelerini destekliyor. IPDC, 140'dan fazla gelişmekte olan ülkedeki ve geçiş sürecinde olan ülkedeki 1500'den fazla proje için yaklaşık 100 milyon dolar harcamıştır.

Bilgi depolanması ve gelecek nesiller için iyi yapılandırılmış arşivler yaratılması, bilginin paylaşılmasına olanak veren bir sistem geliştirilmesi, herkes için yararlanılabilir kaynaklarla birlikte yaşam boyu öğrenimin eğitimsel yaklaşımlara entegre edilmesi, medyanın bilgilendirici ve eğitici işlevlerinin yayıncılık politikaları içinde daha geniş ve daha radikal bir tarzda yer almasının garanti altına alınması, bilgi ve iletişimin üretimi ve ulaşılabilirliği hususunda kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması, gazete, radyo ve televizyonda büyük bir reform başlatmak adına yeni politikaların geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası bilgi ve iletişim ağları arasındaki eşgüdümün ve paylaşımın güçlendirilmesi ve özgül müfredatı ile ayırt edilen ve iletişim eğitimi için sistemli bir bütünü biçimlendiren yeni bir eğitim modelinin yaratılması bu alana yapılan önemli katkılardır.

DÜNYA GÖRSEL-İŞİTSEL MİRAS GÜNÜ

Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü sitesinde yer alan şu cümle söz konusu güne temel teşkil eden film ve diğer materyalin önemini en iyi şekilde açıklamaktadır. “Filmler, radyo ve televizyon programları, ses ve video kayıtları gibi görsel-işitsel belgeler, 20’inci ve 21’inci yüzyılların birincil kayıtlarını içerirler.”

Okuma yazması olmayanlar da dâhil herkesi bilgilendirme, eğitme ve eğlendirme imkânına sahip olan görsel-işitsel medya, toplumların dünyayla iletişime geçmesine yardımcı olmuştur. Diller ve diğer kültürel farklılıklar, radyo, televizyon, film, fotoğraf ve dijital medya vasıtasıyla ortadan kaldırılmıştır. Aynı belge tehdit altında olan korunmaya muhtaç görsel-işitsel mirası 10-15 sene içerisinde dijital kayıtlara aktarmamız gerektiğini de bildirmektedir. Dünyanın her tarafında yer alan, bilinçli bir biçimde muhafaza etme isteğiyle ve milli kimliklerin ve dahası dünya belleğinin bir parçası olarak arşivlerin önemiyle uğraşan ve bunları teşvik eden arşivlerin yanı sıra International Federation of Film Archives (FIAF), International Federation of Television Archives (FIAT/IFTA), International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), International Association of Sound Archives (IASA), International Council on Archives (ICA) tarafından kurulmuş olan Coordinating Council of Audiovisual Archives Association (CCAAA) bu misyonu taşımaktadır.

Unesco Genel Konferansı 2005 yılında, 1980 yılındaki 21’inci Genel Konferans tarafından kabul edilmiş olan Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü’nün kutlanmasını ve Filmleri Koruma ve Muhafaza Etme Tavsiyesi’ni onaylamıştır. Görsel-işitsel mirası muhafaza etmek ve ülkeler arasında bilinç uyandırmak amacıyla UNESCO, Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü’nü her yıl başka bir temayla kutlamaktadır.

Unesco Hükümetler arası programları olan Information for All (IFAP) ve International Programme for the Development of Communication (IPDC) kendi izleklerini takip ederken bilhassa IFAP bilgi yönetimi ve muhafazasında sivil toplum örgütleriyle sıkı bir işbirliği içinde bilgi ve iletişim sektöründe çalışır. Milli komisyonlar, tehlike altındaki dillerden sosyal medyaya dek kendi ülkelerinde IFAP tarafından belirlenmiş hedefe ulaşmak için çaba gösterirler ve arşiv çalışmalarını ve kültürel mirasın muhafazasını desteklerler. Bu bağlamda, yalnızca filmler, televizyon programları değil, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki reklamlar, fotoğraflar, video çalışmaları, belgeseller ve ses kayıtları da bu korumanın kapsamı altında düşünülürler.

Bilgi depolanması ve gelecek nesiller için arşivlerin yaratılması; bilginin paylaşılmasına olanak veren bir sistem geliştirilmesi; herkes için yararlanılabilir kaynaklarla birlikte yaşam boyu öğrenimin eğitsel yaklaşımlara entegre edilmesi; medyanın bilgilendirici ve eğitici işlevlerinin yayıncılık politikaları içinde daha geniş ve daha radikal bir tarzda yer almasının garanti altına alınması; bilgi ve iletişimin üretimi ve ulaşılabilirliği hususunda kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması; gazete, radyo ve televizyonda büyük bir reform başlatmak adına yeni politikaların geliştirilmesi; ulusal ve uluslararası bilgi ve iletişim ağları arasındaki eşgüdümün ve paylaşımın güçlendirilmesi ve özgül müfredatı ile ayırt edilen ve iletişim eğitimi için sistemli bir bütünü biçimlendiren yeni bir eğitim modelinin yaratılması bu alana yapılan önemli katkılardır.

Dünya Görsel İşitsel Miras Günü etkinliği bu alanda gerçekleştirilmiş nadir etkinliklerden biri olarak ülkemizdeki değerli koruma çalışmalarının yaygınlaştırılması ve paylaşılması için bir nüve teşkil etmeyi amaçlamıştır.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ İÇİN SİSTEMATİK EYLEM: SAGE PROJESİ

Bahar ALDANMAZ

Khas toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları merkezi

Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi'nin, Trinity College Dublin koordinatörlüğünde ve Instituto Universitário De Lisboa, International University of Sarajevo, Sciences Po Bordeaux, Università degli Studi di Brescia ve Queen's University Belfast ile ortaklaşa yürüttüğü Systemic Action for Gender Equality (SAGE) projesi nedir ve nasıl çalışmaktadır? Kadir Has Üniversitesi'nde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hangi adımlar atılabilir ve bu aksiyon planından beklenen faydalar nelerdir?

Avrupa'da giderek daha fazla kadın yükseköğrenimde başarıyı yakalıyor. Ancak, AB'nin SHE rakamları (2016) gösteriyor ki kadınlar yüksek öğrenimde hâlâ daha az temsil ediliyor. Avrupa Birliği üye ülkelerinde araştırmacıların %33'ü, profesörlerin %21'i ve yükseköğretim kurumları yöneticilerinin sadece %20'si kadın. Peki Kadir Has Üniversitesi toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda nerede bulunuyor ve Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Sistematik Eylem (SAGE) projesiyle hangi hedeflere ulaşmayı planlıyor? Kadir Has Üniversitesi, AB Horizon 2020 tarafından finanse edilen SAGE projesi kapsamında, üniversite bünyesindeki Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi'nin koordinatörlüğünde, kurum içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için dönüştürücü girişimlerde bulunmaktadır.

Khas, toplumsal cinsiyet eşitliği sorunlarını doğrudan ele alan Türkiye'deki az sayıdaki üniversite arasındadır. Üniversite, çatısı altında çalışan bütün kişiler için eşit fırsatlar sağlayan ve bu fırsatlara değer veren kurumsal bir kültür yaratmaya kendini adamıştır. Bu bağlamda, SAGE projesi kapsamında Khas, bir Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı geliştiren birkaç üniversiteden biri olmuştur.

SAGE projesinin ana amacı, Khas için toplumsal cinsiyet eşitliği eylem planı oluşturmaktır. Bu eylem planı yalnızca sayısal olarak bir eşitlik sağlamayı amaçlamıyor, çalışma koşulları ve iş-hayat dengesi üzerinde yönetim ve idari personel ile ortak çalışarak gelişim göstermeye odaklanıyor. Tüm bunlara ek olarak, eşitliği sürekli hale getirmek adına işe alım süreçlerinde -yetenekleri doğrultusunda- en güçlü adaya ulaşmak için yeni süreçler oluşturmak amacıyla çalışıyor. Bu yeni süreçler ile amaçlanan, çoğumuzun farkına varamadığı bilinçsiz ön yargıyı kontrol altına alabilmektir. Farkına bile varmadığımız bu ön yargı, bazen tam olarak aradığımız kriterlere sahip bireyleri, onlara ulaşamadan kaybetmemize sebep olmaktadır. Aradığımız yetenekleri henüz ulaşamadan kaybetmek, Khas'ın eğitim ve araştırmada "mükemmellik" amacına zarar verebilecek önemli bir etkendir.

Bu amaçla, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi olarak 2016-2017 akademik yılında Khas'taki mevcut eşitlik durumunu anlamak amacıyla çeşitli veriler topladık. Bu veriler, hem kurum olarak neleri doğru yaptığımızı hem de hangi konular üzerine yoğunlaşmamız gerektiğini bizlere göstermiş oldu. Akademik personel, karar alıcı birimler ve öğrenciler arasındaki mevcut eşitlik durumunu anlayabilmek için derlediğimiz verilerden en çok dikkat çekenlerden bazıları şöyle:

Akademik Personel

- 2016 yılında Khas'taki akademik personelin %61'i erkek, %39'u kadın (okutmanlar haricinde),
- Profesörlerin %70'i erkek, %30'u kadın,
- Doçentlik derecesine sahip akademik personelin %61'i erkek, %39'u kadın,
- Yardımcı doçentlik derecesine sahip akademik personelin %39'u erkek, %61'i kadın,
- Öğretim görevlilerinin %42'si erkek, %58'i kadın,
- Okutmanların %13'ü erkek, %87'si kadın,

Karar Alıcı Birimler

- 2016 yılında Khas üniversite senatosunun %26'sı kadın, %74'ü erkek,
- Mütevelli heyetinin %7'si kadın, %93'ü erkek,
- Yönetim kurulunun %22'si kadın, %78'i erkek,
- Dekanların %28'i kadın, %72'si erkek,
- İdari birim yöneticilerinin %63'ü kadın, %37'si erkek,

Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Öğrencileri
- Lisans öğrencilerinin %52'si erkek, %48'i kadın,
- Yüksek lisans öğrencilerinin %56'sı erkek, %44'ü kadın,
- Doktora öğrencilerinin %78'i erkek, %22'si kadın,

Araştırma Merkezleri

- 2016 yılında araştırma merkezi direktörlerinin %11'i kadın, %89'u erkek,
- 2016 yılında devam etmekte olan araştırma projelerinin 13 tanesi kadın araştırmacılar tarafından yürütülürken, 10 tanesi erkek araştırmacılar tarafından yürütülmektedir.

Çözüm Önerileri

Tüm bu verilerden çıkan ortak sonuç, Khas içerisinde ünvan yükseldikçe kadın oranındaki azalmadır. Bu durum, iletişim fakültesi haricinde, farklı fakülteleri ayrı ayrı incelediğimiz zaman da devam etmektedir. Buna ek olarak, karar alıcı birimlerin çoğunluğunu erkek üyelerin oluşturması, Khas içerisinde kadınların karar alma mekanizmasındaki eksikliğini göstermektedir. Bu noktada Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi olarak, SAGE projesi kapsamında, kadın akademik personelin kariyer yolunda neden erkek akademik personeller kadar ilerleyemediklerini sorgulayıp, olası sorunları belirleyip, Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı (CEEP) oluşturduk.

Bu çözüm önerisi kapsamında 2017-2019 yılları için belirlediğimiz bazı hedefler:

- Kadın çalışanları terfiye teşvik etmek,
- İşe alım sürecinde kullanılmak üzere, cinsiyete dayalı bilinçsiz ön yargıyı kontrol altına alabileceğimiz bir protokol hazırlamak,
- Bütün fakültelerde ve karar alıcı birimlerde cinsiyet dengesini sağlamak (temsili az olan cinsiyet oranını en az %40'a çıkarmak),
- Öğrencilerin internet üzerinden tamamlayabileceği 1 kredilik toplumsal cinsiyet dersini zorunlu kılmak,
- Toplumsal cinsiyet ile alakalı derslerin olmadığı fakültelere bu konuyu ele alan dersleri eklemek,
- CEEP'nin etkisini gözlemleyebilmek adına, üniversite içerisinde toplanan bütün verileri cinsiyete göre ayırmak,

CEEP'nin oluşturulması ve uygulaması yoluyla, SAGE konsorsiyumu toplumsal cinsiyet eşitliği için AB'deki yüksek öğretim kurumlarında ve ötesinde de kullanılabilecek kanıtlanmış bir model geliştirmektedir. CEEP'in faydalarından bazıları şunlardır:

- Üyelerinin verimlilik, motivasyon ve refahına katkıda bulunan daha iyi bir iş ortamının yaratılması ve böylece en iyi yeteneklerin korunması ve çekilmesi,
- En iyi adayların işe alınmasını sağlayacak olan daha şeffaf ve ayrımcı olmayan mekanizmalar yoluyla ön yargı ve yazılı olmayan politika ve süreçlerle mücadele edilmesi,
- Daha fazla kanıta dayalı ve sağlam araştırmalara olanak veren araştırma programlarına cinsiyet boyutunun katılarak üniversitelerin rekabet gücünün arttırılması,
- Araştırma ekiplerinin yaratıcılık ve yeniliklerine katkıda bulunacak çeşitliliğin yaratılması ve böylece kalitenin ve kapasitenin artırılması,
- Farklı insanların karşılaştığı zorluklarla mücadele ederek sadece araştırma ve inovasyonda değil, toplumun tamamında olumlu etkilerin gözlemlenmesi.

Detaylı bilgi için;
Web Sitesi: www.sage-growingequality.eu
Facebook: SAGEGrowingEquality
Twitter: SAGE_GEquality

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

LİSE YAZ OKULU

Son Başvuru Tarihi: 1 Mayıs 2018

1. Dönem (2 - 13 Temmuz 2018), 2. Dönem (16 - 27 Temmuz 2018).

Mühendislik

Bilgisayar Mühendisliğine Giriş

Büyük Veri – Akıllı Veri: Siz de Yaratabilirsiniz, Yönetebilirsiniz

Endüstri Mühendisliğine Giriş

Elektrik-Elektronik Mühendisliğine Giriş

Fen Bilimleri

Arttırılmış Mekanik Yoğun Programlı Ders

Kuantum Mekaniğe Giriş

Moleküler Biyoloji ve Genetik Mühendisliğine Giriş

Sosyal Bilimler

Uluslararası İlişkilerde Güncel Konular ve Türkiye

Hukuk Eğitimi ve Meslekleri

Mimarlık ve Tasarım: Etkin Yaşamın, Toplumsal Duyarlılığın ve Estetiğin Buluştuğu Pratikler

Meslek Olarak ve Yaşamda Psikoloji

Başarı ve Meslek

Meslek Olarak ve Her Ortamda İletişim

Üniversiteler ve Meslekler: Bilgilenmek, Seçmek ve Başarmak

Web Tasarım ve Pazarlama: Şirketinizi Kurun ve Başarın

Başarılı öğrencilere üstün başarı sertifikası veya başarı sertifikası verilecektir. Üstün başarılı öğrencilere tavsiye mektubu yazılacaktır. Üstün başarılı öğrencilere araştırma projeleri verilebilir.

Kimler başvurabilir?

Kadir Has Üniversitesi Lise Yaz Okuluna, lise ve üniversite öğrencileri başvurabilir.

Nasıl başvurabilirim?

Kadir Has Üniversitesi Lise Yaz Okuluna başvurular online olarak web sitesi üzerinden yapılır.

Başvuru ve Ayrıntılı Bilgi için: liseyazokulu.khas.edu.tr

KHAS YENİ MEDYA'DAN ASILSIZ HABERLERİ TESPİT ETME KILAVUZU

Eylem YANARDAĞOĞLU

Khas öğretim üyesi

Asılsız haberlerle mücadele konusu 2016 yılının son aylarına damgasını vuran Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık seçimiyle beraber 2017 senesinin en çok kullanılan kavramlarından biri oldu. Dünyanın en büyük sosyal medya platformlarından Facebook, asılsız haberlerle mücadele etmeyip, bunları okurların karşısına çıkararak seçim sonuçlarını dolaylı biçimde etkilemekle eleştirildi.

Facebook'un yöneticisi Mark Zuckerberg eleştirileri tamamen "çılgın bir fikir" olarak niteleyip reddetti. Ancak, Columbia Üniversitesi Dijital Haberler Araştırma Merkezi, Poynter Enstitüsü ve Nieman Lab gibi dijitalleşmenin haberler üzerindeki etkisini araştıran enstitüler bu zamana kadar kendisini bir yayıncı olarak tanımlamadığı için editoryal politikaları iş modelinin içine dâhil etmeyen Facebook'un bundan artık kaçınamayacağı konusunda birleşiyordu. 2017 yılının bahar aylarına gelindiğinde Facebook bu konuda yeni adımlar attı. Önce New York Şehir Üniversitesi (CUNY) gibi akademik kurumlarla işbirliğine girdi ve News Integrity Initiative (NII) adı verilen ve haberlere olan güveni ve haber okuryazarlığını arttırmayı hedefleyen inisiyatifi desteklemeye başladı. Aynı günlerde deneyimli bir gazeteci olan Campbell Brwon'u Facebook haberler projesi inisiyatifinin başına geçirdi.

Facebook 2017 Nisan ayında ise Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Brezilya, Arjantin, Kolombiya, Almanya, Fransa, İtalya, Tayvan dâhil toplam 14 ülkedeki Facebook kullanıcılarını asılsız haberlere karşı uyaracak yeni bir sistemi devreye soktu. Kullanıcıların asılsız haberleri tespit etmesine yardımcı olmak üzere tasarlanan bu yeni eğitim aracını 5 Ekim 2017'de de Khas Yeni Medya Bölümü ile yaptığı işbirliğiyle Türkiye'deki Facebook kullanıcılarının hizmetine sundu.

Dünyada en çok Facebook kullanıcısına sahip ilk beş ülke arasında bulunan Türkiye'deki 44 milyon kullanıcıya gösterilen "Asılsız Haberleri Tespit Etme" kılavuzu, birkaç gün kullanıcıların Haber Kaynağı'nın en üstünde belirdi ve daha detaylı bilgi almak isteyenleri Facebook Yardım Merkezi'ne ve Yeni Medya Bölümü'nün sayfasına yönlendirdi. Web uzantılarının kontrol edilmesi, kaynağın araştırılması ve söz konusu başlıkla ilgili diğer raporların aranması gibi konularda daha fazla bilgi ve kaynağın yer aldığı kılavuz ile Facebook, hem platform içinde, hem de dışında insanlara asılsız haberleri tespit etme konusunda yardımcı olmayı hedefledi. Asılsız haberlerin nasıl tespit edilebileceğine dair 10 ipucunu barındıran kılavuz ayrıca çeşitli ulusal gazetelerde yayınlandı ve sosyal medyada yankı buldu.

Facebook ile 2015'ten beri çeşitli projelerde işbirliği yapan Yeni Medya Bölümü olarak Facebook Kamu Politikaları Birimi ile devam eden bu işbirliğinden memnuniyet duyuyoruz. İki yıl önce İstanbul'da düzenlenen "Güvenli İnternet Günü" (*Safer Internet Day*) etkinliğinden bu yana geliştirdiğimiz işbirliği çerçevesinde önce 2015 Baharı'nda sivil toplum örgütleri, belediyeler ve Khas Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi katılımıyla düzenlenen yuvarlak masa toplantısını takiben bir kılavuz yayınladık. Geçen yıl beşincisi düzenlenen Yeni Medya Konferansı'nın konusu "*post-truth*" (hakikat sonrası) kavramıydı. Konferansta "*post-truth*" kavramıyla birlikte asılsız haberlerle nasıl mücadele edilebileceği konusunu "Post-truth'un Panzehiri Olarak Doğrulama Oluşumları" panelinde teyit.org ve Doğruluk Payı platformlarıyla birlikte de ele almıştık.

Facebook ile "asılsız haberlerle mücadele kılavuzu" çalışmasında Kadir Has Üniversitesi Yeni Medya Bölümü olarak son dönemde giderek artan ve haber alma özgürlüğümüzü olumsuz etkileyen asılsız haberlerle mücadele konusundaki çalışmalarımıza bir yenisini daha eklemiş olduk. Gazete okuma alışkanlığının giderek azaldığı yeni iletişim ortamında haber alma hak ve özgürlüğümüz açısından sosyal medyada sağlıklı bilgiye ulaşabilmek giderek daha önemli hale geliyor. Kullanıcıların sosyal medyada ve dijital platformlarda ulaştığı haberlerin asılsız olup olmadığını test edebilecekleri bazı öneriler sunan bu kılavuzun bilgi kirliliğiyle mücadelede yardımcı olacağına inanıyoruz.

Facebook'un kendi yardım sayfasında yayınlanan "Asılsız Haberleri Tespit Etmek İçin İpuçları Kılavuzu" şu maddelerden oluşuyor:

Asılsız haberleri tespit etmeye yönelik ipuçları.

Asılsız haberlerin tespit edilmesini son derece ciddiye alıyoruz. Bir haberin gerçek olup olmadığını tespit etmek için kullanabileceğiniz bazı yolları keşfedin.

1. Başlıklara şüpheyle yaklaşın.

Çoğu zaman asılsız haberlerin tamamı büyük harflerle yazılmış ve ünlem işaret eklenmiş dikkat çekici başlıkları vardır. Başlıktaki sarsıcı iddialar size inanılmaz geliyorsa, muhtemelen inanmamanız gerekir.

2. İnternet adresine (URL) yakından bakın.

Sahte veya taklit bir internet adresi (URL), asılsız bir haberi işaret ediyor olabilir. Pek çok asılsız haber sitesi, internet adresinde (URL) küçük değişiklikler yaparak gerçek haber kaynaklarını taklit etmektedir. Siteye giderek internet adresini (URL) gerçek kaynaklarla karşılaştırabilirsiniz.

3. Kaynağı araştırın.

Haberin, doğruluk açısından itibarlı, güvendiğiniz bir kaynak tarafından yazıldığından emin olun. Haber tanımadığınız bir kuruluştan geliyorsa, daha fazla bilgi almak için "Hakkında" kısmına bakın.

4. Yazı biçiminin olağandışı olup olmadığına dikkat edin.

Pek çok asılsız haber sitesinde yazım hataları veya tuhaf sayfa düzenleri olur. Bunları görürseniz habere dikkat edin.

5. Fotoğrafları gözden geçirin.

Asılsız haberler çoğu zaman üzerinde oynanmış görüntüler veya videolar içerir. Bazen fotoğraf gerçek olduğu halde bağlam dışında kullanılmış olabilir. Nereden geldiğini doğrulamak için fotoğrafı veya görüntüyü internette aratabilirsiniz.

6. Tarihleri inceleyin.

Asılsız haberlerdeki tarih ve saat çizgisi mantıksız olabilir veya olayların tarihleri değiştirilmiş olabilir.

7. Kanıtları kontrol edin.

Yazarın kaynaklarını kontrol ederek doğru olduklarından emin olun. Kanıt olmaması veya adı belirtilmeyen uzmanlara güvenilmesi haberin asılsız olduğunu işaret edebilir.

8. Başka haber kaynaklarına bakın.

Aynı haberi bildiren başka haber kaynağının olmaması, haberin asılsız olduğunu gösterebilir. Haber, güvendiğiniz birden fazla kaynak tarafından bildiriliyorsa, haberin doğru olma ihtimali daha yüksektir.

9. Haber bir şaka mı?

Bazen asılsız haberler ile mizahı veya hicvi ayırt etmek zor olabilir. Haber kaynağının parodi konusunda tanınmış olup olmadığını kontrol edin ve haberin detaylarından ve tonundan sadece eğlence amaçlı olup olmadığını anlamaya çalışın.

10. Bazı haberler kasten yanlış bilgi içerir.

Okuduğunuz haberler hakkında eleştirel bir yaklaşımla düşünün ve sadece güvenilir olduğunu bildiğiniz haberleri paylaşın.

Birlikte çalışarak, asılsız haberlerin yayılmasının önüne geçebiliriz.

Kasr-ı Adl: Gölge ve suretlerin ötesinde...

Fotoğraf: Tevfik BAŞER

AKDENİZ: BİZİM DENİZ, BİZİM İNSAN, BİZDEN BİRİ

Ebru DİLAN

Khas öğretim görevlisi

BİR EVLİYAYA

İlhan Koman, ki tıraşsız heykeltıraş
Uçmağa doğru sakallı...
Elinde bombalarla bebekler
Heykel gibi olmayan heykeller,
Taşınırdı garip maacir
Güneyinden Kuzeyine Kutupların
Battı batacak teknesiyle
Varmak için Edirne'ye
Selimiye'ye...

CAN YÜCEL

İnsanın kucaklaşması, sevgisi anlatılırken Akdeniz aklıma geldi; Akdeniz büyüktü, bizden bir denizdi – kucak açmayı bu adla anlatmak istedim. (İlhan Koman)

Akdeniz (Demir. 1978-80) İlhan Koman (Edirne, 1921 – Stockholm, 1986)
(Fotoğraf: Ebru DİLAN, 12 Eylül 2017, Yapı Kredi Kültür Sanat)

İstiklâl Caddesi'nde faaliyet gösteren Yapı Kredi Kültür Sanat'ın yenilenen binası 12 Eylül 2017'de küratörlüğünü Dr. Necmi Sönmez'in üstlendiği açılış sergisi *Sarmal* ile kapılarını yeniden ziyaretçilerine açtı. Bina Galatasaray Meydanı'na bakan cam cephesinin üçüncü katında İlhan Koman'ın *Akdeniz* heykeline ev sahipliği yapıyor. Atlattığı badirelerin ardından -İsrail protestoları sırasında kolu kanadı kırılmıştı- kendini onardı ve umuyoruz ki artık güvende.

Almanya'da yaşayan küratör ve sanat eleştirmeni Necmi Bey ile Eylül başında evimizi ziyareti esnasında tanışmıştık. Eşimin sevgili dayısının heykelinin yer alacağı serginin açılışına katılmamız arzusundaydı. Henüz tanışmış, hızla koyulaşan sohbet ve ortak dille, daha ilk kahvelerimiz bittiğinde ısınıvermiştik birbirimize. Açılış gecesi tekrar görüştüğümüzde, özenle sergilenen, birbirinden özel sanat eserlerinin aurasında etkileyici bir deneyim yaşadık.

Koman'ın sanat yolculuğunda "demir çağı" olarak adlandırdığı dönemin önemli eserlerinden biri *Akdeniz*... O dönemde kaynak tekniğini bırakmış, atölyede optik kesici makineyle şablonlardan üretme tekniğini kullanmaya başlamıştı. Dörtbuçuk ton ağırlığında dilimli demir levhalardan oluşan beyaz renkte bir kadın figürü *Akdeniz*. Koyu maviden açık maviye geçen renkte olmasını istemiş anıt heykelinin İlhan Koman; ancak istenen özellikte boya bulunamadığından beyaz olmuş. Yüksekte, ardından gökyüzü veya deniz göründüğü bir yerde hayal ettiğinden düşlemiştir belki bu renkleri. Beyaz bir kadın figürü, kollarını yana açmış insanlığı kucaklamak ister gibi. Bu coğrafyanın insanı gibi, denizi gibi, doğası gibi gönlü geniş ve bütünleyici. Yaratıcısı gibi barış meşaleli, bir olma hayalcisi. Akdeniz'in ılık sularını, kıyıya uzanan köpüklü beyazlarını, irili ufaklı deniz kabuklarıyla ayaklarınıza taşıyor. Bir soğuk metal kâh insanlaşıyor ısıtıyor, kadınlaşıyor sarıp sarmalıyor, kâh tinselleşiyor; taşıdığı incelikli ruhla izleyicisini dünyevîlikten uzaklaştırıyor. Heykelin insancıllığı... Her anlamda çekici.

Taştan kile, ahşaptan demire... Polihedronlardan sonsuzluk-eksi-bir'e, hiperformlardan pi'lere... Bir izleyici olarak eserlerinde yol alırken, kullandığı teknik ve malzemeler... eserlerinden taşan matematik ve geometri... sınırsız, köşesiz, kalıpsız sanat anlayışı, bir sanatçıyla mı karşı karşıyasınız, bir bilim insanıyla mı? Şaşkına çeviriyor sizi. Yaygın görüş bilim ve sanatı birbirinden ayırır. Bir ustayı, bir dehâyı anlamaya çalıştığım bu yolculukta, bilim ve sanatın yakınlığına olan inancım tazeleniyor. Bilim ve sanat sırt sırta değil yüz yüze bakan iki iyi dost, iki ortak. Birbirinden besleniyor, dayanışıyor, ödünç alıyor-veriyor, etkileşimle el ele büyüyor. Hatta aralarından su sızmıyor. Sanatçımız da bu ikiliyle çok özel bir ilişki geliştirmiş, öyle görünüyor... Ürkütmemiş, birini diğerine yendirmemiş, ikisinin de haklarını gözetmiş, küstürmemiş. Onlar da sırlar ve sonsuz imkânlarla dolu evrenlerinin kapılarını açmışlar Evliya'ya, bu dünyadan gelip geçen bir güzel ruha.

Tasarım ve mekaniğe olan ilgisi henüz çocuk yaşlarda kendini göstermiş. Gemi modelleri yapan, tahta yontan, vida-cıvatayla oynayan, eşyaları –mesela bisikleti– parçalarına ayırıp birleştiren, bozmaya-yapmaya-çizmeye meraklı bir ruh. Annesi hem sanatçı, hem savaşçı bir kadın. Çok güzel yağlı boya resimler yapar, piyano çalarmış. Diğer taraftan o yıllarda kadın haklarını savunan güçlü bir kişilik. Sanat yeteneğini annesinden aldığını ifade eder, annesinin yaptığı el işlerini çok beğenirmiş sanatçımız. Anneannenin işlediği el emeği, göz nuru yastık ve örtüleri gören biri olarak aynı zevk ve el işi yeteneğinin kayınvalideme de aktarılmış olduğunu söyleyebilirim. Her iki kardeşin de sesleri güzelmiş. Ağabeyinin çok güzel opera aryaları söylediğinden bahseder kayınvalidem. Ondan mıdır bilmem, *Akdeniz* bana yalnızca bir heykel değil, dağlarda tepelerde rüzgârla yol alan bir şiirin, bir aryanın, "Nessun dorma"nın ete kemiğe bürünmüş hali gibi görünür. Bir heykelde vücut bulan evrenin denklemleri ve henüz dile gelmeyen hisleri... Rüzgârını, ıslığını, dalgasını beraberinde getiren bir deniz heykel. Güçlü, yapıcı, verici, kucaklayıcı bir deniz anne, bir sevgili, bir kız çocuğu. Dünyanın tüm kirini yok edebilecek, dimdik, saf bir deniz kadın. Hayallerimizi dinleyen bir deniz tanrıça. Sertte yumuşaklık, soğukta sıcaklık hissettiren bir deniz büyücü. "Ne olursan ol gel" diyen kültürün deniz evliyâsı.

> *Sanat yapıtında görmeyi beklediğim içerik, son halkası yeni geleni karşılamak için hep açık olan bir zincirin parçası olmalıdır. Tıpkı ilim kavramları gibi. Velhasıl, diğer'i içine alan bir sanat yapabilmeyi isterdim.*

İlhan Koman bir deniz tutkunu. 1958'den sonra İsveç'te yaşamış. 1905 İsveç yapımı Hulda isimli tekneyi 1965 yılında eşi Kerstin'le satın alarak yaşamak ve çalışmak amacıyla restore etmiş. 375 metrekarelik bir tekne, ki ev denilmesinden de hiç hoşlanmazmış. İsveç'te yaşama sebebiyse "gönüllü sürgün" kendi deyimiyle. Kuzey denizlerinin soğuk sularında seyretse de, sanırım Akdeniz'in sıcak sularıdır düşlerinde. Yabancı olmak zordur başkalarının memleketinde. Gönüllü de olsa sürgün sürgündür işte. Onlardan değilsin bir kere. Belki de bu hislerle kucak açmıştır memleket kıyılarından, soğuk sularda kâh seyir eden, kâh demirleyen kendisine, *Akdeniz*'le.

Herkesi eşitleyen, insan ayırmayan bir sanatçı olarak, toplumun yabancılara karşı davranış biçimini eleştiren tepkisini göstermekten alıkoyamaz kendini. İsveç Parlamentosu'na asılan devlet amblemini yapan sanatçı, küçük bir kâğıda "Sizin devletin alameti farikasını da bir karakafalı yaptı" diye yazıp içine sıkıştırır. Bu kadardır tepkisi, çocukça masum.

Türkiye, Fransa ve İsveç'te geçen kısa bir hayata rağmen üretimi ve yaratımıyla yalnızca bugüne değil zamanının çok ötesine uzanan özgün üslûp ve insancıl değerlerle bezeli eserler... Mimari, resim, heykel ve diğer sanatları bir arada yoğuran, ilham verici biçimsel yaklaşımlar... Bilimin ilkeleriyle kaynaşmış ve bilimsel değerleri patent alarak kayıt altına alınmış araştırmalar, icatlar, matematiksel yenilikler... "Türk Da Vinci'si" olarak anılan bir sanatçı.

Meydanlarda, açık alanlarda geniş kitlelere ulaşacak sanat yapıtları üretmesi, kapsayıcı karakterinin izleri olmalı. Ağaçtan, sert demirden eğip büküp sonsuzluğa uzanan dalgalar yaratabilmekse ancak zihin

ve ruh esnekliğinin yansımaları... 15 Mart 1981 tarihli *Milliyet Sanat* dergisinde Güneş Karabuda'nın kendisiyle yaptığı röportajda şunları söyler:

> *Bir nesnenin sanat olması için, has, öz, gerçek olması gerekir. Sanatta tek ölçü budur. Sanatın, kopya, özenti, taklit olmayan, kendi kendine bir olay olması gerekir. Bu, küçük veya büyük de olur, obje de eşya da olur, figüratif veya non-figüratif de olur. Bütün sorun tek ve gerçek olmasıdır... Bir de Racine'in sanat tarifi vardır: Sanat, hiçbir şeyden bir şey yapmaktır. Ben bazen çalışmamdan memnun olmayınca, kendi kendime küfür ve alayla Racine'in lafını tersyüz edip, şimdi birşeyden hiç birşey yaptın be mübarek adam, derim. Aslında sanat bence insanın bilinmeyene doğru çıktığı serüvendir. Sanatçı devamlı kendisini yenileyebilmelidir.*

Yine aynı sayıda Abidin Dino, "Kim Bu İlhan Koman?" başlıklı yazısında "Emekçi insan, yaratıcı insan, yapıcı insan. İlhan onun için ve ona çalışıyor, bence," der ve İlhan Koman'ın açık sanat anlayışını kişiliğiyle örtüştürerek maddeler halinde şöyle tanımlar:

1. Maddenin iç yapısını araştırır, bulgularını dışsallaştırır.
2. Yer çekimi yasası ile kıyasıya çekişir.
3. Yontularında basınç ve baskının daima karşısındadır.
4. Doğa-insan, insan-insan ilişkisinde yeni bir yaklaşımın peşindedir.
5. Dikey biçimlerin dirilik gücüne dayanarak, ölümün yataylık eğilimine meydan okur sürekli.
6. Çağımızın çelişkilerini yansıtır, derinlemesine.

Bir matematik eğitmeni olsaydım, geometri ve çok yüzeyli formlar anlatırken eserlerinden yararlanırdım derslerimde. Çocuklar için şaşılacak kadar ilham verici ve zihin açıcı olurdu. Hiperformların, geometrik formların estetiği ufuklarını esnetirken, bu tür derslere has klişe önyargıları da yerle bir ederdi. O da yaşamın kalıplarını sorgularken, "Başka bir yol olabilir miydi?" diye sormaz mıydı?

Bulduğu yollar her nerede ve neyse, çabaladı, çabaladı ve maddeyi hafifletmeyi başardı. O yüzden eserlerini seyrederken kütleselden tinselliğe geçiyorsunuz, bir nevi ayakların yerden kesilme hali. Maddenin ruhunu bir şekilde çıkarıp, yansıtıyor. Bir "cenin" olarak adlandırdığı heykelleri, elinde gelişmiş suretlere evriliyor.

Eserlerine baktığımda, ruhun tüm hallerinden geçmiş olmalı, diyorum. En ışıksızından en nurlusuna. *Akdeniz*'i nasıl bir hâletirûhiyeyle yaptı, bilmiyorum. Annesi gibi güzel, naif, bir o kadar güçlü kadınları anarak mı, sıcak iklimlere memleket havasına, suyuna özlem duyarak mı, toplulukların birleşimi hayaliyle mi? Hepsi veya hiçbiri mi?

Sait Faik "Küçük şeyleri unutmayanlar, en geri hatıraları da unutmayanlardır. Hafızalarının bu bahtsız kuvveti karşısında hiçbir memleket, hiçbir vatan tutmadan, her yeri, her şeyi severek öleceklerdir," der.

Kendi dilinde bizi böyle mi sevdi İlhan Koman? Akdeniz gibi sevmek, Akdeniz gibi sevilmek mi istedi? Tüm denizleri, memleketleri severek mi ayrıldı bu madde dünyasından bilmiyorum. *Akdeniz*'le tüm evreni kucakladığını hissediyorum. Biz *Akdeniz*'e gönül verdik. Vesile oldu *Akdeniz* üzerinden sevgili sanatçımıza da selâm verdik. Ruhu şad olsun.

Resimdekiler (soldan sağa): Yusuf Erşahin, Nâzım Hikmet, Lütfü Özkök ve İlhan Koman, 1958 yazı Gamlastan'da Fransız lokantası Catte'lin önünde... (Fotoğraf: İlhan AYDIN)

BİR MÜHENDİSİN GÖZÜNDEN ORHAN KEMAL VE ROMANLARI

Cem ERDOĞMUŞ

Khas mezunu

Elektronik mühendisi olarak 12 yılı aşkın süredir telekomünikasyon sektöründe çalışıyorum. Biz mühendisler, tabiri caizse "sayısal kafalı" insanlarız. Üniversite eğitimimiz boyunca, farkında bile olmadan kazandığımız formasyon gereği, günlük yaşantımızda pek çok durumu sayısal mantık ile yorumlarız. Çoğunlukla durumları "var" veya "yok" ekseninde değerlendirir, bu mantıkla çözüme kavuşturmaya çalışırız. Başımızı kaldırıp baktığımızda, aklımıza gökyüzünün güzelliğinin yanında hidrojen, oksijen ve bilimum gazlardan oluşan içeriği gelir. Bir ağaca baktığımızda, kökünden gövdesine kadar odun borularından suyun nasıl yapraklara ulaştığını hayal edebiliriz. Son teknolojiye ait bir cihazı, örneğin bir akıllı telefonu, tableti vb. elimize aldığımızda, kimi zaman bir tornavida bulup içini açmak, bu işin arkasında nasıl bir sistem olabileceğini görmek, test etmek isteyebiliriz. Halbuki basitçe bir uygulama yükleyerek tadını çıkarmak da var değil mi? Bu alışılagelmemiş yorum ve bakış açısının arkasında, merak ve sorgulamaya dair alışkanlığımızın yattığını düşünüyorum. Merak eden, sorgulayan, araştıran insanın en önemli duraklarındandır kitaplar.

Çoğumuzun en sevdiği hobisidir kitap okumak. Kişisel olarak, mesleki ve bilimsel kitapların yanısıra, edebiyat dünyasına, özellikle çağdaş ve klasik Türkçe edebiyat romanlarına ilgim var. Bu ilgi beni sayısını hatırlayamadığım pek çok kitabı okumama, sonrasında ise uzun süre kalacağım bir durakta durmama sebep oldu! Günün birinde elime Orhan Kemal'in *Baba Evi: Avare Yıllar* romanı geçti. Kitabı bir solukta bitirdim ve o günden beri çok sayıda Orhan Kemal romanını art arda okudum ve halen de okumaya devam etmekteyim. Konuyu derinleştirerek, Orhan Kemal'in eserlerini okurken yaşadığım hisleri, duygu ve düşüncelerimi aktarmaya çalışacağım. Bir mühendisin gözünden, dev bir ustanın, çok değerli bulduğum eserleriyle ilgili düşüncelerimi paylaşacağım.

İlk olarak okuduğum romanı, yazının başında söz ettiğim gibi, *Baba Evi: Avare Yıllar*'dı. Romanda, Kurtuluş Savaşı'na gönüllü olarak katılmış olan hukukçu bir babanın, savaştan sonra iktidarla çatışınca, kalabalık ailesiyle birlikte Beyrut'a kaçarak sığınmak zorunda kalışı anlatılmaktadır. Yerleştikleri yerde, ufak bir lokanta açar ve iki oğluyla birlikte çalıştırmaya başlar. Ancak bir süre sonra işler kötü gider ve aile geçinemez hale gelir; üstelik baba ağır bir hastalığa yakalanmıştır. Aile çocukların çalışarak kazandığı üç kuruş parayla geçimini sağlamaya çalışırken, büyük erkek kardeşleri işten atılır, bir türlü yeni iş bulamaz, ailenin yükünü tek başına taşıyan küçük kardeşiyle çatışmaya başlar. Sonunda babasını razı ederek memleketi Adana'ya geri döner. Hâlâ yoksuldur ama baba baskısından kurtulmuş, hayatında yeni bir başlangıç yapmıştır. Arkadaşlar edinir, futbol oyununda başarı kazanır, para ve rahat bir yaşama kavuşur...

Baba Evi romanı Orhan Kemal'in yokluk ve zor şartlar içinde, aile baskısıyla geçen çocukluğunun, ilk gençlik yıllarının öyküsüdür. Okurken, kimi zaman kendinizi çilekeş baba karekteri, kimi zaman cefakâr annesi, kimi zaman da oğul karekteri (Niyazi) yerine koyabiliyorsunuz. Yazarın ustaca anlatımı ile, yaşanan olayların duygusal ağırlığını üzerinizde hissedebiliyorsunuz. Her romanında, özel hayatından izleri de eserlerine nakış gibi işlemeyi başarmıştır Orhan Kemal. Bu eserinde de, ana karekterin (Niyazi), ailesiyle birlikte memleketten kaçışı, gurbette yaşadıkları zorluklar, vatana dönüşü ve sonrasında yaşanılanlar, aslında kendi özel hayatında da babasıyla birlikte Suriye'de yaşadığı zorunlu gurbet yaşantısını yansıtır niteliktedir.

Sokaklardan Bir Kız romanı, bir kısmı Anadolu'nun küçük bir kasabasında başlayıp, büyük bölümü İstanbul'un arka sokaklarında geçen bir hikâyeyi konu alır. Okuyucuyu 60'lı yılların atmosferine sokar. Ana karakter, konsomatris Leyla'nın kızı Nuran'ın yaşamını anlatan bir kitaptır. Nuran, annesinin mesleği nedeni ile utanç ve

sıkıntı yaşamış, çevresince "kötü kadının kızı" olarak etiketlenmiştir. Ancak bu durumu kabul etmez ve kendine çıkış yolu arar. Yaşam serüveni onu İstanbul'a, bilinmezlerle dolu bir maceraya sürükler. Acaba Nuran burada umut ettiği düzgün ve temiz bir yaşama, mutlu bir yuvaya kavuşabilecek midir? Okurken sizi adeta bu dünyanın içine sürükler. Kendinizi bir an Tarlabaşı'ndaki apartman dairesinde, Beyoğlu'nda bir lokantada ya da Anadolu'nun küçük bir kasabasında bulabilirsiniz. Nuran'ın yaşadığı tüm baskı ve olumsuz duyguları, toplum içinde bir statüye kavuşma, düzgün bir insan olma hayalleri ve bu konudaki mücadelesini içimizde hissedebiliyoruz. Romanı okurken, Nuran'ın başına gelen bazı durumları ve sonuçlarını, günümüzde de gazete haberlerinde görebiliyoruz. Orhan Kemal'in yaşadığı dönemden edindiği gözlemlerin ürünü olan bu kitabın hikâyesine baktığımızda, aslında o dönemden bu döneme, toplumsal yapımızın çok da değişmediğini, pek çok konuda yerimizde saydığımızı üzüntüyle görmekteyiz.

Sokakların Çocuğu ve *Suçlu* gibi birbirinin devamı niteliğinde olan bu romanlarda, babası ve çilekeş annesi ile birlikte yaşayan Cevdet'in hikâyesi konu ediliyor. Cevdet önce annesini kaybetmiş, ardından da babasının sevdiği kadını anne olarak benimseyememiştir. Üvey annesinin babasını bir başka adam ile aldatması ve bu adamın babasının çalıştığı işyerinden para çalması Cevdet'i derinden etkilemiştir. Babasına kıyamadığı, onun suçsuzluğunu bildiği halde, suçlanacak olması ve hapislerde yatacak olması onu korkutmuş ve hırsızlık suçunu üstlenmiştir. Uzun bir hapis yaşantısı ardından, arkadaşlarının tuttuğu bir avukatın hummalı çalışmasıyla gerçek anlaşılmıştır ve tahliye olur. Hapisten çıktığında babasının vefat ettiğini öğrenmesi ve mezarı başındaki çaresiz duruşu...İşte o an gerçekten yapayalnız bir çocuktur artık. Hayatta bir başına ve çaresiz. Kitap boyunca, Cevdet'i sokaklara iten psikolojik ortam, çaresizliği beni çok derinden etkiledi. Sonrasında ise yaşadığı onca trajik olaydan sonra, Cevdet'in hayal dünyasındaki kahramanlar gibi olmaya özenmesi... Kit, Aslan Thomson vb. *Sinema Soygunu* filminin dilinden düşürmediği kahramanına özenerek, Beyoğlu'nda gerçek bir sinema gişesini soyguna yeltenmesiyle tekrar hapishaneye girer. Yapayalnız bir çocuğun sokaklarda yaşadığı zorlukları, çocukça hayallerini, çocukluktan aldığı inanılmaz cesareti ve tüm duygularını çok usta bir şekilde kaleme dökmüştür Orhan Kemal.

Bereketli Topraklar Üzerinde ve *Gurbet Kuşları* romanları birbirinin devamı şeklinde yazılmıştır. *Bereketli Topraklar Üzerinde*'de ana karakter İflahsızın Yusuf'un Sivas'tan Çukurova'da pamuk işçiliğine varan gurbet serüvenini okuyoruz. *Gurbet Kuşları* romanında, İflahsızın Yusuf'un oğlu Mehmed'in Sivas'tan bu defa İstanbul'da Cibali tütün fabrikasına kadar uzanan gurbet hikâyesinin parçası oluyoruz. İki romanda da, memleketimizin doğu vilayetlerinden saf ve temiz insanların, gurbet illerde yaşadıkları türlü çeşit olayları ibret ve şaşkınlık ile okuyorsunuz. Bu romanları okurken, kendi yaşadığımız şehir hayatını, günlük yaşamda edindiğimiz, kendimize göre dert olan, ancak örneğin, İflahsızın Yusuf gibi insanlar için lüks kabul edebileceğimiz konuları düşündükçe hem bir miktar utandım, hem de içinde bulunduğum durum için defalarca şükrettim. Ancak şu da var ki, hayat bizleri ne kadar zor durumlar ile imtihan ederse etsin, yaşama azmi ve kararlılığında olan insan, doğru ve dürüst bir kişilik, saygılı ve sevgi dolu bir ruh haliyle yoluna devam ederse, engelleri aşabilir. Aşamadıklarını da kabullenerek, zaten çok kısa olan bu ömrümüzde saadeti yakalayabilir. Zaten esas olan da bu değil midir?

Müfettişler Müfettişi ve *Üçkağıtçı* isimli romanları ise nehir roman özelliğini taşımaktadır. Ana karakter Kudret Yanardağ, görünüş itibarıyla heybetli, cüsseli, kalantor bir tiptir. Girdiği her mekânda, sarı makosen ayakkabıları ile "zııt zııt" sesler çıkartarak yürümesi, bakışları ve ağır haliyle, çevresindeki insanlar onu önemli bir devlet büyüğü, müfettiş, polis müdürü hatta bakan zannetmektedirler. Bu karizmasının farkındadır ve bu durumu para kazanma yöntemine dönüştürmüştür. Kendilerine teftiş heyeti süsü vererek, mekândan mekâna dolaşıp, gördükleri olumsuz durumları not alır gibi görünüp, mekân sahiplerinden sus payı paralar alan bir çetenin reisi, en önemli üyesidir. Kudret Yanardağ'ın *Müfettişler Müfettişi* romanında başlayan maceraları, bir dönem hapis yatmasını bile, kıvrak zekası ve bir miktar da şans ile avantaja çevirerek halk arasındaki hızlı yükselişini takiben, milletvekilliğine varan serüveni okumaya değer, ibretlik bir roman dizisidir. Günümüz dünyasından, memleketimizden çok net insan manzaraları yakalayabilirsiniz. İnsanların güç karşısındaki çaresiz boyun eğişleri, güce ve karizmaya itibar etmeleri, peşinden koşulsuz yürümeleri günümüz toplumlarında da sıkça rastlanan psikolojik bir problemdir. Büyük ustanın bu eserlerini de okumanızı şiddetle öneririm.

Orhan Kemal'in bazı romanlarında, Cibali semtine ve eski adı ile Cibali Tütün Fabrikası, yeni adı ile Kadir Has Üniversitesi'ne rastlamak mümkün. Örneğin, *Evlerden Biri* romanında, "Yakındaki tütün fabrikasının sabah saat yedi borusu kalın kalın öterken uyandı..." gibi betimlemelere rastlarız. Cibali semti Orhan Kemal'in hayatında önemli bir yer tutmuştur. 1954-1966 yılları arasında, sonraki sayfada şimdiki halini gördüğünüz, mütevazı, küçük evde yaşamıştır. O dönem tam bir işçi semti olan bu bölgeyi, *Ekmek Kavgası* eserinde canlı bir şekilde okuyucuya aktarmıştır. *Cemile* romanında, Cibali semtini ve yaşadığı mahalleyi şöyle tarif eder: "Çürümüş, tahta, paslı teneke ve kerpiç yığınlarından ibaret evleriyle işçi mahallesi sanki bir seldi, bir seldi de bu sel, uzak, çok uzaklardan yuvarlana yuvarlana, köpüre köpüre, korkunç anaforlar yapa yapa gelmiş, yıllardan beri mahallenin nabzı gibi atan fabrikanın ağı, beyaz taşlarla örülü, kalın, sağlam ve yüksek dört duvarına yandan yüklenmiş, ama duvarları aşamadan takılmış kalmıştı." Açıkçası, yaşadığı mahallenin diğer tüm mütevazı insanları gibi fakir, yoksul bir insandı. Yaşadığı küçücük evde, halkın tam da içinden, aynı hisler ve duyguları her gün yaşayarak, muhteşem eserler çıkarmış ve Türk edebiyat dünyasına armağan etmiştir. Orhan Kemal'in ismi ve manevi kişiliği hâlâ semtte yaşamaktadır. İsmi verilen sokak ile ölümsüzleşmiştir.

Kişisel olarak, Orhan Kemal'in muhteşem eserlerini bir bir okudukça kendimi artık iyi bir edebiyat okuru olarak kabul etmeye başladım. Hâlâ devam eden bu okuma serüvenim, dünyaya ve özellikle memleketimize olan bakışımı değiştirdi. Yakın tarihimizde, memleketimizden insan manzaraları, halk hikâyeleri, acılar, yaşanmışlıklar, sevinçler, hırslar, güç, para, iktidar hırsı ve mücadelesi vb. tüm öğeler dolu dolu içimde yer etti ve iz bıraktı. Öncelikle tüm mühendis camiasının değerli "sayısal" insanlarına ve elbette edebiyata ilgi duyan her yaştan herkese, Orhan Kemal'in eserlerini tavsiye ediyorum. Bu büyük ustayı yaşatmak ve gelecek nesillere doğru şekilde tanıtarak aktarmak bizim açımızdan önemli bir ödev olmalıdır. Şahsen, çalışma odamdaki kütüphanemin önemli bir bölümünü bu değerli eserler oluşturuyor. Canım kızım Elif'e bırakacağım en değerli miraslarımdan biri de Orhan Kemal romanlarım olacak.

Orhan Kemal, asıl ismiyle Mehmet Raşit Öğütçü, 15 Eylül 1914'de Ceyhan'da doğmuştur. Babası Abdülkadir Kemali Bey, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kastamonu milletvekili olmuş ve Adalet Bakanı olarak görev yapmıştır. Ancak muhalif kişiliği gereği, bu görevini üç gün sürdürmüş ve ayrılmak durumunda kalmıştır. Ardından babası 1930'da Ahrar Fırkası'nı kurmak ve gazete çıkarmak yüzünden öldürülme korkusuyla Suriye'ye geçince, Orhan Kemal de orta okulun son sınıfında öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalır. Suriye ve Lübnan'da bir süre babasıyla birlikte yaşadıktan sonra, ondan ayrılarak 1932 yılında Adana'ya döner. Pamuk fabrikalarında, çırçır işletmelerinde işçi, dokumacı, ambar memuru, sonrasında Kadir Has'ın babası merhum Nuri Has'ın da ortağı olduğu Milli Mensucat Fabrikası'nda kâtip olarak çalışır. Askerliği esnasında, komünizm propagandası yapma suçuyla, 1939-1943 arasında beş yıl hapse mahkum edilir. Serbest kaldığında pazarlarda amelelik, sebze nakliyeciliği, bir dönem de Adana Verem Savaş Derneği'nde kâtiplik yapar. 1950'de İstanbul'a yerleşerek hayatını yazılarıyla kazanmaya başlar. Bulgaristan ve Romanya Yazarlar Birliği'nin davetlisi olarak gittiği Sofya'da, devam eden rahatsızlığı neticesinde, 2 Haziran 1970'de beyin kanaması geçirerek hayata gözlerini kapamış, İstanbul'da toprağa verilmiştir.

Yaşamının bir bölümü, Eski Cibali Tütün Fabrikası, bugünkü Kadir Has Üniversitesi'nin hemen arka sokağında mütevazı bir evde geçmiştir. Günümüzdeki ismi "Yazar Orhan Kemal Sokağı" olan bu sokak bugün Kadir Has Üniversitesi Araştırma Merkezleri Binasına ev sahipliği yapıyor.

Edebiyatımızın, sıradan "halk" insanını en iyi anlatan kalemlerinden birisidir. Romanlarında yarattığı ana karakterler, günümüzde de güncelliğini sürdüren, doğrudan hayatımızın içinden insanlardır. Özellikle dar gelirli kesimin hayat mücadelelerini, acılarını, heves ve hırslarını anlaşılır şekilde anlatmıştır. Öykü ve romanlarını okurken, bu insanların adeta evlerinin bir ferdi olur, onların yaşadığı tüm olumlu veya olumsuz olayların etkilerini içinizde yaşarsınız. İşte Orhan Kemal'in ustalığı da burada…Okuduğum tüm roman ve öykülerinin sonuna yaklaşırken, çabuk bitmemesi için okuma hızımı yavaşlatıp, bitirdiğim zaman derin bir üzüntü hissetmişimdir. Bu hissiyatımın ana sebebi, kendisinin ne yazık ki hayatta olmaması ve daha önce yayımlanmamış bazı yeni eserleri zaman zaman keşfedilse de, bunların artık sınırlı olduğunu bilmenin hüznüdür….

Orhan Kemal'in,
1954 – 1966 yılları arasında
Cibali Tütün Fabrikası
arkasındaki sokakta yaşadığı ev.

Fotoğraf: Mustafa AYDIN

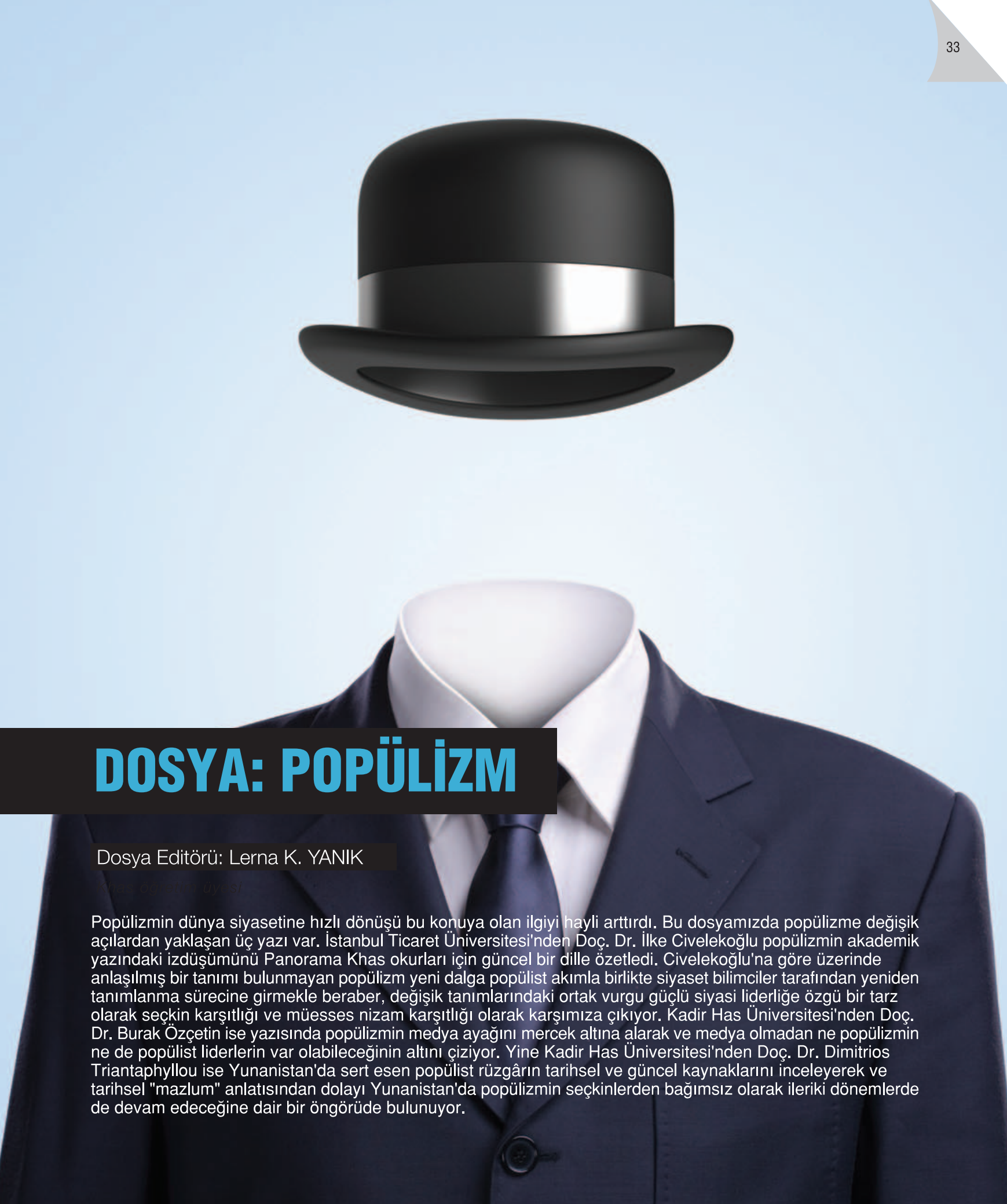

DOSYA: POPÜLİZM

Dosya Editörü: Lerna K. YANIK

Khas öğretim üyesi

Popülizmin dünya siyasetine hızlı dönüşü bu konuya olan ilgiyi hayli arttırdı. Bu dosyamızda popülizme değişik açılardan yaklaşan üç yazı var. İstanbul Ticaret Üniversitesi'nden Doç. Dr. İlke Civelekoğlu popülizmin akademik yazındaki izdüşümünü Panorama Khas okurları için güncel bir dille özetledi. Civelekoğlu'na göre üzerinde anlaşılmış bir tanımı bulunmayan popülizm yeni dalga popülist akımla birlikte siyaset bilimciler tarafından yeniden tanımlanma sürecine girmekle beraber, değişik tanımlarındaki ortak vurgu güçlü siyasi liderliğe özgü bir tarz olarak seçkin karşıtlığı ve müesses nizam karşıtlığı olarak karşımıza çıkıyor. Kadir Has Üniversitesi'nden Doç. Dr. Burak Özçetin ise yazısında popülizmin medya ayağını mercek altına alarak ve medya olmadan ne popülizmin ne de popülist liderlerin var olabileceğinin altını çiziyor. Yine Kadir Has Üniversitesi'nden Doç. Dr. Dimitrios Triantaphyllou ise Yunanistan'da sert esen popülist rüzgârın tarihsel ve güncel kaynaklarını inceleyerek ve tarihsel "mazlum" anlatısından dolayı Yunanistan'da popülizmin seçkinlerden bağımsız olarak ileriki dönemlerde de devam edeceğine dair bir öngörüde bulunuyor.

SİYASET-DEMOKRASİ DÜZLEMİNDE POPÜLİZMİ ANLAMAK

İlke CİVELEKOĞLU

İstanbul Ticaret Üniversitesi öğretim üyesi

Siyaset biliminin belki de üzerine en çok tartışılan ve kavramsal kargaşadan en çok payını alan unsuru olan popülizm, bugün dünyanın birçok farklı coğrafyasında Avrupa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne, Asya'dan Latin Amerika'ya, ülkelerin siyasetini etkilemeye devam ediyor.

Popülizm Nedir?

Akademik kaynaklara baktığımızda geleneksel yaklaşımlar popülizmi kalkınma sürecinin belli bir tarihsel dönemine denk gelen- ki burada kastedilen tarım toplumundan endüstri toplumuna geçiş ya da ithal ikameci kalkınma sürecinin ilk dönemidir- ve bu bağlamda, sosyoekonomik yapı ile ilintili bir olgu olarak görür. Geleneksel yaklaşımları 1930-1960 arası Latin Amerika'da görülen klasik popülizmi açıklamak açısından yeterli fakat 1980 ve 1990'lı yıllarda siyasette yeniden yükselen popülizmi anlamada yetersiz bulan yaklaşımlar da mevcuttur. Biraz açacak olursak, geleneksel yaklaşım olarak görebileceğimiz modernleşme teorisi popülizmi, şehirleşme ve endüstrileşme sürecinin hızlanmasıyla beraber kitlelerin siyasi sisteme entegrasyonunu sağlayacak kurumsal yapıların olmadığı bir dönemde, bu dışlanmış kitlelerin siyasete eklemlenmesine yardımcı olacak geçici bir unsur olarak görür. Bağımlılık teorisi ise popülizmi Latin Amerika'da ithal ikameci kalkınma modelinin uygulandığı dönemlerde, toplumun en etkili ve güçlü kesimlerinden olan işçi sınıfını ekonomik ve sosyal politikalar ile günün siyasi liderleri tarafından, liderin destekçisi olarak sisteme dâhil etmeyi amaçlayan bir unsur olarak tanımlar.

Yakın zamanlarda popülizmin sosyal entegrasyon ya da geç kalkınmayla açıklanamaz bir şekilde siyasette yeniden görünür olması, bu geleneksel yaklaşımların yetersizliğini gösterdi. Kurt Weyland başta olmak üzere siyaset bilimciler tarafından yeniden tanımlanma sürecine giren popülizm, bu sefer sosyoekonomik boyutundan uzak siyasi boyutuyla ele alınmaya başlandı. Popülizmi, yönetenlerin kendilerini siyaseten hayatta tutmalarını sağlayacak siyasi stratejiler olarak gören Weyland'a göre en yalın hali ile popülizm "gücü kazanmanın ve uygulamanın belli bir yolu" olarak tanımlanır. Popülizmi güçlü siyasi liderliğe özgü bir tarz olarak ele alan bu yaklaşımda, liderin siyasi gücü elde etmesinde ve kullanmasında kitlelerle kurduğu doğrudan ve arabulucusuz iletişim ön plandadır. Bu doğrudan ve arabulucusuz iletişim toplantılar ve gösterilerle kendini gösterirken, lider takipçileriyle arasındaki bağı "karizma"sı ile kurar. Bu bağlamda karizma, Kurt Weyland, Margaret Canovan ve Carlos de la Torre gibi akademisyenlerin de belirttiği gibi, kitleleri temsil yetisine sahip ve onlara kılavuzluk edecek, kitleleri içinde bulunduğu güçlük ve sıkıntılardan kurtaracak ve ilerlemelerini teşvik edecek doğaüstü bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seçkin ve Müesses Nizam Karşıtlığı Olarak Popülizm

Karizmasıyla diğerlerinden ayrılan lider, siyaseti de "biz" ve "onlar" olarak ahlaki bir mücadele zemini üzerinden tanımlamakta ve böylelikle siyasetten dışlanmış ya da sadece kısıtlı düzeyde siyasete katılma imkanı bulmuş kesimleri "gerçek halk" yani "biz" olarak tanımlarken, bu kitlelerin karşısında olanı ise adaletsiz, hakkaniyetsiz ve ezen olarak adlandırdığı "elitler" olarak tanımlamaktadır. İşte popülizmin temelinde de gerçek halkla seçkinler arasında süregelen bu husumet ilişkisi yatar. Sıradan ve düzgün insanlardan oluşan "sessiz çoğunluğu", kendilerini mütemadiyen ezen kibirli ve yozlaşmış seçkinlere karşı harekete geçmeye davet eden popülizm, birbirinden farklı toplumsal grupları bir düşmana karşı ortak bir zeminde buluşturmayı başarır. Bu bakımdan popülistler için toplumda bir seçkinler grubu ve bir de onların karşısında yer alan "yekpare" halk vardır. Halk ve seçkinler arasında süregelen bu mücadelede halktan olmayan kişiler, farklı değerleri ve öncelikleri olan insanlardan ziyade zararlı ve düşman olarak tanımlandıklarından, siyasette seçkinlerle varılacak herhangi bir uzlaşma daha baştan halkın saflığını, masumiyetini zedeleyeceği için reddedilir.

Burada vurgulanması gereken önemli bir husus da "gerçek halk kimdir?" sorusunun cevabının son derece muğlak olduğu ve bağlama göre değiştiğidir. Toplumsal birliktelik ve çoğulculuk açısından vahim olansa halk ve düşmanları arasındaki hayali ayrımın günümüzde toplumun çoğunluğuna uymayan ya da çoğunluktan farklı olan ve bu sebeple şeytanlaştırılan gruplar üzerinden düşman yaratması ve böylelikle popülizmin etnik, dinsel veya kültürel ayrımcılığı toplumda körükleyen bir araç haline gelmesidir. Özellikle sağ popülist hareketlerin yükselişte olduğu toplumlarda popülizmi besleyen ana damar göçmen karşıtlığı ile yabancı ve azınlık düşmanlığı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Popülizm, seçkin karşıtlığı (*anti-elitism*) dışında kendini müesses nizam karşıtlığında (*anti-establishment*) da gösterir. Popülist lider, seçimi kazanması durumunda iktidarı süresince mevcut haliyle elitlerin çıkarlarına hizmet etmek dışında bir işlevi olmayan yozlaşmış kurumlara karşı savaşacağının sözünü kitlelere verir. Oyların çoğunluğunu alarak seçilmesi kendisini halkın gerçek temsilcisi yapmaya yeterli olduğundan, halkın iradesini temsil etmede ayak bağı olarak gördüğü başta yargı olmak üzere demokrasinin birçok kurumunun meşruiyetlerini tartışmaya açarak itibarsızlaştırır.

Popülizm ve Demokrasi

Günümüzde popülizmin liberal demokrasiyle ilişkisini ikircikli yapan da zaten popülizmin bu seçkin karşıtlığı ve müesses nizam karşıtlığıdır. Açacak olursak, Margaret Canovan, Nicos Mouzelis, Cristobal Kaltwasser gibi kavram üzerine çokça yazmış akademisyenlerin de sıklıkla vurguladığı üzere, popülist siyasetçiler ana akım partiler ve hükümetler tarafından sistematik olarak dışlanan toplumun alt kesimlerini siyasete dâhil etmeleri ve bu kesimlerin hoşnutsuzluklarını dillendirmeleri açısından demokrasi için "ıslah edici" bir rol oynamaktadırlar. Demokrasinin asıl vaadinin kurumsal ve kavramsal olarak halkın egemenliğini sağlamak olduğu düşünülürse, halka hesap verme, halkın taleplerine duyarlık, halkın temsiliyeti gibi performans kriterleri açısından liberal demokrasilerin vaatlerinin gerisinde kaldıkları bir dönemde, vaat ile fiiliyat arasındaki açığı kapamak açısından popülizmin üstlendiği rol kritiktir. Popülizmi tam da halkın iradesini savunan ve meşruiyetini bu savunuya dayandıran bir reaksiyon olarak gören Menderes Çınar'a göre popülizm, demokrasinin "halksızlığı" sorununa el atması, demokrasiyi "halklı" kılmak istemesi açısından demokratiktir. Burada liberal demokrasiler açısından sıkıntı yaratan sivil özgürlükleri, çoğulculuğu koruyan kurumların kurtarıcı-karizmatik liderler tarafından altlarının oyulmasıdır. Sonuçta popülizmde halkın egemen olması ve iradesinin yönetime yansıması liberal demokrasinin kurumları aracılığı ile değil, halkın iyiliğini düşünen ve savunan tek güç olan popülist liderin arkasında toplanmaları ve onu desteklemeleri ile mümkündür. Kurumların

meşruiyetlerine kasteden bu saldırıdan sivil toplum da payını alır. Popülist liderden bağımsız hareket etmeye çalışan sivil toplum örgütleri suçlama ve saldırılara maruz kalırken, lidere bağımlı ya da onun destekçisi olan toplumsal örgütler ivme kazanıp, güçlenirler. İşte yukarıda bahsedilen bütün bu sebeplerden ötürü popülizm bir yandan demokrasinin genişlemesini ve halkın egemenliğini vaat ederken, bir yandan da bu vaadi kendi eliyle reddeder.

Popülizm ve Himayecilik

Popülizmle ilgili bahsedilmesi gereken üçüncü husus ise dışlanmış küskün toplum kesimleri himayeci ilişkiler vasıtasıyla sadece siyasete değil, dağıtım ağına da eklemesidir. Menderes Çınar'ın deyimi ile ortada bir "karşılıklılık ilişkisi" vardır: Bir kısım halk kamu kaynaklarından "ayrıcalıklı" olarak yararlanma şansı bulurken, karşılığında o kaynağı dağıtan lidere oy/destek verir. Günümüzde sol popülizm adı altında daha çok Latin Amerika ülkelerinde karşılaştığımız bu uygulamada seçmen-seçilen ilişkisi açısından sıkıntılı olan, yasal ve kurumsal bir çerçeveden ziyade keyfiyete dayalı bu kaynak dağılımıyla halkın popülist lidere bağımlı kılınması ve destekçi olduğu müddetçe pay almasına izin verildiğinden halkın özneleşmesine imkan tanınmamasıdır. Düzenleyici devlet modeli dediğimiz siyasete atfedilen yolsuzluk, kayırmacılık, partizanlık gibi olumsuzlukları ekonomi-siyaset ayrımının temelini oluşturan üst kurullarla engelleme anlayışı da esasında neoliberal düzende yeniden gözlemlenen siyasilerin popülist eğilimlerini dizginlemek ve böylelikle ekonomik kararların rasyonel bir şekilde alınmasını sağlamak için ortaya çıkmıştır. Ekonomiyi siyasetten arındırma çabası olarak da değerlendirebileceğimiz bu yeni devlet modeli, neoliberal zamanlarda bir semptom olarak görülen popülizmi engelleme amacına rağmen popülizmin önünü kesmede yetersiz kalmıştır.

Başka Yaklaşımların Gözüyle Popülizm

Popülizmi buraya kadar ele aldığımız sosyoekonomik ve siyasi boyutundan başka şekillerde tanımlamaya çalışan yaklaşımlar da literatürde mevcuttur. "Popülizmi bir ideoloji olarak görebilir miyiz?" sorusuna verdiği cevapta Cas Mudde, popülizmin saf bir ideolojik formunun olmadığını ancak farklı ideolojilerle tekerrür ettiğini ve bu sebeple ideolojik açıdan eklektik ve "ince-merkezli" (*thin-centered*) bir kavram olduğunu bize söyler. Popülizmi bir diskur, hitap olarak ele almayı tercih edenler olduğu gibi, popülizmi "icra edilen" ya da "canlandırılan" bir politik gösteri olarak tanımlayanlar da mevcuttur. Benjamin Moffitt ve Simon Tormey'e göre kitlelerle iletişimi etkilemek üzere siyasi aktörler adeta hazırlanmış piyesler arasından tercihte bulunurlar: Siyasi doğruculuk kalıbının dışına çıkıldığı bu durumlarda günlük dilde kullanılan argo kelimeler hatta küfürler seçkinleri ve onların kuru, teknokrat söylemlerini eleştirmede ve halkın çıkarlarını bu seçkinlere karşı savunmada bir siyasi tarz olarak popülist liderler tarafından benimsenirler. Bu bağlamda popülizm halk için seçkinlere karşı icra edilen bir gösteri kıvamını alırken, lider de kitleleri bu şovlarla kendine çekmektedir.

Toparlayacak olursak, bu kısa yazıda da görüldüğü üzere, popülizmi tanımlama çabaları bu kavramı tek bir yanıyla ele aldıkça -bu boyut sosyoekonomik, siyasi, fikri vs.- çok katmanlı bir olgu olan popülizmi kavramamızın mümkün olamayacağıdır. Birtakım benzer uygulamalarına dünya siyasetinde rast gelsek de karşımıza farklı zaman dilimlerinde ve birçok farklı koşullarda çıkan popülizm üzerine tartışmalar yakın gelecekte de devam edecek gibi gözükmektedir.

MERAKLISINA NOTLAR

• Popülizmin kavramsal olarak detaylı incelendiği ve sosyoekonomik ve siyasi tanımlarının karşılaştırıldığı bir çalışma için bkz.: Kurt Weyland, "Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics", *Comparative Politics*, 34(1), 2001, s. 1-22.

• Popülizmde lider-takipçi arasındaki ilişkinin detaylı okuması için bkz.: Carlos De La Torre, "Populist Redemption and the Unfinished Democratization in Latin America", *Constellations*, 5(1), 1998, s. 85-95; Canovan, Margaret, "Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy", *Political Studies*, 47(1), 1999, s. 2-16.

• Popülizmin halk ve seçkinler ayrımı ve bu grupların arasındaki husumet ilişkisi için bkz.: Cas Mudde, "Populist Zeitgeist", *Government and Opposition*, 39(4), 2004, s. 541-563; Daniele Albertazzi ve Sean Muller, "Populism and Liberal Democracy" *Government and Opposition*, 48(3), 2013, s. 343-371; Agnes Batory, "Populists in Government? Hungary`s 'System of National Cooperation'", *Democratization*, 23(2), 2016, s. 283-303.

• Popülizm demokrasi ilişkisi üzerine detaylı okuma için bkz.: Nicos Mouzelis, "On the Concept of Populism: Populism and Clientelistic Modes of Incorporatism in Semi-Peripheral Polities", *Politics and Society*, 14(3), 1985, s. 329-348; Cristobal Kaltwasser, "The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy", *Democratization*, 19(2), Nisan 2012, s. 184-208.

• Sol ve sağ popülizmin birbirinden farkı ve sol popülist liderlerin ekonomi yaklaşımı üzerine okuma için bkz.: Erdem Aytaç ve Ziya Öniş, "Varieties of Populism in a Changing Global Context: The Divergent Paths of Erdogan and Kirchnerismo", *Comparative Politics*, 47(1), 2014, s. 41-59; popülizm- himayecilik ilişkisi için bkz.: Menderes Çınar, "Demokrasi", *Siyaset: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler* (der. Yüksel Taşkın), İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 242-244.

MEDYA VE POPÜLİZM: BİR İŞ BİRLİĞİNİN ANATOMİSİ

Burak ÖZÇETİN

Khas öğretim üyesi

Kültürün medyatikleşmesine, siyasetin gösteriye dönüşmesine, fikrin tükenişine, iletişimin metalaşmasına ve kamusal insanın çöküşüne tanıklık ettiğimiz bu büyük gerileme çağında popülizm ve medya arasındaki ilişkiyi tesadüfi bir birliktelikten ziyade, bir iş birliği olarak okumak mümkündür.

Çağımızın siyaset olayı popülizmi anlamanın yolu biraz da popülist aktörlerle (liderler, partiler, hareketler ya da kişiler) medya arasındaki ilişkiyi anlamaktan geçiyor. Bir başka deyişle, günümüz popülist hareketlerini, medya süreçlerini ayrıntılı bir şekilde ele almadan ve anlamadan kavramak pek mümkün değil. Bu yazıdaki amacım şu: Popülizmi hem bir ideoloji ve siyaset mantığı, hem de yeni bir siyasal iletişim tarzı olarak ele almak. Popülizm, diğer şeylerin yanı sıra, belirli yol ve yöntemlerle ikna ve kitle seferberliğini hedefleyen bir siyasal iletişim tarzıdır. Popülizm, ele avuca sığmaz, kaygan ve üzerinde bir uzlaşmanın olmadığı bir kavram. Bu yazıda ben popülizmi, toplumu iki antagonistik ve homojen gruba ayıran ve siyaseti halkın iradesinin bir ifadesi olarak tanımlayan bir ideoloji ve siyaset tarzı olarak ele alıyorum. Seçkincilik karşıtlığı, halk merkezcilik, homojen bir halk kavrayışı, doğrudan demokrasi, dışlayıcılık, kriz ilanı, basit ve doğrudan bir dil kullanımı, kutuplaşma, dış aktörlere vurgu, lidere bağlılık ve takipçilerle kurulan gevşek ilişki popülizmin literatürde sıkça vurgulanan öğeleri.

Popülizm ve medya arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamak için hem siyasal iletişimin bugününe, hem de günümüz popülist aktörlerin medya ile kurdukları ilişki biçimlerine dair kısa bir gezintiye çıkmak gerekiyor. En sonda söyleyeceğimizi şimdiden söyleyelim: Günümüz popülist siyasal biçiminin doğuş, gelişme ve yaygınlaşmasında siyasetin gitgide artan bir şekilde medyatikleşmesinin, gösterileşmesinin ve kişiselleşmesinin son derece önemli rol oynadığını görüyoruz. Medyatikleşme ve gösterileşme terimlerini burada gelişigüzel kullanmıyorum ve bu terimlerden ne anladığımı ilerleyen satırlarda çok kısa bir şekilde ele alacağım.

Medyatikleşen Kültür, Gösteriye Dönen Siyaset

İletişim, teknoloji ve toplumsal değişim üzerine girişilen muhasebede, çok güçlü bir düşünce geleneği iletişim aracının biçiminin toplumsal ve kültürel yapıları şekillendirmede kilit bir rol oynadığını iddia eder. Marshall McLuhan'ın "araç iletinin kendisidir" sözlerinde ifadesini bulan bu yaklaşım, taşıdığı mesajın içeriğinden bağımsız olarak, kitle iletişim aracının teknolojik formunun toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin şekillenmesindeki rolüne odaklanır. Günümüz iletişim rejimini anlamaya çalışan medyatikleşme (*mediatization*) literatürü de bu düşünce geleneğini takip eder.

Medyatikleşme kavramının merkezinde giderek daha karmaşıklaşan dolayımlı iletişim biçimlerinin gelişmesi ve iletişimin, hayatın daha fazla alanını ve daha fazla konuyu kapsayacak şekilde medya ile ilintili olarak gerçekleşmesi yer alır. Medyatikleşme, aile yapısından yaşlanma süreçlerine, toplumsal cinsiyet ilişkilerinden iktidar ilişkilerine, en basit ve sıradan insani faaliyetlerimizden en hayati işlerimize, siyasal pratiklerden ekonomik yapılara toplumsal hayatın her alanını derinden etkiler. Bahsi geçen alanlar gitgide medyaya ve medya mantığına bağlı hale gelir. Özellikle iletişim teknolojisinde son yıllarda yaşanan gelişmeler, iletişim teknolojilerinin her yerde olma halini pekiştirir. Medyanın, insani faaliyet alanlarımızın her birine bu denli gömülü hale gelmesi, bireyleri ve grupları, bir şekilde temas halinde oldukları medya ağları ve yapılarından yalıtık bir şekilde düşünmeyi imkânsız kılar.

Yirminci yüzyılın en güçlü metinlerinden biri olan *Gösteri Toplumu*'nda (Ayrıntı Yayınları, 1996) Guy Debord "gösteri"nin görüntüler kalabalığından fazlası olduğunu vurgular: gösteri, insanlar arasında görüntüler yardımıyla dolayımlanan bir sosyal ilişkidir. "Modern üretim koşullarının hakim olduğu toplumların tüm yaşamı devasa bir 'gösteri' birikimi olarak görünür" (13) der Debord ve dolaysızca yaşanmış olan her şeyin yerini bir temsile bırakarak uzaklaşmış olduğunu söyler. Debord, herhalde geçtiğimiz yıl Trump'ın zaferiyle sonuçlanan ABD seçimlerini (ve günümüzde siyasetin ve seçim kampanyalarının geldiği noktayı) izleme fırsatını bulsaydı, gösterinin siyasal yaşam üzerindeki hakimiyetinin konumu karşısında şaşkınlığa düşerdi. Burada ABD başkanlık seçimleri ile ilgili bir not düşelim: Clinton'ın temel hatası, Trump'ın bunca destek bulmasına zemin hazırlayan koşullara ve sorunlara değinmekten ziyade, bir gösteri üstadı olarak Trump'ın kötücüllüğüne ve kişi olarak yarattığı tehdide odaklanmasıydı. Yani, gösterinin cazibesi Clinton'ı da avucunun içine aldı.

Bir siyasal iletişim tarzı olarak popülizm, siyasetin medyatikleşmesi ve gösterileşmesi olgularından güç alır. Bu süreçler aynı zamanda siyasetin ve başka bir dünyayı hayal etmeye yönelik fikirlerin güç kaybetmesi ile iç içe geçer. Popülizm siyaset ve fikrin/ideanın yerini gösteriye; agoranın ve kamusal alanın yerini sahneye bıraktığı bir çözülme anının ifadesidir.

Çoğunun zannettiğinin aksine, popülizm günümüz (neo)liberal demokrasilerinde ortaya çıkan bir istisna, sapma ya da arızi bir durum değil; bizatihi modern demokrasilerin kaçınılmaz bir parçası, neoliberal hegemonyanın krizinin bir semptomudur.

Medyanın son birkaç on yılda geçirdiği dönüşümler de günümüzde popülizm hakkında bize çok şey söyler. Özellikle 1980'lerde, yeni ekonomik ve siyasal paradigmanın hakimiyetiyle birlikte kamusal yayıncılığın yerini ticari yayıncılığın alması; medyanın hızla ticarileşmesi; yatay ve dikey bütünleşme süreçleriyle devasa medya imparatorluklarının ortaya çıkması sürecin arka planını oluşturur. Gitgide çeşitlenen, çoğalan ve ortalama beğeniyi hedefleyen (ve bu beğeniyi inşa eden) bir medya dili egemen hale gelir. Haber diliyle eğlence dilinin iç içe geçtiği *infotainment* kavramına siyasetle eğlencenin ve temaşanın iç içe geçtiği *politainment* kavramı eklenir. Peki medya ve popülizm ilişkisinin boyutları ve tezahürleri nelerdir?

Popülizm-Medya Tandemi

Aralarında önemli farklılıklar olmakla birlikte popülist hareketlerin ve liderlerin ortak noktalarından biri kitle iletişim araçlarını ustaca kullanmalarıdır. Siyasetin gösterileştiği bu çağda bir "anti-kahraman olarak popülist", gösterinin en mahir karakterlerinden biridir. Söylenecek çok şeyin olduğu, lakin bunu söyleyecek örgütlü irade yoksunluğu anında en çok ve ölçüsüz konuşan aktördür popülist. 1989 Brezilya başkanlık seçimlerinde, popülist aday Fernando Collor'un seçim kampanyasında televizyonu etkili kullanımı, Collor'un hareketinin "*telepopulizm*" olarak adlandırılmasına yol açmıştı. Benzer bir şeklide Peru'da 1990 başkanlık seçimlerinde Alberto Fujimori'nin medyayı etkin bir şekilde kullanması popülizm-medya ilişkisine dair çok şey söylüyordu. Kimi yorumculara göre neo-popülist olarak adlandırılabilecek günümüz popülist hareketleri için medya performansı diğer tüm unsurlardan daha önemlidir. Birleşik Krallık'ta Nigel Farage, Fransa'da Marine Le Pen, Avustralya'da Pauline Hanson, İspanya'da Pablo Iglesias, Venezüela'da Hugo Chavez ve diğerleri…

Farklı popülist izlekler takip eden liderleri ortak bir noktada buluşturan unsur medyayı büyük bir ustalıkla kullanmalarıdır.

Berlusconi ve Tayland eski başbakanı Thaksin Shinawatra vakalarında olduğu gibi kimi popülist liderler devasa medya imparatorluklarına sahip olabilirler. Ya da siyasal iktidar çeşitli hukuki ve ekonomik düzenlemelerle partizan bir medya bloğunun oluşmasını sağlayabilir. Bu olanaklara sahip olmayan popülist liderler birer medya figürü olarak halkla doğrudan bağlantı kurmanın yollarını arar: Chavez her pazar günü yaklaşık altı saat süren *Alo Presidente* adlı televizyon programında halka seslenmiş ve halkın sorularını yanıtlamıştır; Ekvadorlu siyasetçi Rafael Correa da bunun benzerini *Vatandaş Bağlantısı* adlı programda yapar. Thaksin, *Kulis: Başbakan* adlı kendi televizyon şovunda Tayland'ın fakir mahallelerinde dolaşır, halkla tanışır, dertlerini dinler. Thaksin'in bir de *Başkan Thaksin Halkı Dinliyor* adında bir radyo programı vardır.

Lakin, popülizm-medya ilişkisini basitçe popülist aktörlerin usta medya kullanımlarına indirgememek gerekir. Bundan daha önemlisi, medya ve medyatikleşme mantığı ile popülist siyaset mantığı arasındaki örtüşmedir. Günün sonunda iki tarafın da kazançlı çıktığı bir ilişki biçimi yerleşir ve genelleşir. Bir yönüyle, ticarileşen medya için popülist lider ve temalar, popülist aktörlerin medyatik performansları, skandallar izleyici çekmek için bir maden niteliğindedir. Özellikle tabloid medyanın popülist lider ve temaları meşrulaştırmada ve parlatmada/pazarlamada son derece mahir olduklarını görürüz. Avusturya'da "haber odası" popülizmi, Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) için son derece uygun bir kanaat ikliminin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Ya da İsviçre'de tabloidleştirilmiş pazar gazetelerinin sürekli olarak kimlik ve asayiş haberlerine odaklanması popülist aşırı sağ hareketlerin ekmeğine yağ sürmüştür. Popülizmin gücünü devşirdiği kaynaklardan biri olan "ahlaki paniğin" yaygınlaşmasında medyanın oynadığı role işaret eden son derece önemli araştırmalar mevcuttur.

Günümüz medyası büyük ölçüde skandallara, krizlere, gürültü patırtıya kulak kabartmaya ve "kötü haber" yaymaya meyillidir; kitlelere kabul edilebilir, anlaşılabilir, anaakım kanaatlerin dışına çıkmayan, dikkat çekici içerikler sunmayı kendine görev edinmiştir. Soyut şeylerden ziyade kişilere, anonim insanlardan ziyade ünlülere, onaylanmış davranışlardan ziyade skandallara, içerikten ziyade tarza, sıradan olaylardan ziyade kazalara odaklanması bu yüzdendir. Siyasi olayların basitleştirilmiş şemalar eşliğinde, kişilere indirgenerek ve eğlenceye bulanarak sunulması bu sürecin önemli boyutlarından biridir. Siyasetin de gitgide kişiselleşmesi, seçim kampanyalarının gitgide liderler başta olmak üzere siyasetçilerin kişisel özelliklerine, geçmişlerine, ailelerine, giyim kuşamlarına odaklanması bu gelişmelerle birlikte ele alınmalıdır.

Doğrudan halkı muhatap alan; halkı temsil etmenin ötesinde bizatihi halkın kendisi olduğunu, halk iradesinin kendi bedeninde cisimleştiğini iddia eden popülist liderin siyaset mantığı ile yukarıda temel özelliklerini sıraladığımız medya mantığı arasındaki örtüşme dikkat çekicidir. Popülist lider politik doğruculuğun karşısındadır; harbidir, samimidir ve düşüncelerini çok da kibar olmayan bir dil kullanarak açıklamaktan çekinmez; renkli bir kişiliktir; yeri geldiğinde küfür de eder, argo da konuşur; kriz çıkarmaktan çekinmez, hatta krizler popülist lider için performansını en başarılı şekilde icra edebileceği sahnelerdir. Popülist lider bütün bunları halk ve halktan olduğu için yaptığını iddia eder. Bunu açık ve bilinçli bir şekilde "halka ve halkın tercih ve beğenilerine tepeden bakan, fildişi kulelerde yaşayan, yabancılaşmış seçkinlerle, monşerlerle" arasına bir mesafe koymak için yapar.

Appadurai popülist liderlerle takipçileri arasındaki bağın liderlerin hırs, vizyon ve stratejilerinin, takipçilerinin korku, yara ve öfkeleriyle tesadüfen ve kısmi olarak örtüşmesine dayandığını söylerken haklıdır. Popülist liderin siyaset tarzı ve medya performansı korku, yara ve öfkeleri gösterinin bir parçası kılar. Medyanın arayıp da bulamadığı bir performanstır bu.

Popülizm 2.0 ve Son Notlar

Şu ana değin bilhassa geleneksel medya, özellikle de televizyon ve popülizm ilişkisine odaklandık. Yeni iletişim teknolojilerinin, özellikle de sosyal medya devrimiyle birlikte siyasal iletişimin ve gösterinin bir başka boyuta sıçradığını görüyoruz. 2008 ABD başkanlık seçim süreci, sosyal medyanın seçim kampanyalarında ve süreçlerinde önemli bir mecra olma özelliği kazanması bakımından bir dönüm noktasıdır. Sonraki yıllarda sosyal medya hem seçim kampanyalarında hem de siyasal/toplumsal hareketlerin örgütlenmesinde gitgide artan bir önem kazandı: Korsan Parti, Indignados, Arap Baharı, İzlanda, 5 Yıldız Hareketi, Wall Street'i İşgal Et ve Gezi…

Yazılan çizilenin aksine veriler televizyonun hâlâ siyasal iletişim süreçlerinde en önemli mecra olduğunu söylüyor. Bununla birlikte popülist aktörler internet ve sosyal medyanın sunduğu olanaklardan gitgide daha fazla yararlanıyor. Halka doğrudan seslenme, editoryal süzgeçlerin yoksunluğu sebebiyle "sansürsüz" konuşabilme, coğrafi sınırları kolayca aşabilme bu olanaklardan bazıları. Aynı zamanda sosyal medya popülist hareketlerin kitle devşirmelerini ve mevcut kitlelerini harekete geçirmelerini kolaylaştırıyor. Sosyal medyanın yalan haber yayılımına ve kutuplaşmaya, parlamaya ve cadı avına teşne yapısı da popülist hareketler için önemli fırsatlar sunmakta.

Son olarak popülist gösterinin liderin eril iktidarında cisim bulan ve temsil edilen cinsiyetçi ve maço karakterinden bahsetmek gerekiyor. Putin'in Rus maskülenliğini siyasi bir güce tahvil etmesi, Trump'ın ve Berlusconi'nin sürekli olarak kendi cinsel canlılıklarına yaptıkları göndermeler ve diğer örnekler cinsel iktidar ve siyasal iktidar arasında kurulan bağıntıyı inşa edip güçlendirmekte ve popülizmin eril ve ataerkil bir performans olarak arzı endam etmesiyle sonlanmaktadır. ABD'de Sarah Palin ve Avustralya'da Pauline Hanson gibi kadın popülist liderlerde de paternal ve maternal niteliklerin yan yana öne sürüldüğünü görürüz: "sıkılık" ve "sertlik" gibi sözde eril özelliklere yapılan vurgu anaçlık, şefkat ve ilgi gibi dişiliğe atfedilen özelliklerle yan yana getirilir. *Celebrity Apprentice* programında bir yardım kampanyasına fon sağlamak için mayosuyla araba yıkayan Hanson, kadın bedeninin siyasi gösterinin ne denli parçası olabileceğine dair çarpıcı bir örnektir.

Tüm bu noktalar bizi medya ve popülist aktörler arasında karşılıklı ve ortakyaşar bir ilişki -hatta biraz daha ileri gidelim- bir iş birliği olduğunu göstermekte. Bu da medya ve popülizm ilişkisinin daha ayrıntılı ve incelikli bir bakışı hak ettiğini gösteriyor.

YUNANİSTAN'DAKİ POPÜLİZMİ ANLAMAK

Dimitrios TRIANTAPHYLLIOU

Khas öğretim üyesi
Çev. Faruk Çakır

Popülizm, dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Avrupa'yı da tamamen etkisi altına almış durumda. Avrupa'da, özellikle 2008'in üçüncü çeyreğinden başlayarak kıtaya damgasını vuran finansal, ekonomik ve sosyal krizle uzun süredir ilişkilendirilen popülizm, son yıllarda ekonomik krizi takip eden göçmen kriziyle bu kıtada kendini tekrar göstermeye başladı. Yunanistan özelinde ise, bu iki kriz ülkedeki popülizmin kaynaklarından biri olmakla kalmayıp, sosyal ve siyasi manzaranın da parçası haline geldi.

Yunanistan'da popülizmi anlama çabasına girişmeden önce, popülizmin Avrupa'da yabancı bir olgu olmadığını belirtmek gerekir. Aslında, Mark Mazower'in 20. yy Avrupa tarihini özetleyen kitabında da belirttiği gibi Avrupa, demokrasinin kendisini komünizm ve faşizm rakip ideolojileri ile sürekli bir çatışmada bulduğu bir "Karanlık Kıta" ya benzemektedir. Aslında, iki büyük savaş arasında Hitler ve Mussolini'nin Almanya ve İtalya'da yükselişi; Amerika'yı ve kıtayı süpüren 1930'ların ekonomik krizine ve statükoya karşı giderek artan hoşnutsuzluğa bir tepki olarak

popülizm ve milliyetçiliğin yükselişi olarak açıklanabilir. Bugünün popülizmi ise, en azından Avrupa'da, bir nebze Avrupa'nın çöküşü ya da dağılmasıyla ilgilidir. Ivan Krastev, *Avrupa'dan Sonra* başlıklı ufuk açıcı kitabında, Avrupa'da öne çıkan yeni popülizmin vizyondan yoksun olduğu, ekonomik krize, mülteci krizine ve Avrupa'nın görünürdeki düşüşüne tepki olduğunu öne sürüyor.

Yunanistan'da popülizm bu bağlamda tam olarak nereye oturmaktadır? Yunanistan'daki popülizm, Avrupa popülizmindeki genel eğilimlerin bir yansıması mıdır? Yoksa popülizmin özellikle sağ görüşlü bir olgu olduğunu öne süren genel kabulün ötesinde mi değerlendirilmelidir? Aslında, Yunan popülizminin özellikle radikal oluşumlarında hem sağ hem de sol görüşlü bir gelişimi olduğu ileri sürülebilir. Yunanistan popülizmi örnek olarak ele alındığında, bu popülizmin kaynağı Avrupa'dan marjinalleşme duygusu, Yunan medeniyetinin ve Ortodoksluk'un devamlılığı konusunda bir güvence, 1974 yılında demokrasinin geri dönüşünden bu yana ülkenin siyasi tarihini şekillendiren seçkincilik temelli yönetim modeline, başka bir ifadeyle müesses nizama bir tepki ve ülkenin siyasi ve sosyal bölünmelerini ideolojik olarak yeniden tanımlamaya yönelik bir girişim olarak özetlenebilir.

1981'de onuncu üye devlet olarak Avrupa Birliği'ne girerek nispeten eski bir üye olmasına rağmen, Yunanistan'ın çekirdek Avrupa ile coğrafi uzaklığı bugün devam etmektedir. Aslında Yunanistan, Avrupa Birliği ile ilk kara sınırını 2007'de Bulgaristan Birlik'e katılınca elde etmişti. Aynı durum Yunanistan'ın farklılıkları çözememe acizliğini birlikte taşıdığı ve bu nedenle tarihsel olarak bir tehdit olarak algıladığı komşusu Türkiye ile beraber 1952'de üye olduğu NATO için de geçerlidir. Siyasi seçkilerin ülkenin ait olduğu yer konusunda yaydığı bu marjinallik duygusu, Yunanların kendilerini nasıl tanımladıklarını da belirlemiştir. Aslında, 1974'te demokrasiye dönüşle tutarlı şekilde büyüyen Batı'ya ait olma duygusu, "Yunanlıların kardeşsiz bir ulus olduğu"nu iddia eden tanımlayıcı başka bir paradigma ile sürekli rekabet içindedir. Başka bir deyişle, antik çağlara öncülük ettiğini iddia eden bu "yanlış anlaşılmış" mazlum ulus, zamanla ister Türkler ve algılanan talepleri olsun, ister Amerikan emperyalizmi veyahut ekonomik kriz dönemindeki Alman hegemonyası olsun, söz konusu dünya güçleri ile uğraşmada tek başına kalmasından dolayı zamanla aşağılık kompleksine kapılmıştır. Bu anlatı Yunan toplumunu ifade eden bir örnek olmuş ve toplumun radikal, marjinal ve elit tabakalarındaki popülizmini şekillendiregelmiştir. Aslında, popülizm, 1967-1974 arasında ülkeyi yöneten askeri diktatörlük söyleminin temel bileşeni olmasına rağmen, 1980'lerde hem başbakan olma yolunda, hem de büyük ölçüde görev süresi boyunca Andreas Papandreu tarafından da araçsallaştırılmıştır. Papandreu'nun, Amerikan emperyalizmi karşıtlığı ve Avrupa Topluluğu'nda yeri olmayan Yunanistan söylemi, 1981'de merkez sol PASOK'un seçim zaferinin önemli unsurları arasındaydı. Bu yüzden, bu mazlum anlatısı, toplumun kendisini nasıl algıladığına denk gelen siyasi amaçları haklı çıkarmak için bir karşıt "öteki" retoriği ile özümsendi.

PASOK zamanla bir ana akım partisi haline gelmesine ve bugünün hem sağ görüşten hem sol görüşten popülistleri tarafından ülkenin ekonomik sorunları nedeniyle suçlanıp kınanmasına rağmen, PASOK'un popülizmi demokrasiye geçiş yapmış Yunanistan'da büyük bir ölçüde sosyal ortamı tanımlamıştır. Bu yıllarda özellikle değerler ve normlar çerçevesinde en yüksek standartları paylaşmayı kabul eden bir AB ülkesinin vatandaşı olmakla beraber, demokratik olmasa bile, pek çok kişi, halkın genelinin düşüncelerinin daha üstün olduğunu kabul etme yoluna gitmiştir. Bunun en önemli örneği, 1975-2002 arasında faal olan ve siyasi ve ekonomik seçkinler Yunanistan'daki Amerikan, İngiliz ve Türk misyonlarının temsilcilerinden 23 kişiyi hedef alan suikastler düzenleyen "17 Kasım" grubunun temsil ettiği "ev yapımı terörizm"e toplumun verdiği destektir. Kamuoyunun "17 Kasım" grubunu terörizm olarak tartışmaya başlaması ancak Athanasios Axarlian adlı masum bir öğrencinin öldürülmesinden sonra mümkün olmuştur. Yinede ev yapımı ideolojik terörizm, dünyadaki güç odaklarını "protesto" eden çeşitli gruplar ile devam etmektedir. Yine popülizm bağlamında bir başka örnek vermek gerekirse, çeşitli sol ve anarşist grupların devlet politikalarına karşı yapılan protestoların çoğunun başlayıp bittiği Atina'daki Exarchia semtine sağlanan "koruma"dır; polis ve ek olarak devlet, kamu düzenini sağlayamamakta veya sağlamak istememektedir.

Başka bir deyişle, Yunanistan'da günümüz popülizm zemini uzun süre önce kurulmuş ve bir açıdan çok müsamahalı bir siyasi çevreden ve yetiştirilen bir mazlum kültüründen kabul görmüştür. Bu da 2008'de ortaya çıkışından bu yana ülkenin gelişimi ve sosyal dokusunda önemli bir yara bırakan ekonomik krizin evrimi sırasında, hem sağ hem de sol popülizmin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sağ görüşlü popülizm, 1980'de kurulan fakat Yunanistan'ı 1974'den beri karşılıklı yöneten yozlaşmış seçkinci siyasi partilerden bir farklılaşmayı temsil ettiği için nihayet 2012'de parlamentoya girebilen yeni Nazi Altın Şafak Partisi tarafından ifade ediliyor. İdeolojileri ve cinayet faaliyetleri ortaya çıkmış olsa da, söylemi kendini haksızlığa uğramış hisseden kesimin önemli bir bölümünün desteğini ima etmesi nedeni ile anketlerde yüzde 7 ila 8 arasında oy almayı başarmaktadır. Altın Şafak Partisi'ne verilen desteğin artmasında, göç krizinin Yunan ulusunun homojenliğini sulandırmak için "düzen" tarafından geliştirilen bir girişim olarak algılanması da etkili olmuştur. Solda ise, popülizm Ocak 2015'ten beri iktidarda olan radikal sol, SYRIZA tarafından temsil ediliyor. Öncelikle Avrupa'ya şüphe ile bakan entelektüellerden oluşan ve yüzde 4'lük oy gücüne sahip sol ve radikal sol partilerin koalisyonlarından oluşan bu parti, 2012 seçimlerinde oylarını 4 katına çıkardı ve 2015'te oylarını yüzde 36'ya yükselterek Yunanistan'da en büyük parti olma başarısını gösterdi. Gücünün temelinde, daha önceki politikalara karşı yapılan sokak protestolarına, hâlihazırdaki bakanların ve partinin birçok üst düzey yöneticisinin dâhil olması ve bugünkü protestolara karşı gösterdikleri müsamahakâr tavır yatmaktadır. Aslında, merkez sağ ana muhalefet partisi olan Yeni Demokrasi'den doğmuş olan popülist sağcı fanatik grup Bağımsız Yunan Partisi ile koalisyonu -özellikle de elinde bulundurduğu iktidar tehlikede iken, bugünkü Yunan popülistlerin faydacılığının ve geçişkenliğinin iyi bir örneğini teşkil etmektedir.

2015 seçimlerinde elde edilen veriler göz önüne alındığında, bugün popülist partiler, 300 kişilik mecliste 175 sandalyeye (oyların yaklaşık %46'sı) sahiptirler. Sol görüşlü SYRIZA ve sağcı Bağımsız Yunan koalisyonu, iktidarda kalmaya çalışırken, ülkenin ekonomisinin ve diğer krizlerin sorumlusu olarak, kendilerinden önce ülkeyi yöneten partileri ya da ekonomik krizin pençesinden kurtulmaya çalışan Yunanistan'dan alacaklarını isteyen kreditörleri göstermektedirler. Mevcut yönetici seçkinler bir sonraki seçim döneminden sağ çıksa da çıkmasa da, popülizm maalesef kalıcı güç sahibi olmaya devam edecek gibi görünmektedir.

ÖDÜL İŞİN VİTRİNİ: AMAÇ SÜRDÜRÜLEBİLİR BAŞARI

Serpil YILDIZ ÖZDEMİR

Khas öğretim görevlisi

Reklamcılık Bölümü Başkanı Prof. Dr. Asker Kartarı, bölümün son beş yıldır kazandığı üst üste başarıların, göz kamaştıran ödüllerin hem bölüm öğretim elemanları hem de öğrenciler tarafından nasıl okunması gerektiğini sık sık şu cümlelerle ifade eder: “Reklam sanat değildir. Uçuk kaçık fikirler gösterisi hiç değil. Reklamcılık, reklamverenin satışa bağlı hedefine ulaşması için gereken iş planına sadık kalan yaratıcı sıçramalardır”.

Dolayısıyla biz sadece yaratıcı ödül peşinde koşan reklamcılar yetiştirmenin öğrencilerimize yanlış hedef göstermek olduğuna inanırız. Biz, reklamvereniyle uzun soluklu iş ortaklığı sürdüren, hangi bölümünde çalışırsa çalışsın stratejik düşünebilen reklamcılar yetiştirmeyi hedefleriz, ki öğrencilerimiz de reklamı sanat değil iş olarak benimseyerek, donanılarını tamamlasınlar. Bununla birlikte, yaratıcı işlere verilen ödüllerin öğrenciler üzerindeki motivasyon gücünün de farkındayız. Dolayısıyla her yıl ödüllü yarışmalara katılmaya devam edeceğiz.

Doğal olarak kazandığımız ödüllerin keyfini çıkarıp, hakkıyla kutlama yapmaya da. Bu yazının asıl konusu da zaten 2017-2018 öğretim yılının daha ilk ayında aldığımız kucak dolusu ödülün haberini vermek, başarıyı kutlamak. Bölüm mensubumuz Arda Erdik, mezun üç gencimiz Can Özaydınlı, Senem Dalgıç, Can Akalın ve ikinci sınıf öğrencimiz Kaan Güler’in 5-6 Ekim tarihlerinde gerçekleşen Kristal Elma Festivali’nden tam 33 ödülle dönmüş olmalarının haklı gururunu paylaşmak.

ARDA ERDİK: “Artık Reklama Benzemeyen İşler Yapmak Zorundasınız”

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Reklam Atölyesi’ni mêkan ve donanımıyla yeniden kuran, yetenekli öğrenciler için yaratıcı bir çevrenin yaratılmasına ön ayak olan Asker Kartarı’nın o dönem öğrencilerinden, bugün Türkiye’nin en yaratıcı üç ajansından biri olan Tribal Worldwide’ın Ajans Başkanı, birçok ulusal ve uluslararası yarışmanın ödüllü yaratıcısı ve bölümümüzün Reklam Yazarlığı dersi öğretim elemanı Arda Erdik bu sene 26 Kristal Elma kazandı. Kendisini tebrik etmek için kapısını çaldığımızda bir de mini röportaj yaptık. Arda Erdik, yakın zamanda festival formatına dönüşen, Türkiye’nin en köklü yaratıcılık yarışması Kristal Elma’yı şu cümlelerle özetliyor: “Kristal Elma'yı reklam sektörümüz açısından çok önemli ve değerli buluyorum. Devamlı değişim ve gelişim gösteren festival bu yıl geçen seneden iyiydi. Bu yıl yarışma bölümünde köklü değişiklikler vardı. ‘Tasarım’ diye yepyeni bir kategori açıldı mesela, ayrı bir ödül töreni oldu. Festival bölümünde de bir dolu yenilik vardı.”

Yaratıcılık yarışmalarını bir nevi reklamcılık mesleğinin fuarları olarak gören Arda Erdik’in yaratıcılığın ödüllendirilmesiyle ilgili düşünceleri Asker hocanın düşünceleriyle çok benzer: “Yaratıcılığın sınırlarını göstermek açısından ‘*Ghost İşler*’ kabul edilebilir olmalı. Ancak bunlar dışında, kariyerim boyunca hep problem çözen yaratıcı olmayı tercih ettim. Sorun çözen reklamcı olmak her zaman daha değerli. Bu iş markalardan bağımsız ilerleyemez. Öyle olursa adı sanat veya başka bir şey olur. Her insanın aklına bir zaman bir şekilde çok yaratıcı fikir gelebilir. Asıl mesele, o fikri var olan bir iletişim problemini çözerken bulmak.”

Yıllardır Tribal Worldwide İstanbul Kreatif Direktörü ve Ajans Başkanı olarak büyük başarılara imza atıyorsunuz. Bu sorumluluk özellikle ödül zamanlarında size yük oluyor mu?
Olmaz olur mu? Ajansta olmadığım zamanlarda genelde hastanede veya spada oluyorum. İşin şakası bir yana, biz ajans olarak her seferinde çıtayı yukarıya taşımaya çalışıyoruz. Ekibime hep söylediğim şey, “bu sene yapacağınız işler geçen seneki en iyi işlerinizden daha iyi olmalı”. Başkasının ne yaptığıyla ilgilenmeyi pek sevmiyorum, bizim kendimizi ne kadar aşabildiğimiz önemli. Tribal olarak kısa sürede Türkiye'nin en ödüllü ajansları arasına yerleştik. Şimdi en zor yük bunu korumak ve geliştirmek.

Bir konuşmanızda “Artık propaganda reklamcılığındansa, haber değeri olan reklamlar yaratmak önemli.” demiştiniz. Bunu açabilir miyiz?
Kimse reklam seyretmek, görmek istemiyor artık. “Reklam” kelimesi bir bedel, bir ceza olarak kullanılıyor. Güzel bir filmi izlemek için sinemada 20 dakika reklam izlemek zorunda kalıyoruz. YouTube'da sevdiğimiz bir şarkıcının klibini izlemeden önce en az 6 saniye reklam izlemek zorunda bırakılıyoruz. Reklam zapladığımız, atladığımız, *adblocker*'lar ile hayatımızdan çıkarmaya çalıştığımız şeyler. Böyle bir ortamda, eskiden olduğu gibi insanlara zorla reklam izlettiremiyorsunuz. İnsanlar reklamdan kaçmanın bir yolunu buluyor. Artık reklama benzemeyen işler yapmak zorundasınız. Tüm dünyada da eğilim bu yönde. Howard Gossage bu mevzuya yıllar önce değinmiş zaten: “İnsanlar reklamları okumazlar, izlemezler, dinlemezler. İnsanlar ilgilerini çeken şeyleri okurlar, izlerler, dinlerler. Bu da bazen bir reklam olur.”

Çoğu reklamcı Z kuşağının tembelliğinden, imkânlar içinde doğmalarına rağmen yaratıcılık adına pek bir şey yapmadıklarından şikayetçi. Sizin Z kuşağıyla ilişkiniz nasıl?
Ben kendinden sonrasına laf söylemeyen kuşak görmedim. Yaratıcılık insanlık tarihi boyunca hep bir devinim içerisinde olmuş. Z kuşağı diye tabir edilen insanlar topluluğu da kendinden öncekilerden farklı bir şey yapmayacak; insanlığın kültürel mirasını dönüştürerek dünyayı iyi ya da kötü başka bir yere taşıyacak. Ömrümüz yeterse hepimiz de buna tanıklık edeceğiz.

KAAN GÜLER: Snapmap'in Mucidi

Mezun öğrencilerimizi sektöre uğurlarken iki konuda söz alırız. Bir, bizimle bağlarını koparmamalarını isteriz; hocalarıyla, mezun arkadaşlarıyla ve halen öğrenciliği devam eden alt sınıflarıyla. İki, en kısa zamanda başarılarıyla fark yaratmalarını bekleriz. Öğrencilerimiz söz tutmayı seven gençler. Her sene aldıkları ödüllerle, donanımlı halleriyle sık sık iş görüşmelerinde "Kadir Has Reklamcılık'tan gelen genç, kafamda artı birle başlar" diyen reklamcılarla karşılaşmamıza neden oluyorlar.

Onlardan biri Kaan Güler. Henüz ikinci sınıf öğrencisiyken A Awards Açıkhava Reklamcılık Yarışması'nda birincilik kazanan, jüride bıraktığı etki sayesinde jüri başkanı Kerem Özkut'un kreatif direktörlük yaptığı Concept Ajans'ta staj yapma fırsatı bulan ve burada da iddiasını gösterip Allianz markası için bulduğu yaratıcı fikirle bir Kristal Elma, bir Gümüş Elma'nın künyesine adını yazdıran mezunumuz. Snapchat'in yeni uygulaması olan Snapmap'i daha önce hiç düşünülmemiş yaratıcı bir fikirle markaya entegre ettiği için "Dünyada bir ilk" olarak tarihe geçen dijital fikrin babası.

İlk Kristal ve Gümüş Elma'nı daha mezun olmadan aldın. Bu yaşta portfolyona böyle bir başarı eklemek nasıl bir duygu?
Benim için çok mutluluk verici bir olay. Sonuçta emek harcadığınız bir işin önce hayata geçişine sonra da ödüllendirilmesine tanıklık ediyorsunuz. Sektörden ve üniversiteden büyüklerimiz portfolyonun öneminden bahseder daima. O yüzden mezun olana kadar portfolyomu öğrenci yarışmalarıyla, ajans işleriyle doldurmak istiyorum.

Öncesinde A Awards birinciliğin var. Şimdi de Kristal Elma kazandın. Üniversite ve Reklam Atölyesi'nin bunda rolü nedir?
Reklam Atölyesi benim için her şeyin başladığı yer diyebilirim. Şöyle ki, ilk sene atölyedeki armut koltuğa oturur yarışmaya hazırlananları izlerdim. Sonra bir baktım onlardan biri olmuşum. Eğitim olarak zaten Kadir Has'ın kalitesi ortada. Hocalarımızın yönlendirmesiyle daha öğrencilik yıllarımızda "Ben metin yazarı, stratejik planlamacı veya müşteri temsilcisi olacağım." diyebiliyoruz.

Biraz da Concept Ajans'ta yaptığın staj dönemindeki kazanımlarından bahseder misin?
Öncelikle gerek içeridek ortam, gerekse çalışan insanların sıcaklığı hemen sizi içine çekiyor. Stajyerlere fazlasıyla değer veriyorlar. Zaten "sen stajyersin otur köşende" durumu hiç olmuyor. Fikrini hemen çöpe atmadan seni düşünmen gereken yola çekiyorlar. Usta çırak ilişkisini hissedebiliyorsunuz. Takıldığın yeri saatlerce anlatabilecek kadar sabırlılar. Gerçekten iş hayatıma ön hazırlık sürecinde ilk durak olarak bu yola Concept'le başlamış olmak benim için büyük şanstı.

CAN ÖZAYDINLI: “Her Şey İstemekle Başlıyor”

Bir diğeri 2016 mezunu Can Özaydınlı. Lokal Ajans’’ta dijital reklam yazarlığı yapıyor. Abdi İbrahim için “Sen bit demeden bitmez.com” fikriyle Kristal Elma, IVA Yapı için hazırladığı yaratıcı radyo çözümüyle Bronz Elma’yı ajansına götürdü. Bu başarının tesadüf olmadığı, gelecek yıllarda da adını sık sık duyacağımızı Can’ın şu cümlelerinden rahatlıkla anlayabiliriz: “Her şey istemekle başlıyor. Bu okula girenlerin kendilerine sormaları gereken ilk soru ‘Ben reklamcı olmayı gerçekten çok mu istiyorum?’ olmalı. Reklam yazarı mı olmak istiyorlar, bolca yazsınlar. İzledikleri reklamları metne döksünler. Sonra bu reklamı yazan adamın o cümleden sonra neden bu cümleyi yazdığını o zaman anlarlar.”

Mezun olur olmaz 1 Kristal ve 1 Bronz Elma’yla üniversitemizi gururlandırdın. Bu başarında üniversitenin ve Reklam Atölyesi’nin katkısı sence nedir?
2. sınıfta staj yapmak istedim ve Serpil Hoca (Yıldız Özdemir), sağ olsun Ajans Ultra’da bana bir staj ayarladı. 4 ay orada kafa patlattım. Daha o zamanlar müşteriye giden birçok işim olmuştu. 3. sınıfta Erasmus’a gittim. Avrupa’nın her yerini gezdim ama turist gibi değil. Şehirlerin arka sokaklarını, oradaki insanlar nasıl yaşar, ne yer, ne içer hepsini gözlemledim. Son sınıfta Arda Hoca sayesinde Tribal’de 9 ay staj yapma şansını yakaladım. Bence bir reklam öğrencisinin başına gelebilecek en güzel şey bu olabilir. Yani isteyince üniversite sana bütün imkânları sunuyor. Sen yeter ki “Hocammmm ben staj yapmak istiyoruuummm”, “Hocammmmm ben bu yarışmaya katılmak isiyoruuumm” de.

“Sen Bitti Demeden Bitmez’’ çok ortalıkta konuşulmayan bir problemi adresliyor. Bu iç görü-konsept entegrasyonunu nasıl kurdunuz?
Dediğin gibi konu çok hassastı. Cinsellik tabu. Hele erken boşalma. Haliyle toplumda konuşulması hassas bir konuyu konuşulabilir hale getirmek de bir o kadar zordu. Ancak erkeklerin konuşmayı en çok sevdiği futbol üzerinden marka entegrasyonu yapınca kabul edilir bir noktaya getirebildik.

Bronz Elma kazandığın “4nala’’ radyo spotu oldukça eğlenceli. Yapısı gereği tek bir duyuya hitap ettiğinden radyo zor bir kategori. Nasıl başardın?
Başarının altında yatan sebep markanın iç görüsünü çok iyi bilip ona göre hareket etmemizdi. Markanın konumlandırması da organik bir şekilde bizi bu fikre sürükledi.

CAN AKALIN-SENEM DALGIÇ: “Hepimiz Ana Kuzusuyuz!”

Can Akalın ve Senem Dalgıç ise taze mezunlarımızdan. Son sınıftayken staj yaptıkları Tribal Worldwide İstanbul’da çalıştıkları Ülker Hanımeller için hazırladıkları “Ana Kuzusu” entegre kampanyayla iki Gümüş Elma bir Bronz Elma kazandılar.

Ödül aldığınız Ana Kuzuları kampanyası aslında hedef kitlesinde sizi de barındıran bir kampanya. Bunun iç görüyü içselleştirmenize katkısı neydi?

Can: Artık “reklam reklam” kokan işler değil, içimizden çıkan “Aaa aynı ben. Ben de böyleyim/böyle yapıyorum” dedirten işler hedef kitleyi doğrudan etkileşime sokuyor. “Hanımeller Ana Kuzusu” kampanyası da tam olarak bu noktadan çıktı; hepimiz ana kuzusuyuz ama neden söylemeye çekiniyoruz?

Sinem: “Anne eli değmiş gibi” çocukluğumuzun sloganı. Hep hayatımızın içindeydi. Stratejik olarak dijitalde gençlerin dilinden anlayan bir kampanyaya ihtiyaçları vardı. Gençler olarak biz de eğlenebileceğimiz bir platformun oluşturulmasına katkıda bulunduk. Tabii ki iç görüyü benimsememizinde de çok katkısı oldu.

Ödülü Tribal Worldwide’da staj yaparken dâhil olduğunuz bir kampanyayla aldınız. Biraz staj ve ödül sürecinden bahseder misiniz?

Can: Öncelikle içinde bulunduğum yaratıcı ekibe çok teşekkür etmem gerekiyor. Sadece “Ana Kuzuları” projesinde değil, her işte bana çok yardımcı oldular ve çok şey kattılar. Tribal Worldwide İstanbul bir öğrencinin ya da reklamcı adayının staj yapabileceği en iyi ajans diyebilirim.

Sinem: Benim staj sürecim çok verimli geçti. Portfolyoma katkı sağlayan birçok marka ile çalıştım. Reklam yazmayı öğrendim. Hep daha yaratıcı düşünmeyi öğrendim. Zorlanmanın aslında ne kadar zevkli olduğunu fark ettim. Dolayısıyla ödül süreci de çok keyifliydi.

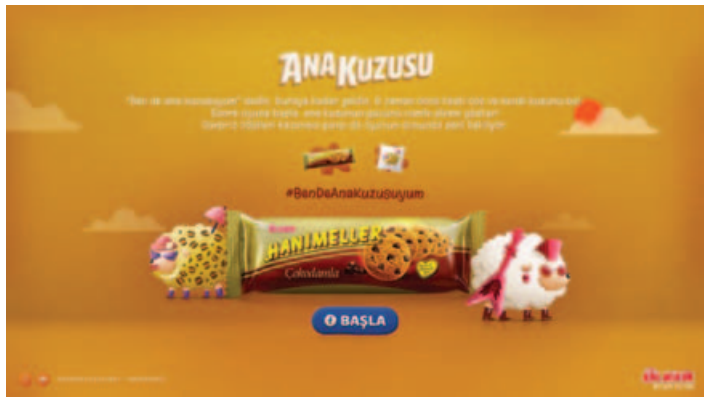

Z KUŞAĞINI KARŞILAMAK

Işıl YENİDOĞAN

Khas öğretim görevlisi

Ebeveyn olarak evde karşılaştığımız, akademisyen olarak sınıflarda karşımızda oturan, vatandaş olarak metrobüste, metroda, vapurda, sokakta kulaklarında kulaklıkları ve gözleri telefonlarında görmeye alıştığımız gençleri daha yakından tanıyalım mı?

2006 doğumlu bir Z mensubuna bizzat ebeveynlik yapıyorum. Elimde karşılaştırmaya imkân veren bir de 1998 doğumlu Y var. Bir de X üyesi ben varım elbette. Üçümüz birlikte kuşak farkının en bariz örneklerini sergileyebilecek potansiyele sahibiz. Şimdilik kendimi dışarıda bırakarak Y ve Z leri karşılaştırmayı deneyeceğim. Karşılaştırma kriterim sadece jenerasyonları olacak; zira aynı ana babadan dünyaya gelmiş, cinsiyetleri, beslenme düzenleri, gittikleri anaokulu ve ilkokula kadar yetiştirilme süreçleri aynı olan bu iki genç insanın sadece doğum tarihleri farklı. Her ikisi de erken çocukluk döneminde, mama sandalyesinde televizyon reklamlarına inanılmaz tepki verip sesli, hızlı, renkli ekran değişimlerini pür dikkat izlerlerken, Y'nin favori oyuncağı uykucu ayısı, Z'ninki ise tek boynuzlu at idi. Yaşları ilerledikçe teknolojiye olan ilgi ve yatkınlıkları benzer düzeyde gelişti. Öte yandan hayal gücü, yaratıcılık ve özgüven Z'de bir doz daha fazla iken, Y'nin kitap okumaya düşkünlüğünü Z'de mumla aradım.

Z kuşağı görsel uyaranlara karşı daha hassas ve istekli. Okumak veya yazmak yerine izlemeyi tercih ediyor. Dikkat süresi kısaldı, izlemeyi tercih ettiği videoların süresi maksimum 5 dakika ile sınırlı. Öğrenme yöntemleri de değişik olsa gerek; zira Y kuşağı mensubu olan abla yazarak, çizerek, renkli kalemlerle defterlerine özenle not alırken Z bireyi kız kardeşin defterleri mecburiyet yüzünden mevcudiyetini sürdürüyor. Yani öğretmen şart koşmasa bir defteri dahi olmayacak.

Y kuşağı üniversite öğrencilerinin genellikle okul çantaları yok, varsa da içinde okulla ilgili araç gereç yok. Deftersiz kalemsiz derse gelen öğrenci sayısı oldukça fazla. Hoca dersini anlatırken akıllı telefonları ile tahtanın resmini çekmeyi tercih ediyorlar. Her birinin akıllı telefonunda en az 1-2 GB büyüklüğünde ders notları resimleri olduğuna neredeyse eminim. İsabetli bir tahminle üniversite çağına gelmiş Z kuşağınında bir okul çantası olmayacağını öngörebiliriz.

Y kuşağı internet kafelere oyun oynamaya giderdi, Z'nin böyle bir ihtiyacı yok. Bu cümleden Z'lerin bilgisayar oyunları oynamadıkları sonucu çıkmasın; tam tersi hemen hemen her şeyleri çevrimiçi oyun temelli, ancak oyun oynamak için internet kafeye gitmelerine gerek kalmadı. Evlerinde yüksek hızlı ve limitsiz internet bağlantıları ile konfigürasyonu sırf oyun oynama performansı düşünülerek yüksek tutulmuş bilgisayarları var. Modem ayarlarını ve kısıtlamaları çoğu ebeveynlerinden daha iyi bildiği için herhangi bir denetlemeye de tabi değiller.

Odalarında yaşıyorlar. Kitap okumadıkları için kelime dağarcıkları zayıf. 10-50 kelime ile hayatlarını idame ettirebiliyorlar. Her gün yüzlerce "Aynen" ve "Sıkıntı yok" duyuyoruz. Bir "aynen" kelimesi ile bir paragraf duygu ve düşünce anlatıyorlar. Yüz yüze konuşmak, buluşmak çok da şart değil, bilgisayar ortamında iletişim daha hızlı ve daha keyifli onlar için. Aynı şekilde seyahat etmek, yeni yerler görmek, gezdiği yerlerin fotoğraflarını çekmek de çok çekici olmayabiliyor; zira üç boyutlu sanal turlara katılmak, inanılmaz netlikte görsel kaynaklar toplamak, hatta sanal gerçeklik (VR) denilen gözlüklerle odalarında dağ-tepe-bayır dolaşmak bu gençler için çok mümkün.

İstekleri ve ihtiyaçları daha çok sosyal ağlardaki beğeniler ve gündem ile şekilleniyor. Yeniliklere ve değişime çok daha kolay uyum sağlıyorlar. Ama çok çabuk tüketip sıkılıyorlar. Farklı inançlara, tercihlere karşı bizden çok daha hoşgörülüler, bu onun tercihi deyip saygıyla karşılayabiliyorlar.

Değişik bir jargonları var. Aslına bakarsanız kendi kuşağının anlayıp kullanabileceği dil öğeleri geliştirmek ve kullanmak hemen her jenerasyonda var. Y ve Z'lerin özel kelimelerinden örnekler vermek üzere bir mini sözlük hazırladım ve kelime işlemcinin yazım denetimi neredeyse hepsinin altını çizdi, düzeltme çabasına girdi, ben de "boşver dağınık kalsın" deyip yazım denetimini devre dışı bıraktım.

Z Kuşağını Anlamak için Mini Sözlük

Atarlanmak	Sinirlenmek
Ateş etmek	Bir övgü belirteci
Ayıkmak	Anlamak, idrak etmek Rahat ol, bende Anladım, ben hallediyorum
Yürümek	Karşı cinse beğenisini ifade etmek
Şekil şukul yapmak	Artistlik yapmak, tavır yapmak veya tarz yaratmak
Gider yapmak	Posta koymak
Yükselmek	Heyecanlanmak
Yokuş yapmak	Bahaneler bulmak, zorluk çıkartmak

Peki ne yapmalı?

Konunun uzmanı değilim, ahkâm kesmek haddim değil, ancak çok okuyup araştırdığım bu konuda yapılabileceklerle ilgili kendi kişisel görüşlerimi paylaşmak istiyorum.

Bu gençlerin hissiyat ve tavırları bu yönde ve ben ebeveyn olarak çocuklarıma erişebilmeyi, onlarla konuşabilmeyi, yol gösterip kılavuzluk yapabilmeyi arzu ederken, bir öğretim görevlisi olarak da sınıfımdaki öğrencilerime dersimi en doğru biçimde aktarabilmeyi hedefliyorum. Birer X mensubu olarak kendi klasik yöntemlerimizi baskıyla kabul ettirip, aynı yöntemlerle uygulamakta ısrar edebiliriz, çünkü otoriteyi temsil eden pozisyonlarda hâlâ bizler varız. Ancak bu ısrar bize bir şey kazandırmamakla kalmaz, çok şey kaybettirir diye düşünüyorum. Çocuklarımızla iletişim köprülerimizi kuramadan yıkmaya, öğrencilerimizle aramızda bilgi diyaloğu dahi kuramaz hale gelmemize neden olabilir. Z kuşağını savurgan, uyumsuz, iletişim problemli gençler olarak etiketlemek bizi iletişim gurusu yapmaz tam tersi hayal gücü çok zengin, yaratıcı, özgüvenli koskoca bir nesli kaybetmemize yol açar. Üzüm yemek mi bağcıyı dövmek mi, vermek durumunda olduğumuz karar bu.

Üzüm yemek istiyorsak, farklılıklarımızı olduğu gibi kabul edip üstünlük yarışına girmemeliyiz. Kabul edelim teknolojik konuların bazılarında bizden çok daha iyiler. Biz de yaşanmışlığın ve tecrübelerin olgunluğu ile iyi bir noktadayız. O halde güçleri birleştirmek gerekiyor. Müttefik olduğumuzu hissetmek ve hissettirmek zorundayız. Z'lerden farklı düşünce ve tarzlara hoşgörüyü öğrenirken, onlara maddi hazların karbonhidratlar gibi çok çabuk sindirilip tekrar acıktırdığını, öte yandan karşılıksız iyilik yapmanın kaliteli protein tüketmiş gibi uzun bir süre tokluk yarattığını öğretmemiz lazım!

Sessiz Jenerasyon
1925-1945 doğumlular. 2. Dünya Savaşı'nın olduğu yıllarda doğan nesil savaşın tüm izlerini üzerinde taşıdığından olsa gerek, birincil olarak hayatta kalmaya güdümlü. Her daim otoriteye bağlı, itaatkâr, azla yetinen bu nesil, işine ve ailesine olan sadakati ile dikkat çekiyor.

80'ler ile ilgili yapılan dizi ve filmlerde sıklıkla bu neslin canlandırılması ile karşılaşıyoruz. Giyim kuşam tercihleri klasik, yaşamdan beklentileri sınırlı, zaten kanaatkâr olduklarından öyle olağanüstü talepler, hayaller, hırslar veya girişkenlikler beklenmiyor, gözlemlenmiyor.

Bebek Patlaması
1945-1965 doğumlular. Savaştan sonra azalan dünya nüfusu ve savaşların bitmesiyle birlikte doğum oranlarının artması sonucunda jenerasyon bu ismi alıyor. Bu nesil de işine, ailesine ve alışkanlıklarına sadık. Sadakat duygusuna bağlı olarak iş ve özel hayatta hâlâ uzun süreli ilişkiler gözlemliyoruz, aynı iş yerinde yirmi küsur yıl çalışmak ve hatta oradan emekli olmak da, bir yastıkta kırk yıl süren uzun mutlu evlilikler de bu jenerasyon için çok normal.

Bu dönemde radyo, gramofon ve televizyon ile tanışılıyor.

Bu jenerasyon da eleştirmeyi pek sevmiyor, azla yetinebiliyor, ancak artık rekabeti seven ve bireysel olarak öne çıkmak isteyen bir profil sergiliyor. Hem yaşları, tecrübeleri gereği hem de bu rekabet seven hırslı yapıdan dolayı günümüz CEO'larının büyük bölümü bu neslin üyeleri.

X Jenerasyonu
1965-1980 doğumlular. Tam bir ara kuşak! En küçüğü 37, en büyüğü 52 yaşında. Ankesörlü telefonu da biliyor, cep telefonunu da. Maarif takvimi de kullanmış, Google takvimi de. Teknoloji ile kendi sosyal hayatını dengelemeyi seven, yeniliklere açık ancak risk almayı çok da sevmeyen bir jenerasyon. Uzmanlara göre bu kuşağın en önemli özelliği Y ve Z'leri yetiştirmek olacak.

Y Jenerasyonu
1980-2000 doğumlular. Eğitim şartlarının çok daha iyi ve araştırma olanaklarının hayli geniş olmasından kaynaklı olarak gelişim çizgisi üst seviyelerde olan nesil. Teknolojiye çok kolay adapte olabiliyorlar. Sorgulayıcı, düşüncelerini açıklıkla ifade eden, bir talimat aldıklarında "neden" diye sorabilen bu kuşağın en kötü yanları tüketim alışkanlıkları ve benmerkezcilikleri olarak karşımıza çıkıyor. Şu anda üniversite sınıflarını dolduran gençler bu kuşağa mensuplar. Teknolojiye olan bağımlılıklarını, "telefonum olmadan asla!" yaklaşımlarını, mutluluk ve heyecanları olağanüstü bir hızla tüketip çabucak sıkıldıklarını rahatça gözlemleyebiliyoruz. Etken öğretmen-edilgen öğrenci yapısındaki eğitim anlayışında artık edilgenlikten kurtulmak isteyişlerini öte yandanda bunun için çaba sarf etmeye hiç hazır olmadıklarını görüyoruz. Mezun olur olmaz CEO olarak bir kurumda göreve başlamaya davet edileceklerini uman bu genç arkadaşların görkemli mezuniyet töreni sonrası en çok üç ay içinde CEO rüyasını bir süreliğine ertelediklerini öğreniyoruz.

Z Jenerasyonu
2000-2010 doğumlular. Doğdukları andan itibaren internet ve bilgisayar hayatlarının doğal bir parçası. Oyuncak yerine tabletlerle oynuyor, kukla gösterileri yerine Youtube'dan viral videoları izliyorlar. Çok daha yaratıcı, özgüvenli ve iletişimi güçlü bir nesil olduğu tartışılmaz bir gerçek, zira X kuşağı tarafından yetiştiriliyorlar. Ancak kendilerini, X kuşağı mensubu ebeveynlerinden özellikle çatıştıkları konularda daha üstün görüyorlar. İnsan yerine markalara bağlılıkları dikkat çekici, giyim kuşam tercihlerini statü göstergesi markalar lehine kullanıyorlar.

Z üzerine yoğunlaşmadan önce ölümü gösterip sıtmaya razı etmek açısından Alfa ile sınıflandırmayı bitireyim. Çünkü beterin beteri var, bu yeni nesil bizi yaratıcılıkları, talepkârlıkları, süratleri ve tüketim alışkanlıkları ile çok zorlayacak.

Alfa Jenerasyonu
2010 sonrası doğumlular. Bu nesil artık bilgisayarların değil, kendilerinin de çevrimiçi olmasını bekliyor. Bu sebepten onlara aynı zamanda "Ekrancı Jenerasyon" da deniyor. Bu yıl ilkokullarda sıralara oturdular, umarım ilkokul öğretmenleri kimlerle karşı karşıya olduklarını biliyorlardır ve hazırlanmaya fırsatları olmuştur.

NORVEÇ'TEN BİR "YE KÜRKÜM YE!" HİKÂYESİ

Evşen ÇERKEŞLİ

Khas eski öğretim görevlisi

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de adı Nobelli kitabıyla özdeşleşen Knut Hamsun'un görece daha az bilinen romanlarından biri olan *Benoni*'sinin anlatım olanaklarını detaylı ve eleştirel bir yakın okumayla ele almak, bu yazının temelini oluşturuyor. Böylece hem uzak bir coğrafyanın yaşam koşulları ve günlük hayat alışkanlıkları yazıldığı devrin şartları dâhilinde bütüncül olarak incelenebilecek hem de aslında edebiyatın evrenselliğinden hareketle dünyanın herhangi bir yerinde değişmeyen insanlık halleri örneklendirilebilecek.

Knut Hamsun, çocukluğundan itibaren yazmaya yetenekli ve meraklıdır. Yazarın biyografisine ait ayrıntılar Behçet Necatigil'in Varlık Yayınları için çevirisini yaptığı *Açlık*'ın ön sözünden okunabilir. Hayatı boyunca parasızlık ve açlıkla büyük imtihan veren yazar, ayakkabıcılık, biletçilik, ırgatlık ve kâtiplik gibi çeşitli işler yaparken bir yandan da hikâye, şiir ve roman yazar. Bunları cüzi miktarlar karşılığında zaman zaman dergilerde yayınlatma şansı bulur. Hitabetinin gücünü fark eden bir rahip aracılığıyla konferanslar vermeye başlar; yine aynı dönemde Mark Twain'i okur, İngilizce öğrenir. Şiddetle muzdarip olduğu açlıkla başa çıkmak için Amerika'ya gider, burada da konferanslar verir. Ancak aklında hep Avrupa'ya yeniden dönmek vardır. Bir yazısında imzası yanlışlıkla "Knut Hamsund" yerine "Knut Hamsun" şeklinde basılınca sonrasında bu adı benimser. Zorlu ve gerçek açlık deneyimlerini kaleme aldığı, 1920'de kendisine Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandıran romanı *Açlık*'tan kimi parçalar isim verilmeden ilk olarak 1888'de yayımlanır. Yazar, 12 Şubat 1952'de vefat eder.

Knut Hamsun; sade, açık, coşkulu ve olaya dayalı anlatımın yanısıra insan doğasının sıradan hatta bayağı taraflarını konu edinen üslubun temsilcisidir. Nitekim Benoni de Sirilund'da -Oslo'da- yaşayan, balıkçılık ve postacılık yapan biridir ve romanda onun yaşamından bir kesit ele alınır. Benoni, Rahibin kızı olan Rosa'ya ilgi duyar ancak Rosa, hukuk okuyan kayyumun oğlu Genç Arentsen'le flört eder. Kibar takımından olan Rosa, Benoni'nin gözünde adeta ilahi bir varlıktır. Maddi durumunun iyi olmaması da Rosa'yla bir gelecek kurabilmesinin önünde engeldir. Fakat işler beklendiği gibi gitmez, Genç Arentsen okumaya gittiği sırada Benoni de Sirilund'un ileri gelenlerinden ve Rosa'nın vaftiz babası Mack'ın yardımı, şansının da yaver gitmesiyle ufak yatırımını büyütür ve zenginleşir. Bunun üzerine Rosa ile Mack'in de ön ayak olması üzerine evlilik kararı alırlar. Rosa'nın Benoni'ye karşı tutukluğu her daim hissedilse de Benoni bu hayal uğruna evlenince oturacakları kibar evine yakışacak piyano, dikiş makinesi gibi eşyaları edinmekten geri durmaz. Öte yandan Mack'e koruyup işlemesi için verdiği servetinden şüpheye düşmesi, aynı zamanda işlerinin kötülemesi, Genç Arentsen'in okulu bitirip dönmesi ile Benoni ve Rosa ayrılır. Zaten Benoni de artık zengin değildir. Genç Arentsen avukatlık yapmaya başlar, Rosa ile evlenir. Benoni de hem sevdiğini hem itibarını kaybetmiştir. Derken, akıllıca bir yatırım yaparak içinde maden cevheri barındıran birtakım kayalıklar satın alır, bunları Mack'e emanet ettiği paranın tam sekiz katına bir İngiliz'e satınca yeniden zengin olur. Tesadüf bu ya Genç Arentsen de o sıralarda iş yapamaz duruma gelmiş, aldığı davalarda üst üste başarısız olup itibarını zedelemiştir. Mack devreye girerek Genç Arentsen'i Sirilund'den iş icabı gitmeye razı eder, Rosa'ya da Benoni'nin evini çekip çevirmesi konusunda ricacı olsa da Rosa bu teklife sıcak bakmaz. Roman Benoni'nin zenginliğini mavi bir kürkle perçinleyip görünür hale getirdiği ve Mack'ın kızı Edvarda'nın dul kaldığı için babasının yanına döneceği haberinin alınmasıyla son bulur. Yazar Hamsun, Benoni'nin sonunda Rosa adlı yapıtına işaret ederek devamında gelişen olayların burada anlatılacağını söyler.

Yine Behçet Necatigil çevirisi olan (Tur Yayınları, 1980) iki yüz küsur sayfalık roman, yazarın başta da söylendiği üzere akıcı üslubu ve olayların heyecanlı aktarımı itibariyle bir çırpıda okunurken okuyucusuna İskandinavya'da balıkçılığın yeri ve önemi, kışın Sirilund'un adeta ölü bir şehre dönüşü, domuz kesiminin uzun uzadıya tasvir edilmesi, gece-gündüz sürelerinin günlük hayat rutini üzerindeki etkisi gibi bizatihi bu coğrafyanın yaşam standartlarını belirleyen pek çok unsur hakkında örnekler sunar: "Kışları, orman, kuzey ışığında, karlar altında, sessiz, beyaz uzanır, yazları yabani kiraz ve çam kokar, cana can katardı. Deniz kuşlarının özlü yumurtalarından yapılmış bir yemek gibiydi adeta (98) [...] Her saat, her gün, her gece, güneş gökte pırıl pırıl. Genç Arentsen yurdundan uzun zaman uzak kaldığı için gecelerdeki bu güneş ışığına artık alışamıyor, yatağında uyuyamıyor, odadaki karanlığı bir türlü kâfi bulmuyordu (136)."

Knut Hamsun, burada kolaylıkla görülebileceği gibi işlediği coğrafyanın özelliklerine metninde kaçınılmaz olarak yer verir. Yazar bununla beraber, yazının başlığında da atıfta bulunulduğu gibi insan ilişkilerinin para üzerinden ilerlemesine, yozlaşmış değerlere, mevkiye ve güce gereğinden fazla değer verilmesine tıpkı bir Nasrettin Hoca eleştirelliğiyle yaklaşarak ironik tutumunu da alttan alta hissettirir. Bunun en somut göstergesi Benoni'ye postacılık yaptığı ve parasını kaybettiği yani fakir olduğu dönemlerde çevresindekilerin yalnızca ilk adıyla hitap ederken zengin olduğu, özellikle mavi kürkünü giydiğinde Benoni Hartvigsen demesidir. Bu nedenle itibar kişiye değil, kürkedir ve yine bu aynı nedenle paranın insanları satın alabilecek olduğu gerçeği, Türkiye'de de olsa İskandinavya'da da olsa -maalesef- değişmemektedir: "Benoni'nin kızması için çok sebep vardı ortada. Yükselme delisi adamcağız daha yurduna döner dönmez herkesin kendisine mahvolmuş gözüyle baktıklarını görmüştü. Ona acıyorlardı. Bir zamanlar gelip bir şey istedikleri vakit hiç de fena komşu yahut nobran bir adam değildi Benoni. Ama şimdi varını yoğunu kaybetmişti, yapılarının bile rehinde olduğundan bahsediliyordu (142) [...]. Ah işte Rosa, yine de geldi. Kürklü kasketiyle selam verdi Benoni ve Rosa kıpkırmızı kesilerek onun önünden geçip gitti. Zavallı Rosa! Merakını yenememiş, Benoni'yi kürklü haliyle görmek istemişti (222)".

Yaşadığımız coğrafyada "Ye kürküm ye!" cümlesini duymayan veya bunun anlamını bilmeyen yokken Hamsun'un *Benoni*'sinde -yani dünyanın neredeyse bize göre diğer ucunda- bir başka "Ye kürküm ye!" hikâyesine rastlamak, paranın insani değerleri yakıp yıkmadaki marifetini örneklendirmesi bakımından oldukça ilginç ve dikkatten kaçmayacak cinsten. Bu nedenle gerek İskandinavya'da gerek dünyada dünden bugüne değişmeyen ön yargıların izini rahat, eğlenceli ve heyecan uyandıracak türden bir okuma deneyimiyle sürmek için bu roman, Benoni'ler var olduğu sürece okura oldukça zengin fırsatlar sunmaya devam edecek.

KODLAMA: YENİ OKURYAZARLIK

Yunus AKARSU

Khas öğrenim ve öğretimde mükemmeliyet merkezi

Bu yazıda Türkiye'de bu sene devlet okullarında ilk defa başlayan öğrencilere küçük yaşta kodlama öğreten ve kendi becerilerini geliştirerek oyunlar, uygulamalar hazırlamalarını sağlayan blok tabanlı kodlama portallarına değineceğim. Özel okullarda ise bu eğitimlere daha önce uygulamalı bir şekilde başlanmıştı.

Kodlama bir dil kullanarak bilgisayarda yazılım, uygulama ve web sitesi oluşturmak için kullanılan bir terimdir. Kodlama becerisi 21. yüzyılın önemli becerilerden biri konumunda bulunuyor. Kodlama eğitiminin erken yaşlarda verilmesinin birçok yararı bulunmakta. Bu yararlar arasında sistematik düşünme, problem çözme, olaylar arasındaki ilişkileri görebilme, iletişimin artması, dil becerilerinin gelişmesi ve yaratıcı düşünmeyi sayabiliriz. Kullanıcılar bulunduğumuz bu dönemde geleneksel kodlama haricinde blok tabanlı programlama ortamları sayesinde kendi oyunlarını, animasyonlarını, hikâyelerini sürükle-bırak yöntemi ile kolayca hazırlayabiliyorlar.

Kodlama eğitimine çocuklar 4 yaşından itibaren oyunlarla beraber başlayabilirler. Bu sayede 21. yüzyılın yaşamına uyum sağlayan, dijital cihazların dilinden anlayan çocuklar yetişebilir. 4 yaşından itibaren diye yazdım ama "bu yaştaki çocuklar için platformlar var mı acaba?" diye düşündüyseniz tabii ki okul öncesi çocuklar için öğrenme platformları mevcut. Örneğin Scratch JR ve Code.org'u kullanabilirsiniz. Tabii yaş konusunda farklı uzman yorumları bulunuyor.

Kodlama eğitimine başlanmadan önce çocukların bilgisayar bilgisinin de ölçülmesi gerekiyor. Şehir merkezlerinde yaşayan çocuklar ve kırsal alanlarda yaşayan çocuklar arasında bilgisayar kullanımı açısından fark var. Kırsal alanlarda yaşayan çocukların bazılarının evlerinde bilgisayar, akıllı cihaz bulunmuyor. Bu da kodlama dersinde sıkıntılara yol açabilir. Aslında kırsal kesimlerde bir dönem öğrencilere bilgisayar eğitimi verildikten sonra kodlama eğitimine geçilmesi gerekir. Tabii bu da okullarda iyi donanımı olan bilgisayarlara sahip laboratuvarların bulunması ve öğrencilerin bu bilgisayarları aktif olarak kullanmasını gerektiriyor. Bugünlerde adı birçok yerde geçen Z kuşağı terimi kırsal alanlarda yaşayan çocuklar için pek geçerli değil maalesef; çünkü bu çocuklar şehir merkezlerinde yaşayan çocuklar ile eşit şartlarda yaşamıyorlar. Bu yüzden Z kuşağı terimini aslında geliri iyi olan ve şehir merkezlerinde yaşayan çocuklar için kullanabiliriz.

Kodlama eğitimleri şu anda dünyada birçok ülkede uygulanıyor. Örneğin; İngiltere 2013 Eylül ayında kodlama dersini müfredata ekledi, Amerika ise kodlama eğitimini ilkokul, ortaokul ve liselerde veriyor. Türkiye'de ise bu sene ortaokul 5. sınıflar için Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersinde kodlama eğtimi verilmeye başlandı. Google ile imzalanan iş birliği protokolüyle kodlama eğitimi için hazırlanan eğitim materyalleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kullanıcılara sunuldu. Öğretmenler, öğrenciler ve veliler Eğitimde Fatih Projesi'nin bir kolu olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden bu materyallere ulaşabilirler. Eğitim Bilişim Ağı (EBA) "Düşün, Tasarla, Kodla sloganı ile bir portal oluşturdu ve şu anda 3 adet blok tabanlı programlama platformunu kendi sitesinde herkesin erişimine açık durumda bulunduruyor. Bu portala http://www.eba.gov.tr/kod adlı adresten ulaşabilirsiniz.

Eğitim Bilişim Ağı'ndaki (EBA) Portallara Kısa Bir Bakış

Scracth:
Scratch, programlama dillerinde kullanılan fonksiyonları kategorilere ayırarak hazır fonksiyonlar halinde kullanıcılara sunuyor. Böylece kullanıcılar algoritma yapısını, akış kontrol yapılarını (if, else, for, while) ve noktalama işaretlerini kullanmadan kavrayabiliyorlar.
Scratch'i bilgisiyarınıza kurabilir ya da web tarayıcınızdan kullanabilirsiniz. Üye olduğunuzda başkalarının yaptığı çalışmaları görebilir ya da bunları değiştirebilirsiniz sonrasında kendi yarattığınız çalışmalarınızı başkalarıyla da paylaşabilirsiniz.

Blockly Games:
Blockly Games, Google tarafından yürütülen bir proje. Geleceğin programcılarını programlamaya özendirmek için programlamayı öğreten bir dizi eğitici oyundan oluşuyor. Daha önceden programlama deneyimi olmayan öğrenciler için tasarlanmıştır. Kullanıcılar, oyunların sonuna geldiğinde geleneksel programlama dillerini kullanmaya hazır olurlar. Sistemde bulunan bütün kodlar açık kaynaklıdır.

Alice:
Alice, animasyon oluşturmayı, etkileşimli öyküler oluşturmayı veya 3 boyutlu basit oyunları programlamayı sağlayan bir blok tabanlı programlama ortamıdır. Alice bulmaca tabanlı kodlama platformlarının aksine yaratıcı keşif yoluyla öğrenmeyi sağlar.

Programlama Platformları

Kodu Game LAB:
KODU, programlama becerisi olmayan kullanıcılar için bilgisayar ve XBOX oyun konsollarına yönelik oyun kodlamasını sağlayan nesne tabanlı görsel bir programlama dilidir. Oyun konsoluyla kontrol özelliği sayesinde yaptığınız oyunlar XBOX oyun konsolunda çalışmaktadır. Programlama işlemi bir arayüzle yapılır ve bu arayüz basit bir kullanıma sahiptir. Ayrıca KODU programlama dili oyun tasarımcıları ya da oyun senaryosu yazanlar içinde geliştirilmiştir. KODU ile ilgili eğitim materyallerine https://www.kodugamelab.com/resources/ adresinden ulaşılabilirsiniz.

Hacker CAN:
Hacker Can, Pamukkale Üniversitesi Teknokent içinde geliştirilmiş onaylı bir ARGE projesidir. Hacker Can kullanıcılara Türkçe olarak kodlamayı öğrenme ve Türkçe kod yazarak yazılım geliştirme becerisi kazandırmak için hazırlanan bie platformdur.

Oyun tabanlı öğrenme modeli üzerine kurgulanmış 6-9 yaş ve üstü her öğrencinin basit bir şekilde yararlanacağı platformdur. Sistemde eğitmenler için özel paneller, öğretim planları, sunumlar gibi materyaller bulunmaktadır. Kullanıcılar eğitimlerin sonunda noktalama işaretlerinin ve yabancı karakterlerin en az kullanıldığı "CoffeeScript" (Kaynaktan kaynağa derleme yapan ve JavaScript kodu üreten bir geliştirme aracıdır.) modelinde bir dil öğrenir.

Thunkable:
Teknik kodlama bilgisi gerektirmeden uygulama geliştirmek için tasarlanmıştır. Modern arayüz elementlerini kullanabilir, Microsoft resim algılayıcısı ile yapay zeka kullanarak resimdeki kişileri etiketleyebilirsiniz ve Yandex çevirilerini kullanarak otomatik çeviri programları yazabilirsiniz. Aynı zamanda oyun geliştirmeye de imkan sunuyor.

Algo Dijital:
Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı ve Google işbirliği ile hazırlanan kullanıcıların eğlenceli oyunlarla algoritmik düşünme becerilerini geliştirmesini sağlayan bir platformdur. Algo Dijital, kodlamaya giriş için tasarlanmış bir araçtır; 6-14 yaş aralığındaki çocukların sonuca ulaşmak için yapmaları gerekenleri, kendi kendilerine planlamasına olanak sağlar. Diğer platformlara göre daha basit bir kullanımı vardır. Tamamı Türkçe olan bu portalda adımlar basit bir dille anlatılıyor. Bu bakımdan Scratch gibi daha karmaşık platformlara göre çocukların kodlamanın mantığını anlaması açısından yararlı bir platform olarak karşımıza çıkıyor.

21. YÜZYILDA ENDÜSTRİ MÜHENDİSLİĞİ VE EKONOMİK KALKINMA

Zeki AYAĞ

Khas öğretim üyesi

21. yüzyılda özellikle gelişmiş ülkeler başta olmak üzere tüm dünyada hizmetler sektörünün ağırlıklı olduğu yeni bir ekonomik düzen oluşmaya başladı. Doğal olarak bu yeni ekonomik düzende endüstri mühendisliğinin görevi ve üstleneceği sorumluluklar da değişmekte. Buna bağlı olarak kurumlar ilgili eğitim programlarını çağın gereklerine göre güncellemek durumundadırlar.

Geride on yedi yılını bıraktığımız yirmibirinci yüzyılda özellikle gelişmiş ülkeler başta olmak üzere tüm dünyada hizmetler sektörünün ağırlıklı olduğu yeni bir ekonomik düzen oluşmaya başlamıştır. Ülke ekonomileri artık küreselleşmenin de etkisiyle giderek dış dünyayla daha fazla bütünleşmektedirler. Üretim boyutuna baktığımızdaysa özellikle gelişmiş ülkelerde üretimden ziyade fark ve değer yaratan unsurların (tasarım, yaratıcılık, tüketicinin rahatlık ve güvenliğini artıran teknoloji, marka değeri, imaj değeri vb.) ön planda olduğu görülmektedir. Doğal olarak bu gelişmeler ışığında mühendislik kavramı da değişmeye başlamıştır. Artık mühendisler bu yüzyılda klasik anlamda ürünün sadece üretim bölümüyle ilgilenmekten ziyade işin diğer boyutları (ar-ge, teknoloji, yaratıcılık, tasarım vb.) ile de ilgileniyorlar. Bu yüzyıldaki teknolojik ve endüstriyel gelişmeler doğal olarak enerji ve hammadde gibi temel kaynaklara olan bağlılığı da arttırmış ve gittikçe azalan bu kaynakların en verimli şekilde kullanabilmesi çok daha önemli hale gelmiştir. Doğal olarak bu yüzyılda ortaya çıkan bu yeni düzende endüstri mühendisliğinin görevi ve üstleneceği sorumluluklar da değişmektedir ve kurumlar ilgili eğitim programlarını çağın gereklerine göre güncellemek durumundadırlar.

Endüstri Mühendisliği ve Ekonomik Kalkınma

Endüstri mühendisleri kıt kaynakları yönetmek, alternatif üretim politikalarını önermek ve projelerde disiplinlerarası koordinasyonu sağlamak gibi hususlarda daha da ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda endüstri mühendisliği insan, makina, malzeme ve benzeri elemanlardan oluşan; sanayi ve hizmet sektöründeki sistemlerin incelenmesi, planlaması, örgütlenmesi, yürütülmesi, denetlenmesi ve geliştirilmesi için; sistem, model ve yöntem geliştirerek sorunları önlemeye ve çözmeye dayalı bir mühendislik dalıdır. Aşağıdaki şekilden de görüleceği üzere, endüstri mühendisliği teknik bilimler, ekonomi bilimi ve insan biliminin ortak kesitinde yer alan disiplinlerarası bir mühendislik dalıdır.

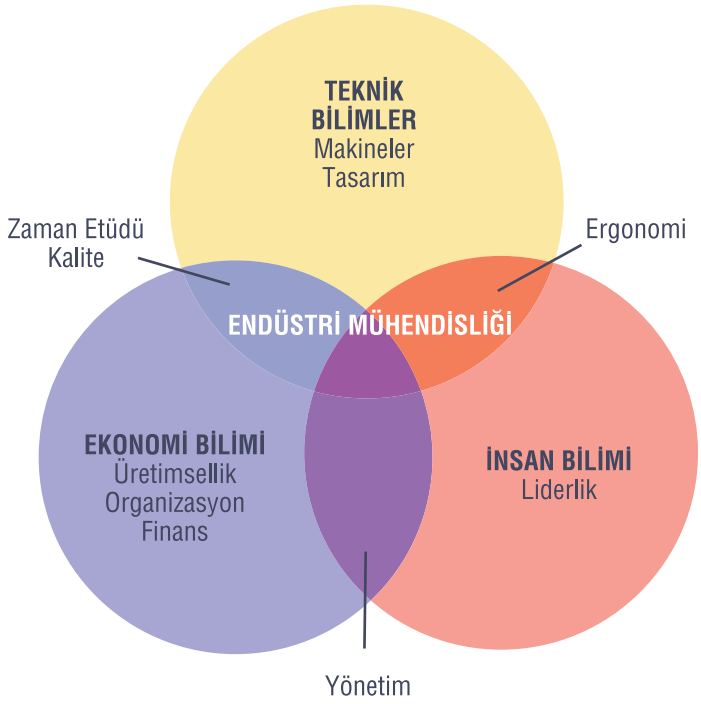

21. yüzyılın gelişiyle birlikte günümüz endüstri mühendisleri üretim operasyonlarındaki gelişmelere uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Özellikle, imalat ortamında ileri düzeyde etkin, verimli ve sürekli gelişmeyi sağlamak için söz konusu olan değişimleri benimsemeye çabalamaktadırlar. Kısacası bu dönemde endüstri mühendislerinin yapmak zorunda oldukları temel görev karşılarına çıkan değişimleri göz önüne alarak gerekli olan stratejileri en doğru biçimde formüle etmek, uygulamak ve istenilen şekilde gerçekleştiğinden emin olmaktır. Artık öyle bir dünyada yaşıyoruz ki beklenmeyen zamanlarda farklı boyutlarda birçok değişikliklerle karşılaşıyoruz. Bu çağda çekirdek teknolojik elemanlarla endüstri mühendisliği hızlı bir şekilde değişmiş ve yeni nesil için daha çekici bir mühendislik disiplini haline dönüşmüştür. Toplum da bilgi toplumu haline dönüşmektedir ve inovasyon kavramı gittikçe daha önemli olmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak endüstriyel kültürün ve imalatın sürekli bir şekilde iyileşmesi ulusların ekonomik gelişiminde önemli bir unsur haline gelmiştir.

Bu yüzyılda göze çarpan diğer bir husus ise varolan rekabet ortamıdır ve bu da doğal olarak teknolojik ilerlemelere daha fazla ivme kazandırmaktadır. Artık imalat yeni bir çağa girmiştir ve küresel pazarlar oluşmaya başlamıştır. Sonucunda üretim yapan organizasyonlar hayatta kalmak ve rekabet edebilmek için köklü yapısal değişiklikler yapmak zorunda kalmışlardır.

Yeni imalat teknolojilerinin ortaya çıkışı, sistemleri, aklı ve entegrasyonu bir araya getirmiştir ve imalat sistemi son derece karmaşık hale gelmiştir. Bunun sonucunda bir sistemin bölgesel küçük bir parçasında meydana gelen bir problem tüm sistemi daha karmaşık bir şekilde etkiler olmuştur. Endüstri mühendisleri, artık bir imalat sisteminin yapısını, organizasyonunu ve yönetimini sağlamak için modelleme, simülasyon ve optimizasyon gibi ileri teknikleri kullanmak durumunda kalmışlardır. Benzer şekilde bir imalat sisteminin yapısını, organizasyonunu ve yönetimini sağlamak için yeni insan odaklı holistik sistemlerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Modern imalata özgü olarak tasarımda, süreçlerde ve yönetimde yeni fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunun nedeniyse, bir imalat sisteminin her bir bileşenini sürekli olarak etkileyen sistem teori ve yöntemlerindeki gelişmelerdir. Bu da doğal olarak bir imalat sistemindeki malzeme, enerji ve bilgi akışlarının tümüyle daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Sonuçta, bu gelişmeler endüstri mühendisliği teori ve yöntemlerindeki gelişmelerin daha da ileriye gitmesini sağlamıştır.

Tüketici Alışkanlıklarını Takip Edebilme

Bu arada ekonomik gelişmeyle birlikte daha da artan tüketici gücüyle, tüketim ve tüketici pazar yapısında da büyük değişikliklere neden olmuştur. Dünya artık ürün çeşitliliği, kişiye özgü üretim, sistematikleşme ve uluslararasılaşma çağına girmiştir. Rekabet açısından daha da zor bir döneme girilmiştir ve firmalar artık ürün geliştirme, ar-ge, satış sonrası servis vb. faaliyetler üzerine daha fazla odaklanmak zorunda kalmışlardır. Bu arada klasik organizasyon ve yönetim teorileri de ciddi bir şekilde değişmiştir. Bunun sonucu olarak müşteriye özgü kitlesel üretim (*mass customization*) fikri gelişmiştir ve tabii ki bu da imalatta yeni yaklaşımların uygulanması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bilim, teknoloji ve pazarların gelişimdeki artan bu ivme nedeniyle firmalar çok acil değişiklikler yapmak zorunda kalmışlardır. Yeni nesil teknolojiler, bilgi ve ürünler tahmin edilemeyecek bir hızda eskilerinin yerini almaya başlamıştır. Bu da teknoloji kullanımına olan talebi daha da artırmıştır, aynı zamanda kaynak verimliliği ve çevre koruma gibi hususlardaki değişimleri de gündeme getirmiştir. Bu arada modern teknoloji

sadece yüksek verimlilik ve maliyet etkinliğini sağlamak için değil, aynı zamanda temiz üretim ve sürekli değişiminin başarılmasına yardımcı olmak için de kullanılmaya başlanmıştır. Bu bilgi çağında, bilgi teknolojileri ve ilgili teknolojiler, ileri imalat teknolojileri ve yöntemler (hızlı imalat, yalın imalat, esnek imalat, görsel imalat, yeşil imalat) hızlı bir şekilde değişmektedir. Yüksek hız, yüksek verimlilik, yüksek kalite ve düşük üretim kaybı için uygulanan teknikler doğal olarak bu gelişmelerden etkilenmişlerdir.

Bu yüzyılda çeşitli klasik ve yeni ortaya çıkan teknolojiler eskiden hiç olmadığı kadar fazla insan gücüne, organizasyona ve diğer teknolojik olmayan elemanlara bağlı olmuşlardır. Modern teknolojiler ve yönetim çok daha karmaşık hale geldiği için insanlar artık öğrenme, analiz etme ve problem çözme gibi konularda çok boyutlu düşünmek zorunda kalmışlardır. Düşünme yaklaşımları da değişmiş; daha çok sistematik düşünme tarzı benimsenmeye başlamıştır. Teknolojik inovasyon çok daha önemli hale gelmiştir. Çünkü inovasyon ve iyileştirme, teknolojik ilerlemelerin esas elemanlarıdır ve aynı zamanda modern yönetimlerin de önemli hedefleri arasına girmeye başlamıştır ve öyle de kalacaktır. Teknolojik inovasyon uluslararası platformda da araştırma ve çalışmanın odağı haline gelmiştir. Teknolojik inovasyonla bağlantılı sistemler ve yönetimi ile ilgili ortaya çıkan problemlerin çözümleri üzerinde de şimdilerde daha fazla çalışılmaya başlanmıştır. 21. yüzyılda ileri imalat sistemleri ve ilgili problemleri söz konusu olduğunda aşağıdaki gibi birçok önemli konu göze çarpmaktadır: Esnek imalat ve akıllı imalat (*flexible and intelligent manufacturing*), yalın imalat (*lean manufacturing*), hızlı imalat (*agile manufacturing*), YHE imalat (*yalın imalat, hızlı imalat ve esnek imalat sistemleri birleşimi*) *LAF (manufacturing: lean manufacturing, agile manufacturing and flexible manufacturing*), kitle halinde müşteriye has ürünlerin üretilmesi (*mass customization*).

21. yüzyılda ülkemizde de, dünyadaki söz konusu değişimlere paralel olarak hangi endüstri mühendisliği stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması gerektiği de oldukça önemli olmaya başlamıştır. Bu çerçevede aşağıda belirtildiği gibi dikkate alınması gereken birçok strateji vardır:

·Üretim ortamındaki gelişmeler ve yeni ortaya çıkan teknolojileri dikkate alarak gerekli endüstri mühendisliği teorileri, yöntemleri ve uygulamalı araştırmayı geliştirmek,

· Pazardaki değişiklikleri ve büyük bilimsel gelişmelere ayak uydurmak için ileri imalat yöntemleri ve yönetim araştırmasını geliştirmek,

· Ülkemizin şartlarını göz önüne alarak temiz üretim, sürekli gelişme, teoriler, yöntemler ve uygulamalı araştırma gibi konulara odaklanmak,

· İş etüdü ve analizi gibi konularda araştırma yapmak ve ülkemizdeki kuruluşların ve üretim işçilerinin üretim verimliliklerini artırmak için çaba göstermek,

· İmalat yönetiminden sorumlu insanların kaliteli çıktı üretme yeteneklerini iyileştirmek ve bu amaç için iş etüdü ve analiz sistemlerini geliştirmek, akıllı imalat, imalat sistem mühendisliği ve diğer ortaya çıkan yeni teknolojileri benimsemek ve uygulamak,

· Üretim operasyon etkiliğini artırmak için bilgi, malzeme ve enerji akışı entegrasyonunu iyileştirmek,

· Yönetsel düşünmede, yönetim fikirlerinde, yönetim teorilerinde ve yönetim teknikleri ile ilgili araştırmalarda insan faktörünün önemini savunmak,

· Endüstri mühendisliği araştırma ve uygulamalarını artırmak için endüstri mühendisliği eğitimini güçlendirmek.

Bu yüzden, bu yüzyılda ülkemizde endüstri mühendisliği eğitimi veren üniversitelerin çağın ihtiyaçları doğrultusunda endüstri mühendisliği programlarını güncellemeleri ve donanımlı mühendisler yetiştirmeleri oldukça önemli olmaktadır. Ayrıca firmalarda endüstri mühendisliği uygulamalarını daha etkin bir şekilde hayata geçirip çağın gerektirdiği her türlü değişikliği üretim sistemlerine yansıtabilmeleri gerekmektedir.

Kendi adına karar veremeyen çocukların fotoğraflarının aileler tarafından bilinçsizce sosyal medya hesaplarında paylaşılması gittikçe tartışılan bir konu haline geldi. Çocuklarınızın yasal varisi olmanız, onların fotoğraflarını dilediğiniz gibi paylaşabileceğiniz anlamına gelmiyor. Çocuğunuzla ilgili masum bir paylaşımınız öngöremediğiniz birçok soruna yol açabilir. Bu çok boyutlu meselenin hukuki ve psikolojik yönlerini masaya yatırdık.

Bu bölümde, ilk uzmanımız, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde, Medeni Hukuk alanında görev yapan **Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ayar**. Ayar'la sosyal medyada ebeveynler tarafından paylaşılan çocuk fotoğraflarının hukukta nasıl değerlendirildiğini konuştuk.

Ahmet Ayar, iyi niyetli yapılan paylaşımların, kişilerin sosyal medya hesaplarına dair yükümlülük yerine getirmediği halde, kişinin haklarını ihlal edebilecek boyutta olabileceğini belirtiyor:

"İnternet çağımızın bir gerçeği olan sosyal medyayı yasaklamamız söz konusu değil. Fakat baktığımızda, insanlar sosyal medyaya ilişkin hem cezai hem de hukuki sorumluklar altına giriyor. Türkiye'de günde ortalama 6 kişi, sosyal medya hesaplarında yaptıkları paylaşımlar dolayısıyla göz altına alınıyor."

Sosyal medyada yapılan kişilik ihlalleri özellikle çocuk söz konusu olduğunda çok daha büyük problemlere sebebiyet verebiliyor.

"Anne ve babaların, çocuklarının fotoğraflarını paylaşmasını doğru bulmuyorum. Çok iyi niyetle paylaşım yapıyor olabilirler. Evet. Belki çocukları bunu istiyor, fakat çocuklar bilinçli olarak bunu isterken bile, bu konuda çok da bilinçli sayılamaz. Çocukların fotoğraflarının sosyal medyada paylaşılması, yakın ve uzak vadede onlara karşı kişilik ihlali anlamını taşıyor.

Sizin çok masumane paylaştığınız bir fotoğraf art niyetli kişilerin eline geçtiğinde çocuk istismarına konu teşkil edebiliyor. Çocuk hukukuna ilişkin gündemi en fazla meşgul eden konulardan biri olan çocuk istismarına sebebiyet veren sonuçlar doğuruyor. Her ne kadar çocuk fotoğrafı çıplak olmasa dahi, çocuk istismarına sebebiyet verebilecek sonuçlar doğurabilir."

Çocuğun "Unutulma Hakkı"

Hukuk alanında unutulma hakkı olarak nitelendirilen bir hak var ve bu hak her birey için söz konusu. Unutulma hakkını tanımlamamız gerekirse; kişi ve kurumların internet üzerinde kendi adlarıyla arama yapıldığında derlenen sonuçlar arasında kendileriyle ilgili, bilgi, fotoğraf ve belge gibi verilere yer verilmesini istememe hakkıdır. Ayar, unutulma hakkı üzerine şu cümleleri dile getiriyor:

"Belki yakın zaman diliminde bu sonuçları çok da göremiyoruz fakat, hukuk alanında unutulma hakkı dediğimiz bir hak var. Bu unutulma hakkı her birey için söz konusu. Çocuk da bir birey olarak kabul edildiği için onun için de bir unutulma hakkı söz konusu. Dolayısıyla sizin çocuklarınıza karşı yapmış olduğunuz bir paylaşım, o çocuk büyüdüğünde 20 yıl sonra yine internet ortamında bulunuyor. Çocuk, 20 yıl sonra bunu görmek istemeyebilir. Ceza hukuku anlamında da, bir suç işlediğinizde belli dönemlerde bunun adli sicilinizde yer alması söz konusu. Burada ebeveynler her ne kadar kötü niyetli hareket etmese bile burada çocukların hem kişisel haklarını ihlal ediyor hem de çocuk istismarına davetiye çıkarıyorlar. Uzun vadeli bakıldığında, bu durum çocuğun internette unutulma hakkının engellenmesi olarak ortaya çıkıyor."

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Müdahale

Çocuk fotoğraflarının internette paylaşılması üzerine, Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı yönergeyi dile getiren Ahmet Ayar şunları belirtti:

"MEB, tüm okullara bir genelge gönderdi. Ve çocuğun okul içerisinde veya serbest zamanda çekilmiş olduğu fotoğraflarını rızası bile olsa okulun internet sayfalarında yayınlayamayacaklarını dile getirdi. Birçok okul velilerden izin almaya kalktı. Fakat biz hukukta buna emredici hukuk kuralları diyoruz. Bunun aksini tarafların kararlaştırması mümkün değil. 'Ben rıza aldım, dolayısıyla kişilik haklarını ihlal etmiyorum' diyemezsiniz.

Çocuk söz konusu olduğunda, yani 0-18 yaş arasındaki birey söz konusu olduğunda, -çocuğun tanımı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde 0-18 yaş arasındaki her bireyin çocuk olduğunu anlatarak belirtilmiş- anne ve babanın rızası olsa bile, anne ve baba çocuktan rıza aldığını düşünse bile ya da onun menfaatine bunu gerçekleştirdiğini düşünüyorsa bile bu medeni hukuk açısından kişilik hakkının ihlali olarak karşımıza çıkıyor."

Sosyal Medya Okuryazarlığı Eğitimi Şart!

Ahmet Ayar, çocukların, okul dönemi boyunca sosyal medya okuryazarlığı eğitimi alması gerektiğini dile getiriyor:

"Çocuk haklarına ilişkin dünyadaki en önemli belge, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye Cumhuriyeti de Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf. O sözleşmeye imza atmamız sebebiyle bazı yükümlülükler almış durumdayız.
Bu yükümlülükler arasında en önemlisi, çocukları geleceğe iyi bir şekilde hazırlamak. Dolayısıyla onların eğitim haklarını en iyi şekilde sağlamak durumundayız. Eğitim dediğimizde de sosyal medya çok sınırsız bir mecra, çocuk evinin içerisinde tüm dünyayı gezebiliyor. Çocuk sosyal medyada sınırsız ve korunmasız, yasaklayarak bu korumayı sağlamak mümkün değil.

İlkokul, ortaokul ve liselerde kişiler sosyal medya kullanmaya başladıkları andan itibaren, ''sosyal medya okuryazarlığı'' başlığında bir ders eğitim programlarının içerisine dâhil edilerek çocukların sosyal medyada nasıl korunması gerektiği öğretilebilir.

Sosyal medyada paylaşılan çocuk fotoğraflarının hukuksal açıdan değerlendirilmesinin ikinci bölümünde, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden **Yrd. Doç. Dr. Özge Uzun Kazmacı** ile konuştuk.

Paylaşım mı Kişilik İhlali mi?

Sosyal medya paylaşımları ile insanlar, kendileri ya da paylaşım yaptıkları kişiler hakkında birçok bilgiyi açık ederek, çeşitli açılardan tehdit altına girdiğini ve bunların kişilik ihlallerine yol açabileceğini belirten Özge Uzun Kazmacı durumu şöyle ifade ediyor.

"Kişisel bilgilerin internet ortamında paylaşılması, bunların kötü niyetli kişilerce kullanılarak kişi aleyhine suç işlenmesine neden olabilir. Ayrıca sosyal medyadaki tüm paylaşımlar, başkaları tarafından ticari amaçla kullanılabilir. Yine sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlar, paylaşım yapan kişinin dışında olması (bunlar aile üyesi de olabilir), onların kişilik hakkının ihlaline neden olabilir."

Ebeveynlerin çocukları üzerinde sahip oldukları velayet hakkından dolayı, çocuklarının fotoğraflarını serbestçe paylaşabileceklerini düşünebileceklerini fakat velayet hakkının temelinde çocuğun yararının gözetilmesi gerektiğini dile getiren Özge Uzun Kazmacı, ailelerin çocukların menfaatine aykırı hareket edemeyeceğini belirterek şunları ekliyor

"Çocukların geçerli bir rızası olmadan fotoğraflarının sosyal medyada paylaşılması, çocuğun resmi, özel hayatı ve hatta şerefi üzerindeki hakkın yani kişilik hakkının ihlalini oluşturabilir. Bundan başka çocuğun kişisel gelişimi açısından da sorunlara neden olabilir. Özellikle çocuğun utanmasına ya da küçük düşmesine neden olabilecek fotoğrafların yayınlanması çocukları olumsuz yönde etkiler. Bunun yanında kötü niyetli üçüncü kişilerin eline geçen bu fotoğrafların çocukların istismarına neden olacak şekilde kullanılması da günümüzde yaşanan sorunlardan biri."

İstisnai durumların olabileceğini dile getiren Özge Uzun Kazmacı, paylaşılan fotoğrafların niteliği ve paylaşılan kişi sayısının sınırlı olması, somut olayda paylaşımların kişilik hakkı ihlali olarak nitelendirilmesine engel olabileceğini bellirterek şu örneği veriyor:

"Örneğin sadece bir doğum günü partisinde olanların dâhil olduğu kapalı bir grupta, partide çekilen fotoğrafların paylaşılması kişilik hakkı ihlaline neden olmaz. Diğer çocukların fotoğrafları da ebeveynlerinin rızasıyla böyle bir grupta paylaşılabilir. Ama özellikle herkese açık paylaşımlar ve çocuğun utanmasına ve küçük düşmesine neden olabilecek fotoğraflar, resim üzerindeki hakkın yanısıra çocukların özel hayatını, şeref ve haysiyetini ihlal eder."

Paylaşılan fotoğrafları psikolojik açıdan değerlendirmek üzere, Kadir Has Üniversitesi Psikoloji bölümünden **Doç. Dr. Gülseli Baysu**'yla sosyal medyada ebeveynlerin çocuklarının fotoğraflarını paylaşmasının nedenlerini, bu konu üzerine neler yapılabileceğini ve bu konunun yarattığı sorunları konuştuk.

Baysu, sosyal ağlardaki paylaşım isteğini öncelikle, ''ait olma ihtiyacıyla'' açıklıyor: „Ait olma ihtiyacı sosyalleşmenin temel ihtiyaçlarından kabul edilebilir. Bu isteği var olan arkadaşlarla iletişim halinde kalma, uzaktaki arkadaşlarla bağları koparmama, iş ve okul hayatıyla ilgili bağlara ait olma ihtiyacıyla ilişkilendirebiliriz.

Ait olma ihtiyacının dışında, öz sunum ihtiyacımız da var. İnsanlar üzerinde izlenimler oluşturup bu izlenimleri kontrol edebilme ihtiyacı duyuyoruz. 'Ben kimim, kimlerle takılırım, arkadaşlarım kimlerdir, nerelerde takılırız, nasıl bir politik duruşa sahibim, ne tarz bir giyim tarzına sahibim' gibi sorular insanların düşünceleri üzerinde etkili oluyor.''

Anonimlik Algısı Fazla

Sosyal ağlarda sosyal kontrol algısının yani suçluluk ve utanma duygusu dediğimiz durumların daha az etkili olduğunu belirten Baysu, anonimlik algısının da bu noktada önemini vurguluyor: "Kimse beni bulamaz ya da kişisel olarak sorumlu tutamaz" algısı çok fazla var. Anonim hesaplarda kişilerin şahsen sorumlu tutulamayacağı durumlarda saldırganlık davranışının arttığı gözlemlenmiş. Örnek vermemiz gerekirse, futbol maçlarında, kalabalıkta insanlar üniforma giydiğinde saldırganlıklarının arttığı gözlemlenmiş.

Peki aileler ne yapabilir? „Aileler, çocuklarının üye olduğu siteleri takip etmeli, düzenli olarak internette ne olduğu hakkında çocuklarıyla konuşmalı, günde kaç saat internette vakit harcanacağı aile tarafından belirlenmeli. Tabii aynı zamanda bu kurala ebeveynler de uymalı. Özellikle, Facebook gibi sosyal ağlara üye olan çocuklar en az 13 yaşında olmalıdır."

Facebook'ta düşülünenin aksine insanların biraz daha gerçekçi bilgiler paylaştığını belirten Baysu, bunun nedeni olarak da daha kontrollü bir alan olmasını gösteriyor: ''Ama bütün sosyal ağlarda insanların kendini övme, kendini olduğundan daha güzel daha sosyal, daha başarılı gösterme gibi eğilimleri vardır. 21.000 online ve offline konuşma incelendiğinde insanların yazılı olarak paylaştıkları konuşmaların günlük konuşmalardan daha ilginç olduğu bulunmuş."

Ailelerin Sosyal Medya ile İmtihanı

Ailelerin de sosyal medyayı kullanmalarının farklı gerekçeleri var. Aileler sosyal medyayı diğer ebeveynlerden bilgi almak amacıyla kullanabildikleri gibi diğer ebeveynlerden destek almak ve vermek amacıyla da kullandıklarını gösteren çalışmalar söz konusu.

Baysu, sosyal medya ve paylaşım sitelerinin ailelerin de (diğer bireyler gibi) sosyalleşme, ait olma ve öz sunum ihtiyaçlarına hitap ettiğini belirtiyor ve şöyle devam ediyor: ''Ebeveyn olmak anne-babaların kimliğinin önemli bir parçası olduğu için çocuklarının fotoğraflarını paylaşarak anne-baba kimlikleri hakkında bir izlenim oluşturmak ve bu izlenimi kontrol etme ihtiyacı içindedirler. Aynı zamanda sevdikleriyle sosyalleşme ihtiyaçlarını da gidermektedirler.''

Çocukları Bekleyen Sorun: Siber Ayak İzi

Günseli Baysu sıklıkla unutulan bir konunun da siber ayak izi olduğunu hatırlatıyor: „Sosyal medya üzerinden paylaşılan her bir resim çocuğun siber ayak izini oluşturuyor. Özellikle kendi çocukluğunda sosyal medyanın yaygın kullanımıyla karşılaşmamış bir nesil olan şimdiki anne-babalar çocukları yetişkin olduğunda veya iş aradığında bu tarz resimlerin kolaylıkla ulaşılabilir olacağını, çocuğun ve ilerideki yetişkin bireyin mahremiyetine zarar vereceğini öngörmekte zorlanmaktadırlar. Çocuklar biraz daha büyüdüklerinde kendileri de bu sosyal medya üzerinden fazlaca fotoğraf ve bilgi paylaşımının aktif bir parçası haline geliyorlar ve bunun 'normal' olduğunu düşünüyorlar çünkü aile bu davranışları kendileri model oluşturarak onaylamış oluyor. Çocukların/ergenlerin hassas içerik paylaşması veya siber zorbalık yapması veya mağduru olması çok daha kolay. Kişiliklerin ve özgüvenlerinin gelişeceği dönemlerde olumsuz yorumlardan etkilenmeye de daha açıklar. Ayrıca gençlerde internet bağımlılığı, *selfie* bağımlılığı gibi yeni durumlar ortaya çıkmakta, aileler arası iletişim azalabilmektedir.''

Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 16

Hiçbir çocuğun özel yaşamına, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu; kişisel verileri kısmen veya tamamen otomatik olarak işleyen ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla işleyen gerçek ve tüzel kişiler hakkında uygulanır. Dolayısıyla anne babanın çocuklarının fotoğraflarını sosyal medyada paylaşmaları durumunda, anne baba veri işleyen sıfatına sahip olmadığı için bu kanun kapsamında değerlendirilmez. Ancak çocukların kişisel bilgileri ve resimlerinin iletildiği eğitim kurumları bu kapsamda veri işleyen sıfatına sahip olabilir. Bu kurumların çocukların kişisel bilgilerini ve resimlerini hukuka aykırı bir şekilde paylaşması 6698 sayılı kanuna aykırıdır.

7.3.2017 Tarihli MEB Genelgesi

Burada özellikle okulların sosyal medyada çocukların fotoğraflarını paylaşmalarına dikkat çekmek gerekir. Bu konuda 7.3.2017 tarihli MEB genelgesi ile bir sınırlama getirilmiştir. Bu genelgeye göre; özetle öğrencilerin her türlü görüntüsünü sosyal medyada hukuka aykırı şekilde paylaşanlar hakkında yasal işlemler yapılacaktır. Bu genelgeden sonra bazı okullar, öğrencilerin faaliyet resimlerini paylaştıkları kapalı gruplar için velilerden yazılı izin alma yoluna gitmiştir.

HALİT REFİĞ VE TÜRKİYE'DE ULUSAL SİNEMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

Murat AKSER

Khas eski öğretim üyesi

11 Ekim 2009 günü ulusal sinema akımının değerli yönetmeni Halit Refiğ'in (1934-2009) vefat haberi üzerine 45. Antalya Altın Portakal Film Festivali bir günlüğüne tatil edilir. Festivale katılan oyuncular, yönetmenler, yapımcılar ve Yeşilçam'ın emektarları İstanbul'daki cenaze törenine katılmak için özel olarak kaldırılan uçaklara binerler. Refiğ, Yeşilçam ve Altın Portakal için ilkleri temsil eden bir yönetmendir. 1964 yılındaki ilk festivalde *Gurbet Kuşları* ile En İyi Film Ödülünü almıştır. 2014 yılında festival organizatörleri bu defa Refiğ'in eşini davet edince ulusal sinemanın ilk kuramcısı olan yönetmenin anısı yeniden canlanır. Gülper Refiğ, eşinin kazandığı ilk ödülü, sonradan özgün tasarımına dönüştürülecek olan Altın Portakal Ödülü'nün ilk örneği olarak festivale bağışlar. Bu ödül tam elli yıl sonra Halit Refiğ'in hem bir düşünür hem de uygulayıcı olarak Türkiye ulusal sinema kuramını yeniden gündeme taşır.

Halit Refiğ 1950'lerden itibaren bir film eleştirmeni olarak mesleğe girdi ve kısa bir süre sonra bir film yönetmeni oldu. O tarihten öldüğü güne kadar ulusal sinemanın hem pratiğini hem de teorisini yapmaya devam etti. 1960'larda ulusal sinema akımında beraber yola çıktığı diğer yönetmen yol arkadaşları Metin Erksan, Lütfi Akad, Memduh Ün, Duygu Sağıroğlu, Ertem Göreç, Nedim Otyam ve İlhan Arakon oldu. Yeşilçam sinemasının çöktüğü 1975 yılında aynı arkadaşları ile Mimar Sinan Üniversitesi Sinema-TV Enstitüsü'nde 25 yıl ders verdi. Günümüzde Osman Sınav, Serdar Akar gibi önemli yönetmenler Halit Refiğ ve ulusal sinema anlayışına dayalı eğitimin sonucu olarak yetişmiştir.

Halit Refiğ, hem bir düşünür hem bir uygulayıcı olarak Türk ulusal sinemasındaki tartışmalar üzerinde etkili olmuştur. 1953'te ilk sinema eleştirisini yazan Refiğ, 1960'larda kavgasını verdiği ulusal sinema yazılarını 1971 yılında Hareket Yayınları'ndan kitaplaştırdı. *Ulusal Sinema Kavgası* kitabında Osmanlı İmparatorluğu'nu ve onun bir devamı olarak Türkiye'yi kuşatan kültürel perspektiflerden hareketle ulusal sinema kavramını ayrıntılı olarak anlatıyor. Refiğ'e göre, Türk sineması Batı'daki kapitalizm, burjuvazi sanatı ve Marksizm fikirlerinden ayrı ve farklı olarak geleneksel Türk sanatının bir uzantısı olarak yorumlanmalıdır. Refiğ, geleneksel Türk sanatlarında diyalog ve diyalektik yoluyla ve Batı sinema geleneklerine karşı bir ulusal sinema kurma potansiyelini araştırır.

1950'li yıllarda Türkiye'de üretilen sinema üzerine "Kurutulması Gereken Bataklık" diye yazan Refiğ, kısa süre zarfında Yeşilçam'da farklı ve kaliteli filmler yapan Memduh Ün ve Ömer Lütfi Akad'la tanışarak ömür boyu dostu olacak olan bu yönetmenler ile sinemaya adım attı. Refiğ'i ulusal sinema üzerinde kuram üretmeye sevk eden önemli gelişmelerden biri, Metin Erksan'ın 1963'te Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı ödülünü kazanan Susuz Yaz filmi oldu. Bu beklenmeyen uluslararası başarı devlet katında da ilgi buldu ve sinema emekçileri, eleştirmenleri, yapımcıları ile devlet temsilcileri ortak bir sinema şûrasında bir araya geldiler. Bu şûrada sanat sinemasını teşvik eden özgün bir Türk sinema sanayisinin yaratılması hakkında çeşitli gruplar fikir beyan ettiler. Nijat Özön ve Onat Kutlar gibi sinema eleştirmenlerinin başını çektiği grup BFI tipi özerk ama devlet fonlarından beslenen bir sinema üretim-eğitim kurumu üzerinden bu sektörün yapılanmasını savundular. Refiğ'in de içinde bulunduğu sinemacılar halka dayalı ve devlet müdahalesinden uzak bir sinemayı savundular. Karşılıklı atışma ve hakaretlere varan bu kavgalar 1980'lere kadar sürdü. Özön ve arkadaşları, Sinematek Derneği'ni kurup *Genç Sinema* dergisini yayınladılar ve böylece hem sinema arşivciliği ve dergiciliğinin hem de İstanbul Film Festivali gibi önemli kültürel oluşumların temelini attılar. Bu ekibin önde gelen isimleri fotoğrafçı Şakir Eczacıbaşı, şair ve akademisyen Cevat Çapan, eleştirmen ve senarist Onat Kutlar, yönetmen Tuncan Okan, grafik sanatçısı Mengü Ertel, Jak Şalom ve edebiyatçı Sabahattin Eyüboğlu'dur. Refiğ ve diğer yönetmenler ise sinemada kaliteye prim adı altında yaptıkları toplantılar sonucu aldıkları ortak kararla daha yerel konu, biçim ve estetik içeren filmler üretme prensibinde uzlaştılar. Refiğ, Erksan, Akad, Ün, Yılmaz bu yolda film üreten yönetmenler oldular. 1961-1979 yılları arasında Refiğ'in ulusal sinema kavramı üç evrede gelişti. Halk sineması, toplumsal gerçekçi sinema ve ulusal sinema.

Halk Sineması

Refiğ'e göre, Türkiye sineması devletten bağımsız ve halkının desteği ile gelişmiştir. Seyirciler popüler buldukları halk öykülerinin kitlesel sinemasal anlatılara dönüşerek kendilerine sunulmasından hoşlanmıştır. Bu tür filmlerin yapılabilmesi için yapımcı sermayesi olmadığından birbiriyle bağlantılı gelişen iki sistem vardı: bölge sistemi ve bono/senet sistemi. Bölge sisteminde Türkiye çeşitli film dağıtım bölgelerine ayrılmıştı. Çeşitli bölgeler örneğin İstanbul salon filmleri ve burjuva karakter hikâyeleri beklerken, Karadeniz'de tarihi macera filmleri, Ege'de eşkıya filmleri ve Anadolu'da melodramlar tutulabiliyordu. Her bölgeye hitap eden türlere çeşitli yıldız oyuncular ve tiplemeleri de eklenince satış formülleri oluşturan yapımcılar, sinema salonu sahiplerinden sipariş alarak senarist oyuncu ve yönetmenlere gidiyorlardı. Ortada halen para olmadığından tüm kazanç, gelecekte filmin izlenmesi ile elde edilecek gelir üzerine kuruluyordu. Bu gelir beklentisi ile sinema salon sahipleri yapımcılara bono/senet verirdi. Bu senetler ile de yapımcılar ödeme yapardı. Filmlerin tutmaması ve batması halinde tüm sistemin madden çökeceğini düşünürsek böyle bir sistemi 1950-75 arasında götürmeyi başaran Yeşilçam'ın, Türkiye seyircisinin zevklerini iyi tespit edip formüle etmiş tam bir halk sineması olduğunu söyleyebiliriz. Refiğ'in sinemasında bu tür örnekler 1960'lı yıllardan 1980'li yıllara; *Karakolda Ayna Var*'dan *Beyaz Ölüm* gibi filmlere kadar görülebilir.

Toplumsal Gerçekçi Sinema

Refiğ'in geçirdiği ikinci önemli dönem olan toplumsal gerçekçilik akımını besleyen çeşitli tarihsel ve sinemasal olgular mevcuttur. 1960'lı yıllarda soğuk savaş döneminde Türkiye NATO şemsiyesinde Amerikan füzelerinin kalkanı altında korunan Batılı bir müttefik haline gelmişti. Ayrıca, sineması da İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ve Amerika'dan gelen filmlerden özellikle de İtalyan sinemasının etkisinde kaldı. İtalyan yeni gerçekçi sineması kendi ülkesinde 1944-52 yıllarında etkiliyken Türkiye'de, 1960'ların

başında etkili oldu. Amerikan emperyalizmini eleştiren ve yerel/özgün bir sinema çağrısı yapan yönetmenler içinde olan Refiğ ve arkadaşları 27 mayıs 1960 darbesinden sonra yapılan yeni anayasa ile gelen sol fikirlerin özgürce ifade edilebilmesi rüzgârıyla da özgürce film yapabildiler. Artık sömürü düzeni, toplumsal gerçekler, kadının yeri gibi konular sinema konusu olabiliyordu. Bu evrede Refiğ, Türkiye'de yaşanan toplumsal gerçekleri, sıradan insanların öyküleri üzerinden anlatarak odaklanmayı tercih etti. Kendi ifadesiyle filmler gerçekçi olmalı, yani "gerçek" insanlarla ve gündelik sorunlarla uğraşmalı; bireyin yabancılaşması ve modern toplumda insani değerlerin kaybolması eleştirilmelidir. Ona göre, filmlerin bir anti-burjuva ve anti-kapitalist tavrı olması; grevler, sivil itaatsizlik ve büyük kente göç gibi toplumsal olaylarla siyasi bir arka plana sahip olması; filmlerin, daha önce ana akım sinemada bulunmayan, yeni bir estetik, biçimsel denemelerde bulunması gerekir. Bu akımın örnekleri olarak ilk akla gelen filmler şunlardır: Metin Erksan'ın *Yılanların Öcü* (1962), *Susuz Yaz* (1963), Refiğ'in *Gurbet Kuşları* (1964), Ertem Göreç'in *Otobüs Yolcuları* (1961) ve *Karanlıkta Uyananlar* (1965) ve Duygu Sağıroğlu'nun *Bitmeyen Yol* (1965).

Ulusal Sinema Akımı

Refiğ'in kuramsallaştırdığı ve pratiğini de yönetmen arkadaşları ile yaptığı toplumsal gerçekçi sinema hareketi 1965 genel seçimlerinden sonra sağda Adalet Partisi'nin iktidara gelmesi ve seyircinin gişede bu tür filmlere ilgi göstermemesi üzerine biter. Bu akımın yönetmenleri piyasa şartlarına boyun eğerek ticari işler çıkarmaya başlarlar. Ancak Refiğ, ulusal sinemaya giden kuramsal ve pratik yolda daha da olgunlaşır. Bu üçüncü aşamada, Refiğ, Osmanlı/Türk kültürel tarihinden gelen ilişkileri çağdaş sinema diliyle birleştirmeyi başarır. Refiğ sırasıyla 1930'larda Sedat Hakkı Eldem'in çalışmalarıyla yeni bir ulusal mimarinin doğuşundan, 1940'larda Ahmet Adnan Saygun'un çalışmalarıyla yeni bir ulusal müzik stilinin ortaya çıkmasından ve romancı Kemal Tahir'in 1950'lerde yeni bir diyalektik-materyalist edebiyatı yaratmasından etkilendiğini belirtir. Tüm bu çağdaşlaşmış ve yerelleşmiş Batılı sanat biçimlerinin üzerine Refiğ, Karagöz ve Ortaoyunu'nda bulunan iki boyutlu karakterler ve Anadolu halk hikâyeciliği anlatımı ile Osmanlı sarayı minyatür sanatını sinemada birleştirir. Bu son evrede Türk sinemasının yeniden tanımlanması Batı'ya karşı eleştiriye ve Osmanlı kültürel köklerine dönüşe bağlıdır. Nitekim, Refiğ'in Türk sinemasını kavramsallaştırılması, Türk modernleşmesinin bir eleştirisi olarak da ele alınabilir. Şunu belirtmek gerekir ki Kemalist devrimlere ve Cumhuriyet değerlerine oldukça bağlı olan Refiğ, kültürel alanda hızlıca ve tarihi köklerden koparak Batılılaşmayı da eleştirebilmiştir. Kültürel modernleşmenin yerel ve geleneksel Türk sanat biçimlerini tehdit etmesine ve küçük görmesine karşı çıkar. Pozitivist ulus-devlet ideolojisinin öne çıkardığı bale, klasik müzik ve tiyatro gibi Batı kökenli sanatların dışında sinema sanatının halkın geleneksel öykü anlatım diline daha uygun olduğunu savunur.

Bu dönemde Refiğ, *Haremde Dört Kadın* ve *Bir Türke Gönül Verdim* filmlerinde Metin Erksan ise *Sevmek Zamanı* ve *Kuyu* filmlerinde ulusal sinema akımının örneklerini verirler. 1974'te TRT'nin açılması ve yenilikçi genel müdür İsmail Cem'in davetiyle ulusal sinemacılar geleneksel Türk hikâyelerinden uyarlanan kısa diziler üretirler. Bunlardan Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşkı Memnu*'sunu Refiğ uyarlarken, Lütfi Akad, Ömer Seyfettin hikâyelerini uyarlar. Metin Erksan ise çok farklı çağdaş kısa öykü yazarlarından uyarlamalar yapar. 1979'da Refiğ bu defa Kemal Tahir'in romanı *Yorgun Savaşçı*'yı dizileştirir. Refiğ için bu ulusal sinemanın en üstün örneğidir. Ancak çok büyük emek verilerek yapılan dizi, 12 Eylül askeri darbesinin gazabına uğrar ve televizyonda gösterilmeden tüm negatifleri yakılır. Refiğ için bu olay büyük bir kişisel darbedir. Bunun üzerine çalışmalarını Türkiye'deki mevcut sinema ortamında devam ettirir. Yapımcısı Türker İnanoğlu'nun her gişe filmi karşılığı bir ticari olmayan kişisel sanat filmi yaptırma önerisi ile uzun yıllar film yapmaya devam eden Refiğ bu dönemde *Teyzem, Hanım, Köpekler Adası* gibi üstün yapıtlar yaratmaya devam eder. Metin Erksan ve Lütfi Akad gibi ulusal sinemacıların köşelerine çekildiği bir dönemde Refiğ aktif olarak hem film yapar hem de öğrenci yetiştirir. 1980'de darbeyle devrilen ve 1991'de tekrar iktidara gelen dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in Halit Refiğ'e bizzat verdiği kişisel söz üzerine *Yorgun Savaşçı*'nın kaset teybe aktarılan bir kopyası 1992'de bulunur ve TRT'de gösterilir.

Ulusal Sinemanın Bugünü

Halit Refiğ'in Mimar Sinan Üniversitesi Sinema ve Televizyon bölümünde 25 yıl boyunca yüzlerce mezun vermesi Türkiye'deki sinema sektörüne bilinçli bir katkıdır. 2000'lerin başında tekrar TRT için bu defa *Devlet Ana* romanını uyarlamak için çalışmalara başlasa da hem ekonomik kriz hem de kişisel anlaşmazlıklar nedeniyle bu proje gerçekleştiremeyen bir miras film olarak kalır. Hem Refiğ hem de Erksan günümüzde Ezel Akay'ın kendi düşüncelerine göre ulusal sinema kavramına en uygun yönetmen olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle *Hacivat ve Karagöz Neden Öldürüldü* filmini gören Erksan, "*Devlet Ana*'yı Ezel Akay Yönetmeli" başlıklı bir yazı yazmıştır. Akay'ın *Yedi Kocalı Hürmüz* filmi de aynı şekilde çok iyi yapılmış bir ulusal sinema filmidir. 2017 itibariyle Halit Refiğ, Metin Erksan ve Lütfi Akad'ın ulusal sinema eseri sayılabilecek filmleri restore edilmekte ve film festivallerinde özel gösterimlerde sunulmaktadır. Halit Refiğ'in kuramsal ve uygulamalı katkıları yeni kuşak sinemacılara yol göstermeye devam etmekte.

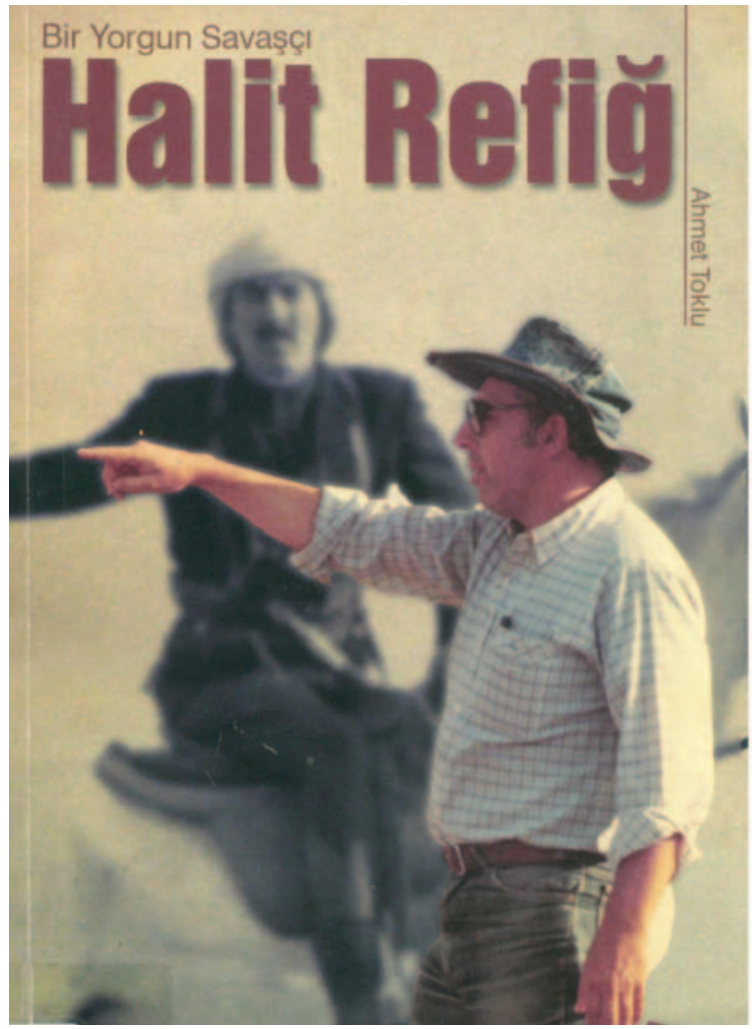

Konuyla ilgili derinlemesine bilgi sahibi olmak isteyenler için:
Ali Can Sekmeç, Türk Sinemasının 'Yorgun Savaşçı'sı Halit Refiğ, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı Yayınları, 2015; İbrahim Türk, Düşlerden Düşüncelere: Halit Refiğ, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001; Ali Karadoğan, Halit Refiğ: Bir Sinema'nın ve Sinemacı'nın Serüveni, Ankara: DKİV Yayınları, 2003; Şengün Kılıç Hristidis, Sinemada Ulusal Tavır: 'Halit Refiğ Kitabı', İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007; Gülşah Nezaket Maraşlı, Bir Halit Refiğ Filmi, Ankara: Elips Kitap, 2007; Halit Refiğ, Doğruyu Aradım Güzeli Sevdim, İstanbul: Bizim Kitaplar, 2009; Ahmet Toklu, Bir Yorgun Savaşçı Halit Refiğ, İstanbul: Sepya Yayıncılık, 2012; Gülper Refiğ, Halitciğim: Halit Refiğ İle Bir Ömür, İstanbul: Siyah Kuğu Yayınları, 2018.

iNEO
Innovation & Entrepreneurship Office

TEKNOLOJİ TRANSFER OFİSİ

SEKTÖREL İŞBİRLİKLERİ
Akademisyenlerle sektörü bir araya getirerek ortak çalışmalarını kolaylaştırıyor, işbirliğini destekliyoruz.

PROJELER-FONLAR
Ulusal ve uluslararası fonlar, teşvikler, destekler konusunda bilgilendiriyoruz, başvuru sürecini yönetiyor, projenizi yazıyoruz.

FİKİR VE BULUŞLARIN KORUNMASI
Fikri mülkiyet hakkının korunması için destek oluyoruz.

GİRİŞİMCİLİK
Sektör mentorlarımızla fikir aşamasından şirket kurmaya kadar ön kuluçka ve kuluçka programlarımızla girişimcileri destekliyoruz.

Bilgi için : bilgi@khasineotto.com

www.khasineotto.com /khasineotto @khasineotto

KADİR HAS 1997 ÜNİVERSİTESİ

20.YIL

DEVLETİN ZİRVESİNDEN BERBER SOHBETİNE: FUTBOLDA YABANCI SAYISI

Volkan TÜMKOR

Khas mezunu

A Milli Futbol Takımımızın 2018 Dünya Kupası'na katılma şansını kaybetmesinin ardından gözler yeniden yabancı kuralına çevrildi. 2015'te alınan kararla, Süper Lig takımlarının 28 kişilik kadrolarında 14 yabancı futbolcu bulundurabilmesinin önü açılmıştı. Aradan yalnızca 3 yıl geçmesine rağmen kural yeniden tartışılmaya başlandı. Şimdi bu sayının kademeli olarak azaltılarak, önümüzdeki birkaç yıl içinde 5'e kadar indirilmesi gündemde.

Kısaca özetlemek gerekirse; Türk Milli Takımı'nın başarısızlığının faturası, yabancı futbolculara kesiliyor. Takımda olanlar değil olmayanlar sorumlu tutuluyor. Şunu da belirtelim, futbolda önde gelen ülkelerin liglerinde yabancı sınırlaması bulunmuyor.

Süper Lig'de her sezon 18 takım mücadele ediyor. Takımlar bütçe ve hedefleri doğrultusunda kurabileceği en iyi kadroyu oluşturmak istiyor. Bu takımların geniş kadroları da 24-28 futbolcudan oluşuyor.

Hesabı basitleştirmek için her takımın sadece 11 as futbolcuya ihtiyacı olduğunu düşünelim. Bu da her hafta Süper Lig seviyesinde sahaya çıkacak en az 198 futbolcuya ihtiyaç olduğu anlamına geliyor. Ancak ülkemizin oyuncu havuzu, milli takım seviyesinde senede 10 maça çıkacak 26 ismi bile çıkarmakta zorlanırken, kulüplerimizin ihtiyacını da karşılamıyor. Eldekilerden daha iyisi yurt dışında bulununca da rekabet şartları, kulüpleri başka ülkelerin havuzlarında oyuncu aramaya itiyor.

OLAĞAN ŞÜPHELİ: ALTYAPILAR

Futbolumuzdaki sorun yabancı futbolcuların fazlalığı nedeniyle Türklere sıra gelmemesi değil. Yabancı futbolculardan formayı alacak seviyede oyuncu yetiştirememememiz. Yabancı takım arkadaşıyla forma rekabetine giremeyen futbolcu, uluslararası müsabakalarda nasıl mücadele edebilir?

Takım sahaya çıktığı zaman futbolcunun yerlisi yabancısı olmaz, iyisi ve kötüsü olur. Süper Lig'de yarın tüm yabancı futbolcuların lisanslarının iptal edildiğini varsayalım. Yerlerini dolduracak oyuncunuz var mı? Eğer hemen yarından değil Türk futbolunun geleceğinden bahsediyorsak, altyapıdan oyuncu yetiştirmek için A takımdaki yabancıları göndermek gerekmiyor. Kaldı ki futbol A takımda öğrenilmez. Hiçbir Türk futbolcu da pasaportu nedeniyle yedek almaz. Daha iyiyse yabancı takım arkadaşından formayı alır ve oynar. Nitekim şu anda da bunun örnekleri var.

TÜRK FUTBOLCU FABRİKASI ALMANYA

82.7 milyon nüfusa sahip olan Almanya'da, 2.8 milyon Türk yaşıyor. Yalnızca son iki yılda açıklanan milli takım kadrolarını baz alırsak; Alman eğitim sistemi, azınlıktaki Türk nüfus içinden 20 milli futbolcu yetiştirmeyi başardı. 79.8 milyonluk Türkiye aynı dönemde 35 milli futbolcu yetiştirebildi. Almanya'da yetişen isimlerin 13'ü Türk Milli Takımı'na, 4'ü Almanya Milli Takımı'na, 3'ü Azerbaycan Milli Takımı'na seçildi.

Aynı şekilde; Süper Lig'de 2017-18 sezonunun ilk 10 haftasında Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray, Türkiye'de yetişen futbolculara toplam 4.176 dakika, Almanya'da yetişen Türk futbolculara ise 2.747 dakika süre verdi. Bu süreleri iki ülkedeki Türk nüfuslarına oranlarsanız 2.747'nin 4.176'dan büyük olduğunu görürsünüz.

YETENEK AYNI, EĞİTİM FARKLI

2016'dan bu yana Türk Milli Takımı'na çağrılan 56 futbolcunun 13'ü Almanya'da, 4'ü Fransa'da, 3'ü Hollanda'da, 1'i Danimarka'da yetişti.

Süper Lig'de son iki sezonun şampiyonu Beşiktaş'ın iki yıldızından Cenk Tosun Almanya'da, Oğuzhan Özyakup Hollanda'da yetişti. Galatasaray'ın 11'inde kendine yer bulan iki Türk'ten Tolga Ciğerci de futbola Almanya'da başladı. Türk futbolunun geleceği Emre Mor Danimarka doğumlu.

Almanya Milli Takımı için oynayan Mesut Özil, İlkay Gündoğan ve Emre Can, dünya futbolunun vitrininde yer alıyor. Gökhan İnler ile Yakın kardeşler geçmişte İsviçre Milli Takımı'na kaptanlık yaptı. Yurt dışında yetişen Türk futbolcuların çoğu, Avrupa futbolunun vitrininde yer alıyor. Türkiye'de yetişenler ise Süper Lig seviyesinde forma bulabilmek için yabancı sayısının düşmesini bekliyor.

Türklerin azınlık olarak yaşadığı yerlerde yetişen bu Türk çocuklarının, Türkiye'de yetişen meslektaşlarından tek farkları aldıkları altyapı eğitimi.

Türk çocukları iyi yetiştirildiğinde yabancı ülkelerde bile kendilerini kanıtlayıp çok üst seviyelere çıkabilirken, kendi ülkelerindeki engelin yabancılar olduğuna siz inanıyor musunuz?

BARCELONA ÖRNEĞİ ÇOK ŞEY ANLATIYOR!

Katalan ekibi FC Barcelona, dünya futbolunun devlerinden biri. "Bir kulüpten daha fazlası" mottosuna sahip olan Barça'nın, geçtiğimiz aylarda İspanya'dan bağımsızlığını isteyen Katalonya için derin bir anlamı var.

Futbol tarihine geçen başarıları ve dev bir transfer bütçesi olan kulübün rekor kıran transferleri de bulunuyor ancak Barcelona denince akla ilk gelen; altyapı akademisi La Masia oluyor.

İstediği her futbolcuyu kadrosuna katabilecek maddi güce ve itibara sahip olan dev kulüp, dünya futbolunun bugünkü en büyük iki yıldızından biri olarak gösterilen Lionel Messi'yi henüz çocuk yaşta Arjantin'de keşfederek La Masia'ya getirdi ve o ufak tefek çocuğun gelişiminin önündeki tüm engellere rağmen ondan bir süperstar çıkartmayı başardı.

Kendisi de La Masia'da yetişmiş olan teknik direktör Pep Guardiola, Messi'nin öncülüğünde neredeyse tamamen altyapıdan yetişen oyunculardan kurulu bir takım yarattı.

Xavi, İniesta, Puyol, Pique, Pedro gibi La Masia ürünü isimlerin Messi'ye eşlik ettiği o takım, çocuk yaştan beri aynı zihinsel ve fiziksel eğitimi almış olmanın ve aynı felsefeyi benimsemenin getirdiği avantajla Guardiola döneminde fırtına gibi esti.

2008-2012 yılları arasındaki 4 sezonda Barcelona, 3 lig ve 2 Şampiyonlar Ligi Şampiyonluğu yaşarken iki kez de Kıtalararası Kupa kazandı. Bir sezonda 6 kupa kazanan ilk takım oldu. Futbol tarihine geçen o takım, sahada adeta tek bir vücudun uzuvları gibi hareket ediyordu.

Barcelona'nın La Masia'sında yetişen yıldızlardan yararlanan İspanya Milli Takımı da aynı dönemde iki Avrupa ve bir Dünya Kupası şampiyonluğu yaşadı.

Tüm bunlar olup biterken Barcelona istediği yabancıları alıp oynatabilecek kadar güçlü ve özgürdü. Ancak onlar altyapıdan kendi yıldızlarını yetiştirmeyi ve yalnızca daha iyisini dışarıda bulduklarında almayı seçti.

Katalan ekibi bu sezon yine liginde şampiyonluğun en büyük favorisi ve La Masia'da üst düzey futbolcular yetiştirmeyi sürdürüyor.

MERAKLISINA NOTLAR:

- Yabancı kuralı aslında Türk futbolcuları koruyor. Her takım en az 14 yerli oyuncu bulundurmak zorunda ancak hiçbir takımın yabancı oyuncu alma zorunluluğu bulunmuyor.

- Süper Lig'de 2017-18 sezonunun ilk 10 haftasında Trabzonspor kendi altyapısından yetiştirdiği futbolculara 1656 dakika, Beşiktaş 240 dakika, Fenerbahçe 23 dakika süre verdi. Galatasaray'da altyapıdan hiçbir futbolcu şans bulamadı. (Bir takım için toplam süre 9900 dakika.)

- Son iki yıldaki kadrolara göre; 2.8 milyon Türk'ün yaşadığı Almanya 20, 79.8 milyon nüfuslu Türkiye 35 milli Türk futbolcu yetiştirdi.

- Son iki yılda Türk Milli Takımı'na çağrılan 56 futbolcunun 21'i, yurt dışında yetişti.

SÜLEYMANOĞLU VE LEONİDİS'İN ÖLÜMSÜZ DOSTLUĞU

Burak KIZILÖZ
Cibali Postası

Fatih Camii avlusunda, Naim Süleymanoğlu'nun tabutunu öperek onu uğurladı. Bu durum dikkatlerden kaçmadı çünkü veda eden kişi neredeyse tüm uluslararası yarışmalarda Süleymanoğlu'nun en büyük rakibi olan Yunan halterci Valerios Leonidis'ti. Süleymanoğlu ve Leonidis, hem iki büyük rakip hem de iki büyük dosttu.

17 Kasım 2017 tarihinde hayatını kaybeden "Cep Herkülü" lakaplı Türk halterci Naim Süleymanoğlu'yla Valerios Leonidis arasındaki rekabet dünyanın her yerinde bütün sporseverler tarafından yakından takip ediliyordu. Yıllarca ikilinin katıldığı tüm müsabakalar, milyonları televizyon başına çekiyordu. İkilinin 1996 Atlanta Olimpiyatları'nda-ki yarışması bu organizasyonun en önemli anları olarak tarihe geçti. Süleymanoğlu, 1996 Atlanta Olimpiyatları'nda koparmada 145 kg, silkmede 187.5 kg kaldırarak altın madalyanın sahibi oldu. Ezelî rakibi Valerios Leonidis bu olimpiyatta gümüş madalyada kaldı.

Bu yarışmaların neredeyse tamamında Süleymanoğlu'nun en önemli rakibi olarak gördüğümüz isim Leonidis'ti. Televizyondaki şu görüntüye o dönemi hatırlayanlar aşina: Rakibi halter kaldırırken antrenörleriyle birlikte diğerini izleyen iki sporcu… Leonidis'in kaldıracağı ağırlığa göre stratejisini belirleyen Süleymanoğlu'nun yüzündeki o gergin ifade, Leonidis'in rakibinin kaldıracağı barı uzaktan tedirgin gözlerle izlemesi…

İki Küçük Dev Adam Birbirine Karşı

Naim Süleymanoğlu haltere başladığında henüz 9 yaşında bir çocuktu. Süleymanoğlu gelecekte kazanacağı başarıların işaretini çok erken dönemde vermişti. Süleymanoğlu 15 yaşında Dünya Gençler Şampiyonası'nda 2 altın madalya kazandı. 16 yaşında bu kez rekor kırarak şampiyon oldu, Süleymanoğlu artık dünyanın en genç rekortmeniydi. Kariyeri boyunca 46 dünya rekoru kırdı. Bunun dışında 3 Olimpiyat Altın Madalyası, 7 Dünya Şampiyonluğu ve 6 Avrupa Şampiyonluğu vardı. 1980'li yılların ortalarında üç kere üst üste dünyada yılın haltercisi seçildi. Hayatı boyunca 4 kere Olimpiyatlara katıldı. Spor hayatı boyunca en önemli rakibi de hep Valerios Leonidis oldu.

İlk Karşılaşma İstanbul'da

1994 İstanbul Dünya Şampiyonası'nın Naim Süleymanoğlu'nun hayatında ayrı bir önemi var. Çünkü Türk seyircilerinin karşısına ilk defa çıkıyordu ve koparmada 147.50 kg, silkmedeyse 182.50 kaldırarak kendi evinde şampiyonluğu aldı ve altın madalya kazandı. Ezelî rakibi Valerios Leonidis ise gümüş madalya kazandı. 1995 Guangzhou Dünya Şampiyonası'nda da Süleymanoğlu koparmada 147.50, silkmedeyse 180 kg kaldırarak bir kez daha altın madalyanın sahibi oldu; ezelî rakibi Valerios Leonidis ise yine gümüş madalya ile yetinmek zorunda kaldı.

1994 Sokolov Avrupa Şampiyonası'nda Naim Süleymanoğlu koparmada 145 kg, silkmede 180 kg, toplamda kaldırdığı 325 kg ile altın madalya kazanırken, ezelî rakibi Valerios Leonidis gümüş madalyada kalıyordu. 1995 Varşova Avrupa Şampiyonası'nda da Naim Süleymanoğlu koparmada 142.5, silkmedeyse 182.50 kaldırıyor ve toplamda kaldırdığı 325 kg ile bir kez daha altın madalya kazanırken, Valerios Leonidis gümüş madalyanın sahibi oluyordu.

Spor otoritelerine göre Naim Süleymanoğlu "tüm zamanların en iyi haltercisi" seçilerek, 1988'de Times dergisine kapak oldu. Türkiye'ye olimpiyatlarda güreş dışında ilk altın madalyasını kazandıran sporcu 1992'de Uluslararası Basın Komisyonu tarafından da "Dünyanın En İyi Sporcusu" seçildi.

Başarının Sırrı: Birbirini Besleyen Rekabet

Naim Süleymanoğlu'nun ölümü üzerine ezelî rakibi Valerios Leonidis, Naim Süleymanoğlu'yla ilgili düşüncelerini cenaze töreni sırasında basınla paylaştı. Leonidis, "Naim'in öldüğü haberini duyunca yıkıldım. Ben büyük bir dostumu kaybettim, dünya da çok büyük bir sporcuyu. Öldüğüne hâlâ inanamıyorum. Dünyanın en iyi sporcusuydu. Dünyada bir eşi yok. Bundan sonra gelir mi? Çok zor" diyordu.

Valerios Leonidis, "Aslında cenazeye gelmek istiyorum. Ekonomik olarak pek iyi durumda değilim. Bu yüzden bireysel olarak gelmem oldukça zor. Ancak Türkiye'de yetkili makamlardan bir davet, kolaylık olursa katılmayı çok isterim. Orada olup Naim'e son kez veda etmek istiyorum" demişti. Açıklama sonrasında Gençlik ve Spor Bakanlığı harekete geçti, Bakan Osman Aşkın Bak'ın desteği ile Leonidis Yunanistan'dan Türkiye'ye geldi ve dostu Süleymanoğlu'na veda etti.

Leonidis, Naim'in ne kadar büyük bir sporcu olduğunu vurgularken, halterdeki başarısını Naim Süleymanoğlu'yla rekabetine borçlu olduğunu da söylüyordu. Leonidis kaybının büyüklüğünü şu sözlerle vurguladı: "Naim benim için Tanrı'nın bir hediyesiydi. Onunla olan rekabet yüzünden hep daha fazla çalıştım. Müthiş bir rakipti. O olmasaydı ben de bu kadarını başaramazdım".

Yunanistan'da Hüzün…

Valerios Leonidis'in ülkesi Yunanistan'daki haber siteleri de Naim Süleymanoğlu'nun ölümünü "Halter tarihinde adını altın harflerle yazdıran cep Herkül'ü öldü", "Feryat…Süleymanoğlu gitti", "Halter'in efsanesi öldü" ve "Büyük bir yıldız söndü" başlıkları ile duyurdular.

Naim Süleymanoğlu'nun ölümü, spordaki ezelî rekabetin büyük dostluklar yaratabileceğini göstermesi açısından da önemliydi. Rakibe duyulan sevgi ve saygı Leonidis'in Fatih Camii avlusundaki vedasında da açıkça görülüyordu.

HİBRİD BİR SPOR MODELİ: EUROLEAGUE BASKETBALL

Emir GÜNEY

Khas spor çalışmaları merkezi

Avrupa basketbolunun elit düzeydeki en büyük organizasyonu olan Euroleague Basketball FIBA'nın kontrolünden bağımsız kulüplerin ve liglerin kontrolündeki bir şirket konumunda. Basketbolun organizatörü konumunda olan FIBA ise bu durumdan rahatsız. İki organizasyon arasındaki çekişme ise önümüzdeki yıllarda bu sporda ciddi değişiklikler olacağının habercisi.

Dünya genelinde uygulamada olan iki temel spor modeli vardır: Kuzey Amerika Spor Modeli ve Avrupa Spor Modeli. Kuzey Amerika spor modelinde paydaşlar şirket olarak yapılanmıştır ve sporun yönetimi aynı bir işletmenin yönetilmesi gibidir. Sahadaki oyun ve oyuncular kadar bütçenizdeki rakamlar da önem taşır. Her ne kadar muhafazakâr zihniyetteki spor insanları için bu model fazla kapitalist gibi görünse de dünyanın en ilgi çeken spor liglerinin büyük bir kısmı bu model altında yapılanan ABD Major Ligleri'dir. NBA, NFL, NHL ve MLB bu liglerin en önemlileridir ve spor dünyasındaki en büyük ticari hacmi oluştururlar. Ancak ABD dışına çıkıldığında en yaygın olarak kullanılan model Avrupa Spor Modeli'dir.

2007 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan "Spor Üzerine Beyaz Rapor" ("*White Paper on Sport*") dokümanında ilk defa Avrupa Spor Modeli formüle edildi ve "sporun özgüllüğü" fikri ortaya atıldı. Bu fikre göre, spor yapılanması bir piramit şeklindeydi ve en alt katmanda amatör sporlar ve tabana yayılmış spor organizasyonları yer almaktaydı. Piramidin içerisinde yukarıya doğru ilerledikçe daha profesyonel ve kurumsal yapılara ulaşılıyordu. En tepede ise sporu elit düzeyde yapan spor kulüpleri ve sporcuların içerisinde yer aldığı uluslararası spor konfederasyonları vardı.

Piramit şeklinden de anlaşılabileceği gibi sporu yapan kişi sayısı anlamında en büyük hacim piramidin tabanında bulunan amatörlerdi. Ancak spor yapılanmasının tepesinde bulunan elit spor kesimi ticari hacmin büyük bölümünü oluşturuyordu ve aslında sporun yaygınlaşması (tabana yayılması) anlamında en büyük rol sahibiydi. Dolayısıyla yönetim biliminin en bilindik prensiplerinden biri olan Pareto Prensibi spor yönetimi biliminde de geçerliydi: Olayların %80'ine sebebiyet veren aslında %20'lik kesimdir. Her ne kadar Avrupa Spor Modeli dünya çapında kabul görmüş olsa da her ülkenin kendi spor kültürü içerisinde bu modeli uyarlama imkânı bulunmakta. Tabii bu uyarlamalar ilgili spor dalının uluslararası düzeyde temsil yetkisine sahip olan konfederasyonunun izin verdiği ölçüde yapılabilmekte.

Avrupa'da Amerikan Modeli Spor Yapılanması: Euroleague Basketball

Basketbol örneğini ele alırsak piramidin tepesinde bulunan organizasyon Uluslararası Basketbol Federasyonları, yani FIBA'dır. FIBA'nın beş kıtada konfederasyonu bulunuyor. Bunlardan Avrupa kıtasını temsil edeni FIBA Avrupa'dır. FIBA Avrupa bünyesinde

ise 46 tane ülke basketbol federasyonu vardır. Türkiye Basketbol Federasyonu, Türkiye'yi yurt dışında temsil eden, aynı zamanda ülke içerisindeki tüm elit düzey, amatör düzey, alt yaş kategorileri ve rekreatif basketbol etkinliklerinden sorumlu kurumdur. Dolayısıyla spor piramidini basketbol üzerinden açıklamak gerekirse, piramidin tavanında FIBA'yı, tabanında ise ülke federasyonu bünyesinde basketbol oynayan amatörleri ve gençleri görürüz. Ancak elit düzey basketbol özelinde ne Avrupa modeline ne de Amerikan modeline tam olarak uyum sağlayan "hibrid" bir yapılanma modeli bulunmaktadır.

2000 yılında Avrupa'nın önde gelen basketbol kulüpleri FIBA'nın düzenlediği turnuvalarda adil bir ekonomik paylaşım modeli uygulamaması ve sportif olarak yeterince ilgi çekici bir ürün ortaya koyamaması sebebiyle Euroleague Basketball ismiyle Barcelona merkezli bir şirket kurdular. Oluşturulan bu yapı, Avrupa Basketbol Ligleri Birliği'nin (ULEB) de desteğini alarak İspanya, İtalya ve Yunanistan basketbol liglerinin öncülüğünde organize edildi. Dolayısıyla FIBA Avrupa bünyesinde düzenlenmesi ve spor piramidi içerisinde bulunması gereken uluslararası basketbol yarışmaları piramidin dışında bağımsız bir uluslar-üstü basketbol organizasyonunun kontrolüne geçmiş oldu. Ancak katılımcı kulüplerin piramidin içerisinde bulunan federasyonların bünyesindeki takımlar olması sebebiyle Amerikan basketbol modelinde gördüğümüz NBA gibi tam bağımsız bir ticari yapılanmaya da dönüşemedi. Nihayetinde federatif yapılanmanın getirdiği kulüp altyapıları ve güçlü kulüpçülük kültüründen kopmayan, ancak idari ve finansal yönetim anlamında herhangi bir federasyona bağlı olmadan karar verebilen hibrid bir yapı ortaya çıkacaktı.

Euroleague Basketball-FIBA Europe Çekişmesi

Geride kalan 17 senede yavaş yavaş büyüyen Euroleague'e karşı FIBA Avrupa hiçbir etkin hamle yapamayınca Euroleague Basketball'un bünyesinde bulunan THY EuroLeague ve 7Days EuroCup ligleri Avrupa basketbolunun en üst düzey iki ligi haline geldiler. Özellikle 2015 Kasım ayında Euroleague Basketball'un Amerikan spor pazarlaması devi IMG ile 10+10 yıllık 300 milyon dolar değerinde bir sözleşme imzalamasıyla FIBA'nın Avrupa basketbolundaki söz sahipliği de büyük yara aldı. Euroleague'in bu büyüme hamlesini biraz olsun durdurabilmek ve Avrupa basketbolunun kontrolünü tekrar ele geçirebilmek için FIBA 2016/17 sezonunda FIBA Champions League (Şampiyonlar Ligi) turnuvasını başlattı. Ancak en güçlü basketbol ülkeleri olan İspanya, Yunanistan, Türkiye gibi ülkelerin şampiyonlarının Euroleague yapılanmasında kalmayı seçmesi sebebiyle bu lig neredeyse hiçbir şampiyon kulübü bulundurmayan bir şampiyonlar ligi olarak oynanmak zorunda kaldı.

Euroleague'in IMG hamlesinin ardından FIBA Avrupa, elinde kalan son koz olan federatif güçleri de devreye soktu. Özellikle 2016 yazında Rio'da düzenlenen basketbol turnuvası ve 2017 Eylül'de Türkiye'de düzenlenen Eurobasket Avrupa Şampiyonası'nda yarışan ülkelerin federasyonlarına baskı kurarak ilgili federasyonların yerel liglerinde yarışan kulüp takımlarını Euroleague'in organizasyonlarından çekilmeye zorlamalarını talep etti. Ancak özellikle Euroleague'e daimi katılım hakkı sağlayan A lisans sahibi (2017'den itibaren "lisanslı kulüp" olarak ismi değiştirilen lisans türü) Avrupa'nın köklü kulüpleri, yaptıkları anlaşmaya sadık kaldılar ve FIBA'nın baskılarına boyun eğmediler. Her ne kadar Euroleague'in ikinci seviye ligi olan EuroCup'da oynayan birçok takım ligden çekilip FIBA liglerine kaymak zorunda bırakılsa da, FIBA Avrupa, istediği sayıda ve kalitede takıma ulaşamayarak THY EuroLeague'e rakip olacak bir lig ortaya çıkaramadı. Zaten FIBA Şampiyonlar Ligi'nde bir sezon geçiren bu takımların büyük bir çoğunluğu içinde bulunduğumuz 2017/18 sezonu itibarıyla tekrar EuroCup organizasyonuna döndüler.

Rekabetçi Yarı-Kapalı Lig

Bir başka önemli husus da Euroleague'in IMG ile yaptığı sözleşmenin ardından 24 takımlı ve 12'şerli iki grup halinde oynanan THY EuroLeague'i 16 takımlı ve tek lig şeklinde oynanan daha rekabetçi, sportif olarak daha adil ve ekonomik olarak daha pazarlanabilir bir hale getirmesiydi. Bu 16 takımın 11'ini yukarıda bahsettiğimiz lisanslı kulüpler oluşturacak ve bu kulüplerin yeri garanti olacaktı. Dolayısıyla her sene Avrupa'nın en köklü kulüplerinin (ve haliyle en yetenekli ve seyir zevki yüksek oyuncuların) birbirlerine karşı oynayacaklarının garantisi de sağlanmış oluyordu.

FIBA ve Euroleague arasındaki rekabetin sportif ve ekonomik boyutlarının yanı sıra bir de hukuki boyutu bulunmakta. 2015 sonunda ortaya çıkan FIBA Şampiyonlar Ligi projesi ve Euroleague-IMG anlaşmasının akabinde taraflar sert açıklamalarla birbirlerinin üzerine gitmeye başladılar. Euroleague'den ayrılmayan kulüplerin ülkelerinin milli takımlarını kendi turnuvalarından men edeceğini söyleyen FIBA'ya karşı, milli maçlar takvimini Euroleague fikstürüne göre ayarlamazsa kadrolarındaki milli oyuncuları ulusal maçlara yollamamakla tehdit eden Euroleague tarafı bu çekişmeyi Avrupa Komisyonu'na kadar götürdü. Komisyona karşılıklı başvuran iki taraf da ironik bir şekilde aynı argümanı savundular: Rekabeti Önleyici Davranışta Bulunma. FIBA Avrupa Euroleague Basketball'un yarı-kapalı bir lig sistemi kurup istediği takımlara daimî katılım hakkı tanıdığı ve bu şekilde adil bir yarışma ortamı yaratmadığı şeklinde bir argümanda bulunurken, Euroleague tarafı ise FIBA'nın elindeki regülatif gücü orantısız kullanarak ülke federasyonlarını tehdit ettiğini ve rekabet unsuruna aykırı davrandığını iddia edecekti. Ayrıca FIBA Avrupa'nın merkezinin bulunduğu Münih'te de yerel mahkemeye başvuran Euroleague Basketball, FIBA'nın federasyonlara böyle bir yaptırımda bulunmaya hakkı olmadığını savunacaktı. Münih mahkemesi Euroleague'in bu başvurusunu kabul etti ve FIBA'nın tekel gücünü bu şekilde tehditkâr yaptırımlar şeklinde kullanmaması gerektiğine hükmetti.

Sonuç olarak, Euroleague Basketball, Avrupa spor modelinin tekelci yaklaşımının dışında gözükse de aslında kendi tekelci yaklaşımı ile en güçlü takımların desteğini arkasına alıp Avrupa'nın elit basketbol yarışması olan THY EuroLeague'i kontrol etme konusunda. Dolayısıyla bu kulüpler bir şekilde FIBA tarafından ikna edilip Euroleague yapılanmasını sonlandırmaya karar vermedikleri sürece FIBA'nın eli kolu bağlı gözüküyor.

Önümüzdeki iki sene boyunca 2019 Dünya Basketbol Şampiyonası'nın Avrupa elemeleri maçlarının oynanacağı düşünülürse, bu süre zarfında her milli maç gününde Euroleague'de oynayan oyuncuların milli takımlarına gidip gitmeyecekleri konusu ciddi bir tartışma yaratacak. Oyuncuların sakat oldukları iddia edilecek, çeşitli bahanelerle idare edilerek bu süreç atlatılmaya çalışılacak. Son iki yıldaki gelişmeleri göz önünde bulundurursak FIBA Avrupa ve Euroleague Basketball arasındaki iktidar çekişmesinin kolay kolay sona ermeyeceğini söyleyebiliriz.

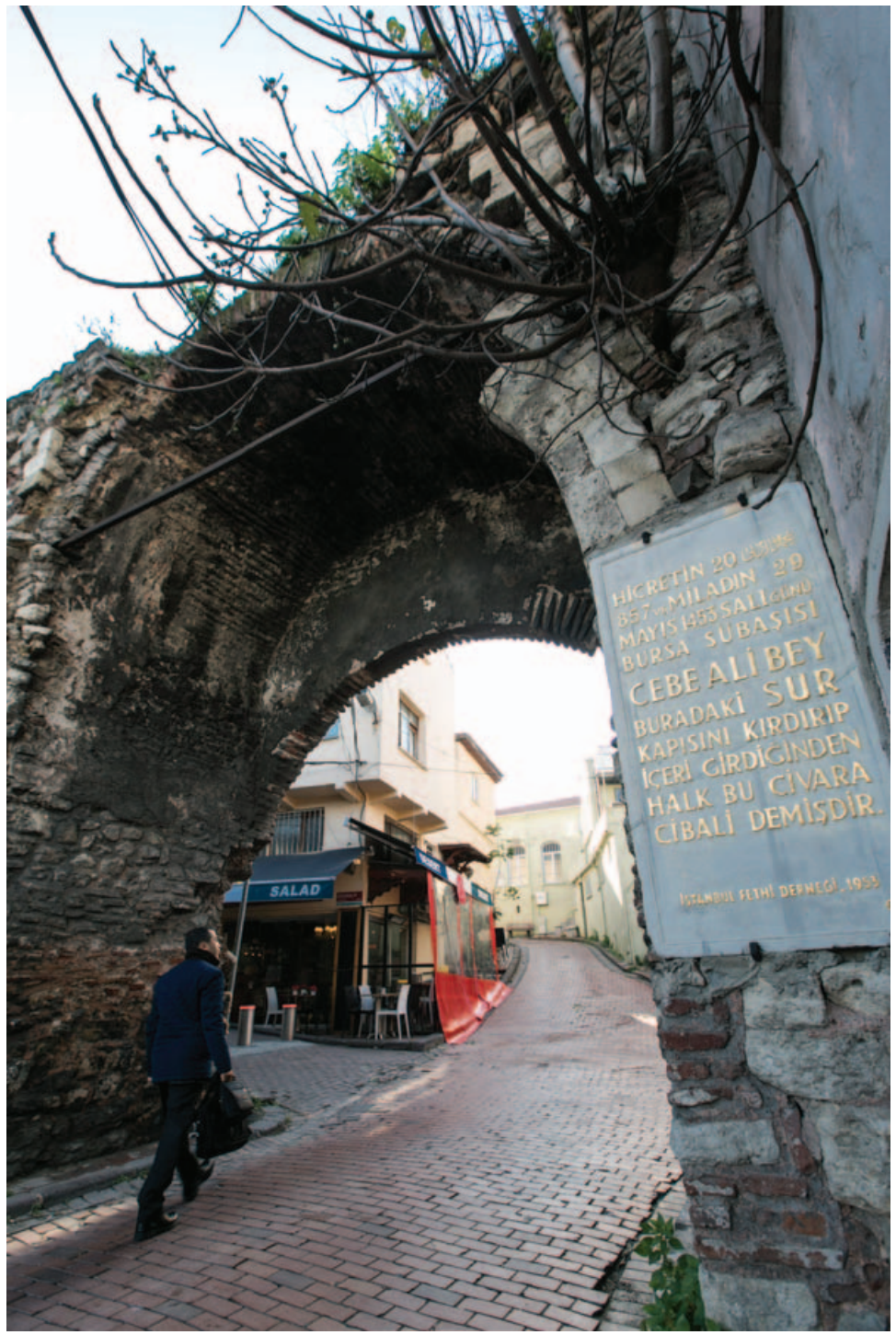

Cebe Ali'den Cibali'ye...

Fotoğraf: Ulaş TOSUN

0 212 533 65 32
panorama@khas.edu.tr
www.khas.edu.tr
facebook.com/Khasedutr twitter.com/PanoramaKhas
Kadir Has Üniversitesi Kadir Has Kampüsü 34083 Cibali İstanbul